Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

HOLSTENERPRÆSTENS KRØNIKE

(PRESBYTER BREMENSIS)

OVERSAT AF

ANNA HUDE

UDGIVET AF

SELSKABET TIL HISTORISKE KILDESKRIFTERS OVERSÆTTELSE.

KØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS KARL SCHØNBERG.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1903.

INDLEDNING.

Forfatteren til den her oversatte holstenske Krønike er en Mand, om hvem Efterverdenen intet véd udover det, han selv oplyser i sit Værk eller som paa anden Maade kan læses ud deraf; og til disse Oplysninger hører end ikke hans Navn. Hvad han fortæller om sig selv, er to Ting: han er Presbyter i Bremens Stift — hvortil jo ogsaa Holsten hørte — og han er »Skriver« i Landet Holsten (S. 30). At der med den sidste Betegnelse maa forstaas en Stilling i de holstenske Grevers Tjeneste, fremgaar med stor Sandsynlighed af det Kendskab, han lægger for Dagen til deres Kancelli og Arkiv. Naar han saaledes (S. 126 ff.) bygger sin udførlige Fremstilling af Krigen mellem Ditmarskerne og Friserne 1414—17 paa et af Hertug Adolf i 1447 fremlagt Klageskrift mod Ditmarskerne, eller naar han (S. 25) nævner et Brev, som den romerske Kardinal Orsini i 1420 skrev til sin »Slægtning« Grev Henrik af Holsten, eller (S. 101 f.) et »meget gammelt og stort Privilegium« fra 1283, beseglet af Menigheden i Ditmarsken, som findes »helt og uskadt« mellem Holstens Fyrsters andre Privilegier, er der her sikkert Tale om Aktstykker, som han selv har haft mellem Hænder; og naar man ikke med Bestemthed kan sige det samme om andre, som han omtaler eller benytter, har dette næppe sin Grund i andet end den Unøjagtighed, der ogsaa ellers betegner hans Forfatterskab. Man kan da uden Betænkning tildele ham en Plads i de holstenske Grevers Kancelli, om

den end har været af saa underordnet Art som den, der antydes af hans egen Betegnelse »Skriver« — og muligvis ogsaa af hans slette Latin. Hans Hjemstavn har man, støttet paa hans Forkærlighed for Wilstermarskens Befolkning og for Itzeho og hans nøje Kendskab til det tilgrænsende Ditmarsken, med megen Ret villet henlægge til denne Egn.

Om ham selv ses af hans Fremstilling endnu det, at han arbejdede paa sin Krønike i Aaret 1448; han siger det under Omtalen af det ovenfor nævnte Aktstykke af 1283: det findes den Dag i Dag, nemlig i Herrens Aar 1448, blandt de holstenske Fyrsters Privilegier. Naar han — S. 95 og atter S. 106 — omtaler den holstenske Grevedatter Hedvigs Søn Kristiern uden at nævne hans Valg til Konge af Danmark, der foregik d. 28. Sept. 1448, kan man deraf endvidere slutte, at han enten er ophørt med sit Arbejde før dette Tidspunkt, eller at han i hvert Tilfælde ikke har faaet det set igennem efter Nedskrivningen, da han i modsat Fald sikkert havde tilføjet den betydningsfulde Oplysning. Overhovedet er der ingen Tvivl om, at Fremstillingen er blevet afbrudt, og at det har været Hensigten at føre den videre; den ender 1428, men indeholder forskellige Efterretninger, der peger ud over dette Aar, og et enkelt Sted (S. 130) hentydes der udtrykkelig til en Begivenhed (Hertug Gerhards Død 1433), som vil blive omtalt længere fremme, men som Forfatteren ikke naar at faa med.

Hvad Værkets Omfang i Tid angaar, da begynder det med Verdens Skabelse og gaar som nævnt til 1428; men de forskellige Afsnit er naturligvis meget ulige behandlet. Man naar hurtig frem til Sachserne og deres Omvendelse af Karl den store og derfra til Holstens ældste Historie og Brydningerne dèr mellem Slaver og Sachser, mellem Hedenskab og Kristendom. Selvstændigt bliver Presbyterens Arbejde fra omtrent 1164; naar han selv (S. 30) betegner det som en Fortsættelse af Helmolds Krønike, er det for saa vidt rigtigt, som han ikke har benyttet og vel end ikke kendt sine andre Forgængere Arnold af Lübeck og Albert af Stade. Mundtlig Overlevering, Aktstykker, personlige Oplevelser er

Grundlaget for den følgende Fremstilling; intet Under, at den for de ældre Partiers Vedkommende er meget fejlfuld og navnlig med Hensyn til Tidsfølgen ofte fuldstændig forvirret; længere fremme bøder Benyttelsen af Aktstykker noget paa dens Mangler, men sin virkelige Værdi har den dog først og fremmest ved den Livlighed og Anskuelighed, hvormed den gengiver, hvad Forfatteren enten selv maa have oplevet eller dog hørt af Folk, der stod Begivenhederne nær. Selvfølgelig bliver den værdifuldere, jo nærmere han rykker sin egen Tid; at han har været personlig nærværende i en og anden af de Situationer, han beskriver, synes meget at tyde paa. Hans Stilling kunde næppe hindre ham i at være med endog ved Krigsforetagender; man læser hos ham selv (S. 133), hvorledes en Presbyter — Johannes Kedingh — ved Holstenernes Overrumpling af Femern 1416 tilbød at være den første til i Spidsen for Armbrøstskytterne at betræde Landet.

Holstenerpræstens Krønike er blevet udgivet paa Latin af Lappenberg (i *Quellensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte I*) i 1862 og i en plattysk Gengivelse fra det 16de Aarhundrede af Westphalen (i *Monumenta inedita III*) 1743. Den her givne Oversættelse er foretaget efter Lappenbergs Udgave, men en Jævnførelse med den plattyske Tekst har derefter fundet Sted.

Anna Hude.

HOLSTENERPRÆSTENS KRØNIKE.

Indledning. De fem Verdensaldre før Kristus[1].

1. I Begyndelsen skabte Gud Himlen og Jorden, Himlen med aandelige Engle som Borgere, Jorden med jordiske Pilgrimme, der skal overflyttes til Himlen, Mennesket, skabt i Guds Billede og efter hans Lignelse, oprejst og forstandigt. Og han gav ham som Undersaat en Lov, og hvis han adlød den, skulde han blive Borger; men hvis ikke, skulde han udstødes baade af den himmelske Stad og af Borgernes Tal og blive paa Jorden. Denne første Mand Adam overholdt ikke Guds Bud og blev udstødt baade af det jordiske Paradis og det himmelske, og aad som en Jordboer Brødet i sit Ansigts Sved og avlede Sønner og Døtre med megen Kummer[2]. Men to avlede han ved Navn Kain og Abel, og Kain, den førstefødte, var en Synder. Denne anlagde for at herske paa Jorden en Stad med sin Søn Enoks Navn[3]. Han var misundelig paa sin Broder Abel, der ikke anlagde nogen Stad paa Jorden, men, fordi han

---

[1] I de første fem Kapitler af sin Krønike bygger Forfatteren væsentlig paa det gamle Testamente, Kirkefaderen Augustin, Angelsachsernes Historieskriver Bæda og enkelte andre. Bæda følger han navnlig i Inddelingen i de seks Tidsaldre; et Par Afvigelser i Tallene skyldes sikkert Unøjagtighed.

[2] 1. Mosebog Kap. 3, Vers 16 og 19.

[3] Smstds. Kap. 4, Vers 17: Han byggede en Stad og kaldte Stadens Navn efter sin Søns Navn, Hanok.

elskede den himmelske Stad og dyrkede Gud over alle Ting, bragte Gud Offer af de fede Dyr, medens Kain ofrede af Jordens ringeste Afgrøde, hvilke Gaver Gud ikke ansaa. Derfor dræbte han sin Broder Abel[1]; den slette, der misundte den gode paa Grund af det gode, tillod ham ikke at bebo den jordiske Stad med sig. I Stedet for denne retfærdige første Præst og aandelige Person opvakte Gud til Beboer af den himmelske Stad det aandelige Menneske Seth, hvis Kød Kristus vilde iføre sig for at løskøbe Mennesket, som han har skabt. Denne Seth avlede Sønner, som elskede Gud og den himmelske Stad, indtil Vandenes Oversvømmelse over hele Jorden. Og mellem det første Menneske Adam og Noah, paa hvis Tid Vandfloden strømmede over, var der 8 Personer[2]; saaledes at Vandfloden, der rensede hele Verden fra Synden, fandt Sted under det tiende retfærdige Menneske, der nedstammede fra Adam. Thi den førstefødte, Kain, og hans Børn var Syndere for Gud. Og paa den Tid var der Kæmper paa Jorden[3], og Guds Sønner, der nedstammede fra den retfærdige Seth, ægtede Kains Døtre og blev fordærvede af dem. Derfor rensede Gud ved Vandfloden hele Verden som et Forbillede paa, at Syndere i Daaben ved Vand skal renses ved Kristi Naade. Og fra Verdens Begyndelse indtil Vandfloden var der 1666 Aar[4].

2. Den ved Vandet rensede Verden gav Gud det Bud ikke at dræbe og udøse Blod[5]. Men den retfærdige Patriark Noah havde tre Sønner, Sem, Kam og Jafet. Fra Sem, den førstefødte Søn, udgik Sønner og Borgere i den himmelske Stad, hvis Kød Kristus iførte

[1] 1. Mosebog Kap. 4, Vers 3–8.
[2] Smstds. Kap. 5.
[3] Smstds. Kap. 6, Vers 4.
[4] Bæda: 1656 Aar.
[5] 1. Mosebog Kap. 9, Vers 6.

sig, aandelige Styrere og Dommere. Sem avlede Arfaxat, som avlede Sale, denne avlede Heber, efter hvem Hebræerne er opkaldt. Thi hans Søn Palek beholdt under Sprogforvirringen[1] sin Fader Hebers Sprog, hvoraf det hebræiske Sprog har Navn. Fra disse Hebræere udgik Profeter, Dommere, Konger, Præster og tilsidst Kristus og Apostlene. Noahs næstfødte Søn var Kam, som, da han saa sin Fader ligge nøgen, viste Faderens Skam til Brødrene, som dog ikke vilde se den, men dækkede ham med Klæder. Derfor forbandede Faderen, da han vaagnede, sin nævnte Søns Søn Kanaan og sagde: »Forbandet være Kanaan, han skal være Trælles Træl for sine Brødre«[2]. Med dette Forbandelsens Navn tog Trældommen sin Begyndelse. Denne Kam avlede ogsaa Kus, der avlede Kæmpen Nimrod, der var en vældig Jæger og anlagde den første Stad efter Vandfloden, den berømte og ædle Stad Babylon[3], og i den et Taarn, hvis Spids naaede Himlen[4]. Og dette Taarn blev opført af Noahs 72 Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn. Fra disse 72 udgik 72 Sprogarter, idet det første Sprog, der fra Begyndelsen var givet Mennesket af Gud, blev hos Sønnen Heber[5]. Og efter disse 72 er hele Verden delt i sine Sprog. Denne Jæger Nimrod indførte, efter at først Staden Babylon var bygget imod Gud Herren, det første Herredømme blandt Folkene efter Vandfloden. Fra Noahs retfærdige førstefødte Sem til den af Gud udvalgte Patriark Abraham var der 10 Slægtled. Og denne Tidsalder benævnes den anden og indeholder 292 Aar.

---

[1] Jfr. 1. Mosebog Kap. 10, Vers 25: Jorden blev delt paa hans Tid.

[2] Smstds. Kap. 9, Vers 21—25.

[3] Smstds. Kap. 10, Vers 6—10.

[4] Smstds. Kap. 11, Vers 4.

[5] Saaledes i Flg. Bædas Kommentarer til 1. Mosebog.

3. Efter disse Noahs tre Sønner er Verden delt i tre Dele Asien, Afrika og Evropa. Efter den førstefødte Søn benævnes den største Del af Jorden, nemlig Asien, der bestaar af Rigerne Indien, Persien, Medien, Kaldæa, Mesopotamien og Assyrernes Rige. Og dette Asien omfatter næsten Halvdelen af hele Jordens Kres fra Syd gennem Øst til Nord. Af Noahs anden Søn Kam blev den anden Del af Jorden taget i Besiddelse, nemlig Afrika, som strækker sig fra Syd til Vest og omfatter Riget Ægypten, Ætiopien, Kartago og Landet Kanaan, hvori Jerusalem og det forjættede Land ligger[1]. Af Noahs sidste Søn, nemlig Jafet, og hans Sæd skal den tredje Del af Jorden besiddes, Evropa, der strækker sig fra Vest til Nord og omfatter Rigerne Grækenland, Skytien[2], Sicilien, Italien, Spanien, Frankrig, Almanien og Germanien[3]. Om disse tre Noahs Sønner forudsagde og profeterede Patriarken: »Forbandet være Kanaan, Kams Søn, han skal være Trælles Træl for sine Brødre, og lovet være Herren, Sems Gud, og Kanaan skal være hans Træl. Gud udbrede Jafet, og han skal bo i Sems Pauluner, og Kanaan skal være hans Træl«[4]. Denne Profeti blev opfyldt ved Alexander den store, født i Grækenland. Han drog ind i Kaldæernes, Persernes og Medernes Land, som var Sems Del, og boede dèr og lagde hine Riger til Riget Grækenland. Og fremfor alt blev det altsammen opfyldt ved Romerne. Thi Rom, der er Evropas Hoved, har besejret og under-

[1] At Krøniken henregner Kanaan til Afrika, beror sikkert paa, at dette er den Verdensdel, som tildeles Kam, Kanaans Fader.

[2] Med Skytien mener Presbyteren Ungarn.

[3] Hvad Forskel Forfatteren gør paa de sidste to Benævnelser, er ikke ganske klart; ndfr. S. 12 synes Germanien at være den vestlige, nærmest Rhinen liggende Del af Tyskland. I den plattyske Oversættelse beholdes Almanien, medens Germanien gengives ved Tyskland.

[4] 1. Mosebog Kap. 9, Vers 26—27.

kastet sig alle Riger i Verden, og Landet Kanaan, som først var blevet overvundet af Sems Sønner, nemlig Jøderne, og besat af dem, blev af de romerske Fyrster Titus og Vespasian lagt under Trælleaag.

4. Abraham nedstammede fra Sem, den af Noah velsignede Søn, og boede i Kaldæa. Den Gang Menneskene afveg fra Dyrkelsen af den sande Gud, tilbad ene Tara, Abrahams Fader, med sine Sønner den eneste sande Gud; da han blev forhadt herfor, opfordrede Gud ham til at drage ud af de fordærvedes Land. Og da Tara var død, førte Gud Abraham fra Ur i Kaldæernes Land til Landet Kanaan[1]. som han gav ham og hans Arvinger at besidde som Arveland, det vil sige som det forjættede Land. Denne Abraham velsignede Gud og lovede, at i hans Sæd, det vil sige i Kristus, skulde alle Jordens Slægter velsignes[2]. Han havde to Sønner, den første Ismael med en Trælkvinde[3], født efter Kødet, fra hvem Konger og Fyrster paa Jorden er udgaaede. Den anden Søn gav Gud ham med hans rette Ægtehustru, der var ufrugtbar, født, da han selv var en Olding, og kaldet Isak, fra hvem Israel, det er de Mænd, der ser Gud[4] og som tilhører det aandelige Liv i Himlen, afleder deres Herkomst. Denne Abraham fødtes paa Kong Ninus's Tid i fordums Dage og ikke længe efter Opførelsen af den store jordiske Stad Babylon og mer end 1000 Aar før den anden store jordiske, i Evropa beliggende Stad Roms Oprindelse. I den jordiske Stad havde han ingen Bolig, men levede som en fremmed paa Jorden i Telte og vilde hellere tilhøre den himmelske Stad. Med denne Abraham tog den tredje Tidsalder sin Begyndelse, som varede indtil Kongernes Tid, nemlig Davids og Salomons, og der henrandt 942 Aar.

---

[1] 1. Mosebog Kap. 11, Vers 31.
[2] Smstds. Kap. 12, Vers 3.
[3] Smstds. Kap. 16, Vers 15.
[4] Smstds. Kap. 32, Vers 30.

5. Den fjerde Verdensalder begyndte med Kong David og vedvarede, indtil Israels Børn bortførtes af Kaldæernes Konge Nebukadnezar til hans Land, hvor de tilbragte 70 Aar i Fangenskab. Og der hengik 473 Aar fra David til Bortførelsen. Thi indtil den Tid var der Konger hos Guds Folk. Kong David, den største blandt Profeterne, sang Psalmernes Bog til Gud til Citheren og forskønnede i høj Grad Gudsdyrkelsen. Hans Søn Kong Salomon, den viseste af alle Mennesker, opførte paa vidunderlig Vis et Tempel for Gud og forfattede med profetisk Aand Ordsprogene, Højsangen og Prædikeren. Paa den Tid, da disse Konger herskede over det Folk, der dyrkede den ene sande Gud, var i Italien Rom endnu ikke paabegyndt, men dèr herskede Latinerne, der var udsprungne fra Kong Æneas, efter at den trojanske Stad var blevet ødelagt af Grækerne. Og senere paa Roboams, Kong Salomons Søns, Tid blev Rom grundlagt i Italien af Romulus og Remus, to uægtefødte Brødre; et andet Babylon, en stor jordisk Stad, af hvilken hele Jorden blev undertvunget efter Daniels Spaadom[1]. Kong Nebukadnezar saa en stor Billedstøtte, hvis Hoved var af Guld, Brystet og Armene af Sølv, Bugen og Lænderne af Kobber, men Benene af Jærn og Fødderne dels af Jærn, dels af Ler. Og en Sten blev løsrevet fra Bjærget uden Hænders Hjælp og slog Billedet paa dets Fødder og knuste dem. Da blev Jærnet, Leret, Kobberet, Sølvet og Guldet knuste paa én Gang og blev ligesom Avner paa Tærskepladsene om Sommeren, og Vinden borttog dem, og intet Sted blev fundet for dem. Men Stenen, der sønderslog Billedet, blev til et stort Bjærg.

Dette Syn udtydes saaledes. Thi Støtten eller Billedet af Guld, Sølv, Kobber, Jærn og Ler var Rigerne

[1] Daniels Bog Kap. 2, Vers 31—45.

i Verden. Thi det største Rige, det fornemste og rigeste paa hele Jorden, var Kaldæernes Rige, der lignes ved Guld, paa Kong Nebukadnezars Tid, og efter ham opkom der et ringere Rige, som af Sølv. Da Staden Babylon var ødelagt, regerede Medernes Konger over hele Jorden. Efter det undertvang Alexander den store, der udgik fra Grækenland som Kobberet, ringere end Sølvet, hele Jorden. Tilsidst nedværdigede de romerske Konger, som Jærnet, alle Verdens Riger. Da blev nemlig, medens disse Romere herskede, Stenen løsrevet fra Bjærget uden Hænders Hjælp. Kristus[1], der var fast som en Sten og uden Hænders Hjælp blev løsrevet fra Bjærget, det vil sige fra den himmelske Fader, og født til Verden af en Jomfru uden at hun havde haft Omgængelse med nogen Mand, omstyrtede alle tidligere Riger og lærte selv Menneskene ikke at elske denne Jord og de forgængelige jordiske Ting, men at ydmyge sig under den almægtige Guds Haand og gennem Ydmygheden stige op til den høje himmelske Stad, hvis Rige ikke skal have Ende. Med denne Kristus slutter den femte Verdensalder, der indeholder 575 Aar[2].

Den sjette Verdensalder. Kristi Rige.

6. Kristus Jesus, vor Herre, har som Konge og Præst to Sværd, et himmelsk og et verdsligt, og straffer med det himmelske de ugudelige i al Evighed, men med det verdslige revser han sine Børn, som han elsker, og med det Sværd uddrev han Køberne og Sælgerne af Templet. Dette verdslige Sværd forlangte han i sin Lidelsesstund og sagde: »Den, der har en Kjortel, sælge den og købe sig et Sværd«. Da svarede Apostlen Peter,

[1] Det følgende stemmer nøje med Bædas Fremstilling.
[2] Bæda: 589 Aar.

hans Efterfølger i Riget, og sagde: »Herre, se her er to Sværd«. Herren svarede ham: »Peter, det er nok«[1]. Dette er de to Sværd, et aandeligt, der betros til de aandelige Personer, og det andet, et verdsligt Sværd, til de verdslige. Disse to Sværd bærer Præster og Konger. Konger og verdslige Fyrster har ogsaa et Sværd, om end et verdsligt, der er betroet dem af Gud; thi der er ingen Øvrighed uden af Gud[2]. Og den Herre Jesus sagde til Pilatus: »Du havde aldeles ingen Magt over mig, dersom den ikke var givet dig ovenfra«[3]. Om dette Sværd talte Herren i sin Lidelsesstund og forbød aandelige Personer at bruge det: »Stik dit Sværd i Balgen. Thi de, som kæmper med Sværdet, skal omkomme ved Sværdet«[4]. Denne det verdslige Sværds Magt kunde de to Grundlæggere af Rom ikke dèr besidde sammen i Fred. Thi for at blive den eneste Hersker og Herre over den ny Stad dræbte Romulus sin Broder Remus. Og dette var Oprindelsen til den romerske jordiske Stad under Romulus. Han, den uægtefødte, dræbte for at herske sin egen Broder. En uægtefødt Brodermorder var Oprindelsen til Kejserne! Apostlen Peter var en fattig, ulærd Fisker, oplyst af den Helligaand, frivillig fattig for det himmelske Riges Skyld, og vilde intet have her paa Jorden, men være en Fisker af Sjæle til den himmelske Stad og Kirkens Hoved. Af disse to Hoveder styres de kristne Lemmer, og naar de lider, lider ogsaa deres Lemmer. Thi i den oprindelige Kirke styrede Peter og hans Medapostle efter Herrens Himmelfart med Troskab overalt paa Jorden i den største Fattigdom og med Dydens Gerninger det dem betroede Rige og den hellige Kirke, de troendes

[1] Lukas' Evang. Kap. 22, Vers 36 og 38.
[2] Pauli Brev til Romerne Kap. 13, Vers 1.
[3] Johannes' Evang. Kap. 19, Vers 11.
[4] Matthæus' Evang. Kap. 26, Vers 52.

Menighed, der var Pilgrimme paa denne Jord for at naa den himmelske Stad. Og lige modsat ansporede Romernes Fyrster, Hovedet for den jordiske Stad, ved Djævelens Indskydelse sig selv og hvem de kunde til ikke at naa det himmelske Rige. Og Forkynderne af det himmelske Liv og deres troende Tilhængere dræbte de under mangehaande Pinsler og forhindrede den kristne Gudstjeneste og Dyrkelsen af den ene sande Gud. Endskønt de dyrkede en utallig Mængde Guder, vilde de dog ikke tillade Kristi, den levende Guds Søns, Dyrkelse: og dette skete gennem den onde Aands Indskydelse, der hæmmede Menneskeslægtens Frelse og var misundelig over den. Fordi der før Kristi Tid var saa stor Vildfarelse iblandt Menneskene, at næsten hele Verden var uvidende om den eneste sande Gud, Himlens og Jordens Skaber, vilde ogsaa faa tro, at Kristus var Guds Søn og korsfæstet og opstanden paa den tredje Dag og saaledes havde igenkøbt Menneskeslægten, og de, der troede det, blev sønderrevet under mangehaande Pinsler. Derfor frygtede de andre for at antage de Kristnes Tro. Men den almægtige Gud gav sine Forkyndere Naade med Tegn og Undergerninger, saa at naar man ved Pinsler vilde drive én til at fornægte Kristus, gik ved Synet af de dèr gjorte Tegn og Undergerninger stundom 10,000 over til Troen, og der kunde ikke dræbes saa mange for Kristi Skyld, at jo 1000 Gange 1000 flere blev troende. Og denne Rasen efter at udrydde de Kristnes Tro fandtes mest hos de romerske Fyrster og i Byen Rom, og der blev dræbt flere Martyrer i Rom end paa hele Jorden. Og fra St. Peter, Kristi Statholder, der var den første Yppersteпræst i Rom, hvor Hovmodets og Afgudsdyrkelsens Hovedsæde var, og Hoved for Kirken, var der indtil den hellige Pave Sylvesters Tid efter hinanden 30 Paver. Og fra Kejser Nero, der lod St. Peter og St. Paulus lide

Martyrdøden, indtil Konstantin, herskede over Riget 28 Kejsere, der næsten alle stræbte at udrydde det kristne Navn. Og fra Herrens Lidelse indtil samme Tid hengik omtrent 320 Aar.

Konstantin. Kirkens Vækst.

7. Denne Kejser Konstantin, der ogsaa forfulgte de Kristne og til Straf ramtes af Gud, blev spedalsk, saa at ingen Læge kunde helbrede ham for denne Sygdom. Og da det behagede Gud, at hans hellige Kirke skulde have Fred og leve i Ro i dette Liv, lod han den følgende Nat de hellige Apostle Peter og Paulus vise sig for denne spedalske Kejser Konstantin og sendte ham for at blive helbredet til Sylvester, en apostolisk Mand og romersk Pave[1], der holdt sig skjult paa Bjærge og i Huler. Da han først var blevet døbt og derefter helbredet for Spedalskheden og fornam den guddommelige Kraft, ved hvilken han var blevet renset fra Spedalskheden, og da det var svært for ham længere at bekæmpe det kristne Navn, saa blev han, fordi han ligesom Paulus saa Kristus i Daaben, i Sandhed ved den Helligaands Kraft straks forvandlet til en anden Mand, fra en jordisk til en himmelsk, fra en Hedning til en Kristen[2]. Det var en Forvandling af den højestes højre Haand![3] Denne Konstantin, hele Jordens eneste og stormægtige Fyrste og Styrer, gav Romerne det Paabud, at Kristus alene skulde tilbedes og dyrkes som den sande Gud. For det andet, at ingen skulde spotte

---

[1] Sylvester var Biskop i Rom 314—35; at han helbredede Kejser Konstantin, berettes i hans Levnetsbeskrivelse.

[2] Kejser Konstantin lod sig under en Sygdom i sit 64de Aar døbe af Biskop Eusebius af Nikomedia.

[3] Davids Psalmer Kap. 77, Vers 11: at forandre det staar i den højestes højre Haand.

Kristi Navn. For det tredje, at ingen under Tab af sin Ejendom skulde vove at forurette en Kristen. For det fjerde, at, ligesom han selv var Hovedet for verdslige Fyrster, saaledes skulde den romerske Pave kaldes alle gejstliges Fyrste. For det femte, at enhver, som tog sin Tilflugt til Kirkerne, skulde forblive ukrænket. For det sjette, at ingen skulde vove at opføre nogen Kirke uden med sin Biskops Tilladelse. For det syvende, at der til Opførelse af Kirker skulde ydes Tiende af Kronens Besiddelser[1]. Derefter tog samme Kejser Konstantin før Opførelsen af St. Peters og St. Pauls Kirker selv først 12 Kurvefulde af Jorden, der var blevet udgravet af Grunden til dem, paa sine egne Skuldre og kastede dem ud. Og den romerske Kirke gav han Besiddelsen af den romerske By med hele Italien, og sit eget Palads, der var opført paa Lateranet indenfor Byen[2], lod han indvie til en Kirke til St. Johannes den Døbers Ære, saaledes som den er endnu den Dag i Dag[3].

Fra den Tid voksede derfor Kirken ved mange Besiddelser overalt paa Jorden og ved en rolig Tilværelse indtil den Dag i Dag. Og de apostoliske og kirkelige Mænd er derefter blevet i høj Grad berigede. Men Djævelen, der ikke ophørte med at forfølge Guds Kirke, indførte dog mange Kætterier mellem de sande og falske Kristne, ved hvilke han stræbte at lokke saa mange som muligt af Guds Faar bort fra den sande Hyrde Kristi Fold. Og ligesom han tidligere gennem Martyriet bevirkede Kristi Navns Fornægtelse, saaledes søgte han

[1] Nogle af de her opregnede Bestemmelser findes, dog uden indbyrdes Forbindelse, i Konstantin den stores Konstitution i *Codex Theodosianus*.

[2] Konstantins Gemalinde Fausta ejede i Rom de Huse, der havde tilhørt Slægten Lateranus.

[3] Kejser Konstantins Opførelse af de tre til St. Peter, St. Paul og St. Johannes viede Kirker i Rom omtales udførlig i Pave Sylvesters Levnetsbeskrivelse.

gennem Kætterier og Fyrstetrusler at udvirke det samme. Men den almægtige Gud Jesus Kristus, Kirkens Hoved der ikke forlader sine Lemmer indtil Verdens Ende, gav imod Kætteri og Kættere et Lægemiddel, nemlig de oplyste Mænd, Kirkens hellige Lærere, Augustin[1], Nikolaus[2], Martin[3], Ambrosius[4], Hieronymus[5], Johannes Krysostomos[6], Gregor[7], Benedikt[8] og mange andre, der ved deres hellige Levnet og rene Lære modstod Djævelen og hans kætterske Lemmer, oprettede Klostre og førte et kysk Levnet paa Jorden uden at besidde nogen Ejendom hver for sig, men ejende alt i Fællesskab til Brug alene, efter Apostlenes Regel og Forbillede, og ene tjenende Gud. Og ved disse Klostermænd og -Kvinder blev Djævelen hele Jorden over fuldkommen undertrykt, og den katolske Tro blev gennem de fromme Mænd, der elskede Gud, i Tidens Løb fra de øverste Dele af Verden ført ud over de nederste Dele. Thi den hellige Apostel Peter, der, medens han endnu var i Live og opholdt sig i Byen Rom, ogsaa havde Omsorg for den vestlige Egn, nemlig Germanien[9], sendte to af sine Disciple til Staden Trier for dèr at forkynde Guds Ord. Og saaledes kom de, der boede i Germanien ved Rhinen, hurtigere til den katolske Tro end Sachserne og Westfalerne, idet det før Kejser Karl den store, der herskede

---

[1] Kirkefaderen Augustin levede fra 353 til 430 og var Biskop i Hippo i Afrika.

[2] Biskop Nikolaus optraadte mod Arianismen i Nikæa 325.

[3] Martin af Tours levede fra c. 316 til 400 og var Biskop i Tours.

[4] Kirkefaderen Ambrosius levede fra 340 til 397 og var Biskop i Milano.

[5] Kirkefaderen Hieronymus levede fra c. 340 til 420.

[6] Kirkefaderen Johannes Krysostomos (»Gyldenmund«) levede fra c. 345 til 407 og var Biskop i Konstantinopel.

[7] Gregor den store var Pave fra 590 til 604.

[8] Benedikt af Nursia stiftede den første Klosterregel i Aaret 529.

[9] Jfr. ovfr. S. 4 Anm. 3.

i Herrens Aar 800[1], ikke berettes, at nogen Forkynder omvendte nogen af Sachserne, Westfalerne eller Friserne til Troen paa Kristus. Da Sachserne, der var haarde og ubøjelige som Sten, hvorfor de kaldtes Sachser[2], ikke kunde bevæges til Troen ved Forkyndernes Ord, tvang Karl den store dem til Troen med Sværdet. Thi man læser, at Karl paa den Tid ofte kæmpede mod Sachserne for Troens Skyld og tilsidst forsamlede en stor Hær og slog Lejr i Mars's By, paa Landsmaalet Merseburg[3]. Fra den anden Side gik Sachser, Westfaler og Friser ham i Møde sammesteds og afventede Slaget paa Marken foran Karls Hæropstilling; da saa Sachserne i Luften Ryttere af Ild, som udsendte Ildvaaben imod dem. Da sagde de til hverandre: »Guderne i Himlen og Menneskene paa Jorden er imod os! Hvad kan vi gøre andet end tro? og vi vil underkaste os Kristus, som kæmper imod os«. Altsaa antog Sachserne Troen, og de holdt altid fast ved den. Men Westfalerne affaldt ofte fra Troen; derfor gjorde samme Karl dem til Trælle og indsatte flere Fyrster og Biskopper i Westfalen.

Sachserne.

8. Hvorfra Sachserne skal være kommet, har jeg fundet i en Krønike[4]: at da i Tiden før Kristi Menneskebliven Alexander den store i Grækenland drog ud fra

[1] D. e. blev Kejser Aar 800.

[2] *Saxum* paa Latin betyder Sten, men *Sax* paa oldtysk er Sværd, hvilken Betydning Presbyteren ogsaa synes at tillægge Ordet ndfr. S. 16.

[3] Presbyteren forvexler her Merseburg med Eresburg i den vestlige Del af det gamle Sachsen, ikke langt fra Detmold.

[4] Hvad dette er for en Krønike, er ikke ganske klart; de enkelte Træk af Presbyterens Fremstilling findes spredte i forskellige af de endnu kendte Beretninger eller kendes kun fra Presbyteren selv.

Makedonien og kom til Asien, Medien og Persien og vilde lægge dem under sit Herredømme, hvilket han med guddommelig Tilladelse ogsaa fuldbyrdede, traf han paa sin Vej gennem Armenien, hvor Noahs Ark stansede[1], et kraftigt, kækt og mandigt Folk, der paa Grund af sit Mod kaldtes det petritiske Folk af *Petra*[2]. Dette Folk førte han med sig, hvor han drog hen. Og paa Grund af dette Folks Krigerskhed forandrede han dets Navn *Petra* til *Saxum*[3]; paa Grund af dets Haardhed kaldte han samme Folk for Sachser. Dette Folk var vant til at bo ved Havet; og da Alexander, som kun regerede i 12 Aar[4], var død, turde nævnte Sachser, fordi de for Alexanders Skyld havde fortørnet mange Folk, ikke blive i deres eget Land, men ladede 300 Galejer med alle deres Ejendele, Hustruer og Børn og begav sig ud paa det vestlige Hav for at søge et Sted og et Land til at fæste Bo i. Disse Skibe forgik alle i Storm paa Havet paa 30 nær, og af dem kom 20 Skibe til Preussen og undertvang det. Nogle kom ogsaa til Floden Donau og besatte en Del af Ungarn, nogle til Floden Elben og plagede Indbyggerne paa begge Sider af Elbens Bredder og fordrev dem til Harzbjærgene i Thüringen og besatte deres Land. Det største og anseligste af nævnte Skibe, hvori de fornemste befandt sig, løb dog ind i Floden Ejder eller Stør[5], og [de] kastede Anker og opslog et Telt paa Landet nærved Skibet og plagede fra Skibet de omkringboende Thüringer allevegne, fordi Indbyggerne sammesteds i de Dage endnu ikke havde Fæstninger og Vaaben. Og Folkene fra

---

[1] 1. Mosebog Kap. 8, Vers 4; Ararat ligger i Armenien.

[2] *Πετρα* = Sten.

[3] Jfr. ovfr. S. 13 Anm. 2.

[4] Fra 336—24 f. Kr.

[5] Stør er en Biflod til Elben; det egentlige Holsterland laa mellem den i Syd og Ejder i Nord.

samme Skib var i høj Grad vaabenkyndige og havde Skibet til Fæstning. Derfor syntes Naboerne, at det vilde være godt at faa Fred med disse krigerske Mennesker, og at de hellere maatte skænke dem noget end kæmpe. Men Sachserne betænkte, at deres Forraad og Levnetsmidler stadig tog af, og en af dem, der var ung og kæk, sagde til sine Kammerater: »At leve i Fred med disse Mennesker, vore Naboer, vil tilsidst blive vor Undergang og Død. Thi deres Korn og Kvæg tager til, men vort tager af fra Dag til Dag. Hør derfor mit Raad; jeg vil gaa til vore Naboer, og naar jeg kommer tilbage, skal jeg sige eder, hvad jeg vil og hvad jeg har udrettet«. Men alt hvad han kunde bære af kostbare Perler, Guld og Sølv, hængte han om sin Hals. De nærboende Thüringer saa denne Yngling komme gaaende med Guldet og Sølvet og sagde til hverandre indbyrdes: »Hvad skal denne Mængde Guld og Sølv om Halsen paa den forsultne Karl?« Og Thüringerne nærmede sig og sagde: »Vil du sælge dette Guld og Sølv?« Han svarede og sagde: »Vi har en stor Overflod paa Guld og Sølv og Ædelstene, og derfor vil jeg sælge det, men kun til Landets Stormænd«. En af Stormændene sagde til ham: »Hvad skal jeg give dig derfor?« Sachseren svarede: »Jeg har allerede sagt eder, at vi har en stor Overflod deraf, derfor regner vi det for intet. Giv mig saa ringe en Ting som I vil«. Thüringerne svarede: »Hvis det behager dig, vil vi give dig saa meget Sand, som du kan bære, for dette Guld og Sølv«. Sachseren svarede: »Jeg er tilfreds«, og overgav dem altsaa Guldet og Sølvet for saa meget Sand, som han kunde bære. Det tog han i en Sæk og vendte tilbage og sagde til sine Landsmænd: »Nu har vi vor egen Jord, som jeg har købt af de Folk, der er vore Naboer, den vil jeg strø paa deres Jord, og den vil altsaa være fælles for os og dem. Og hvis de sender deres Kvæg ind paa vor

Jord, har vi en Grund til at beslaglægge det. Thi det er ikke længer værdt for os at have Fred paa Grund af den Hunger, som vi længe har lidt«. Og samme sachsiske Yngling bestrøede baade Bredderne og den frugtbare Marsk ved nævnte Flod med nævnte Sand paa forskellige Steder og gav derefter Thüringerne tilkende, at han havde strøet Sandet, som han havde afkøbt dem for Guld og Sølv, paa deres Jord, og at de i Fremtiden maatte vogte deres Kvæg, Heste, Faar og Køer og øvrige Kreaturer fra at komme ind paa den dem afkøbte Jord, ellers vilde de beslaglægge dem. Saaledes blev der altid derefter Fjendskab imellem dem. Tilsidst besluttede Thüringerne, der saa, at de ikke kunde staa sig imod de førnævnte, med List at dræbe Sachserne paa Tinge. Denne Beslutning blev bekendt for nævnte Yngling, der raadede sine Landsmænd til hemmelig at bringe Vaaben med sig til Tingstedet og gav dem et Signal: »Naar jeg siger: Tager eders Sværd![1] da maa I, om I vil bevare Liv og Jord for eder selv, eders Børn og eders Hustruer, kæmpe mandigt og ikke tillade nogen af dem at leve«. Og saaledes blev det udført, idet Thüringerne kom til Tingstedet i stor Mængde og Sachserne var faa, men hemmelig bevæbnede. Og da nævnte Høvedsmand havde fremført dette Ord som Signal: »Tager eders Sværd!« faldt de straks over Thüringerne og dræbte dem og beholdt saaledes, efter yderligere at have slaaet Thüringerne paa Flugt, Landet Holsten, Ditmarsken og Stormarn[2] som Ejendom.

---

[1] »*Nemet juwe Saxen*«, hedder det her paa Plattysk midt i den latinske Text.

[2] Ditmarsken laa Vest og Stormarn Syd for det egentlige Holsterland (jfr. ovfr. S. 14 Anm. 5).

Kejserdømmet.

9[1]. Denne Karl, Konge af Frankrig, Kong Pipins Søn, var den første af Huset og Riget Frankrig, der blev taget til Kejser, idet han af Romerne og Pave Leo blev kaldt til Hjælp for den hellige Kirke, førend han blev valgt til Kejser, og gav dem et bekræftende Svar og i Longobardien ved Pavia, som han belejrede, tog Kongen ved Navn Desiderius til Fange og førte ham fangen med sig, fordi han angreb Kirkens Ejendom. Thi Kejserdømmet var siden Konstantin den store, der havde givet Pave Sylvester og hans Efterfølgere Rom og Italien til Besiddelse, forblevet hos Grækerne, og det var Kejserne meget vanskeligt at hjælpe Kirken fra saa fjærntliggende Steder. Derfor blev Kejserdømmet flyttet fra Grækerne til Frankerne af Karl den store, og Kejserdømmet forblev en Tid lang hos Gallerne, nemlig i 50 Aar indtil Ludvig den andens Tid[2]. Tilsidst blev, da Gallerne var forsømmelige med at hjælpe Kirken, Kejserdømmet overdraget til Kong Berengar af Italien[3] og forblev ligeledes hos dem omtrent 50 Aar. Disse bekæmpede Kirken, som de skulde forsvare, og den kejserlige Styrelse blev taget fra dem og overdraget Tyskerne, af hvilke den første var Kejser Otto[4], en god og ædel Mand, derpaa den anden Otto og den tredje Otto. Og disse var Kirkens Forsvarere, og Kejserdømmet forblev hos Germanerne indtil den Dag i Dag. Og Kurfyrsterne

---

[1] Med dette Kapitel begynder Presbyterens Afhængighed af Helmolds Slavekrønike (jfr. ndfr. S. 30), som han væsentlig følger i de følgende 6 Kapitler.

[2] Ludvig II fik Kejserværdigheden og Italien ved sin Fader Lothars — Ludvig den frommes ældste Søns — Død 855, men efter ham blev Karl den skaldede af Frankrig Kejser 875.

[3] Kejser 916—24.

[4] Otto I den store blev Kejser 962; men af Tyskere havde allerede Karl den tykke (d. 888) og Arnulf (d. 899) været Kejsere.

er: tre Ærkebisper, af Køln, Trier og Mainz, og tre verdslige Fyrster, Hertugen af Sachsen, Marskalk, Hertugen af Bayern[1] og Markgreven af Brandenburg. Og naar de er enige, eller den største Part af dem, om nogen, bliver denne Kejser. Men hvis de tre vælger en og de tre en anden, bliver den valgt, til hvis Parti Kongen af Bøhmen slutter sig. Og førend han krones af Paven, skrives eller kaldes han ikke Kejser, men benævnes Romernes Konge. Men Hertugerne af Lauenburg kaldes ikke med deres rette Navn Sachsernes Hertuger eller Rigets Kurfyrster, skønt de en Gang havde denne Forret[2]. Thi den Gang de sidste Hertuger over Sachserne døde paa den romerske Konge Sigismunds Tid, blev Markgrev Frederik af Meissen, som gav 100,000 Gylden for Hertugdømmet Wittenberg, tillige for sig og sit Afkom forlenet med Navn og Værdighed af Hertug af Sachsen[3]. Og saaledes blev denne Værdighed frarevet Sachserne, som dog fra gammel Tid var de ædleste Fyrster i hele Tyskland[4], den Gang Hertugerne af det brunsvigske Hus havde Sachsen; men senere, da disse var blevet ophøjede paa Kejsertronen, gik Hertugdømmet Sachsens Titel efterhaanden paa Grund af selve

---

[1] Det var Pfalzgreven ved Rhinen og ikke Hertugen af Bayern, der blev Kurfyrste, da disses endelige Tal fastsloges efter det store Interregnum i det 13de Aarhundrede.

[2] Ved Hertug Albrecht I's Død 1260 gik Kurværdigheden med Sachsen-Wittenberg over til hans yngre Søn Albrecht, Lauenburg til den ældre, Johan I. Kurretten udøvedes dog ogsaa undertiden af Lauenburgerne og fratoges dem først definitivt ved den gyldne Bulle 1356. Lenshøjheden over Holsten tilkom dog Sachsen-Lauenburgerne som Indehavere af den sidste Rest af det gamle Hertugdømme Sachsen.

[3] Kurfyrst Albrecht III af Sachsen-Wittenberg døde 1422. hvorefter Kejser Sigismund overdrog Værdigheden til Markgrev Frederik af Meissen.

[4] Originalen har her: Theutunica (jfr. ovfr. S. 4 Anm. 3).

Hertugdømmets Deling over paa flere[1], og mange Bispedømmer blev paa ny dannede og oprettede i Sachsen af Kejserne.

Kristendomsforkyndelse for Slaver og Danske.

10. Ovennævnte Kejser Karl, der, som ovenfor er fortalt, med Sværdet tvang Sachserne, Westfalerne og Friserne til Troen, indsatte mange hellige Mænd, som han tog ud af Klostrene til at udsaa og forkynde Guds Ord blandt det uvidende Folk, til Biskopper hos dem i Stifter, som han selv havde indrettet og givet Midler, og navnlig gjorde han den hellige Wilhad, som blev taget ud af et Kloster, til Biskop i Staden Bremen. Og i Staden Hamburg paa den anden Side af Floden Elben indsatte han til Biskop en hellig Mand Heridag og gjorde samme Kirke i Hamburg til Hovedkirke for alle Slavernes og de Danskes Folk. Efter denne allerkristeligste Kejser Karls Død fulgte i Regeringen hans Søn Ludvig, der var enig med sin Fader i alle Ting med Hensyn til Gudsdyrkelsen, og i Kirken i Hamburg, der havde mistet sin Biskop, lod en hellig Mand Ansgar fra Corvey indvie til Ærkebiskop, idet han gjorde samme Stad til Hovedsæde for Slaverne, de Danske og Svenskerne. Og fra den Kirke blev Guds Ord ogsaa udsaaet i de nordlige Egne. Efter nævnte Kejser Ludvigs Død ophørte dog paa Grund af de mange Krige, der opstod i Riget Frankrig, da der ikke var nogen Kejser, som

[1] Da Henrik Løve i 1180 mistede sine to Hertugdømmer Bayern og Sachsen, opløstes det sidste i flere Dele. Henrik selv beholdt sine brunsvigske Arvelande, hvor Hertugdømmet Brunsvig opstod 1235. Hans Søn Otto af Brunsvig blev Kejser i 1197 og atter i 1208 (død 1218). Den sachsiske Hertugtitel var tilfaldet Bernhard, Fader til den S. 18 Anm. 2 nævnte Albrecht I.

elskede og øvede Guds Dyrkelse, ogsaa Udsæden af Guds Ord i lange Tider derefter. Denne hellige Ansgar styrede paa én Gang Kirken i Bremen og i Hamburg og indviede i Nærheden af Itzeho i Landet Holsten i Welna[1] et lille Bedehus til Ære for den hellige Sixtus, hvis Hoved han altid førte med sig. Dèr plejede han paa Grund af Stedets Sikkerhed undertiden at opholde sig med nogle Munke for at anstille Betragtninger. Og man læser i hans Legende, at da han i Almindelighed plejede at spise Kødet til Brød og Vand, blev Vandet sammesteds en Dag forvandlet til Vin, og Kilden, hvorfra det Vand blev taget, kaldes den Dag i Dag den hellige Kilde. I de Dage drog de danske Barbarer ud af deres Land og hærgede hele Sachsen, affolkede Frisland og drog videre til Skibs til Køln, Ütrecht og Trier og afbrændte dem. Ogsaa i Frankrig drog de ind og belejrede ogsaa Paris og erholdt dèr et stort Omraade, som de kaldte Normandiet efter deres Fædrelands Navn. Dog lod Gud paa vidunderlig Maade 100,000 Danske blive dræbt af de Kristne. Efter den hellige Ansgars Død fulgte den hellige Reymbert, efter ham Adelgar, derpaa Hoger og tilsidst Reynward, der paa én Gang var Ærkebiskop i Bremen og i Hamburg; efter ham Ærkebiskop Unni, der endelig paa ny udsaaede Guds Ord i Danmark og Gøtland og døde i Herrens Aar 936.

11. Paa den Tid blev de Tyskes Hertug Konrad ophøjet til Kejserdømmet; thi Karls Æt var den Gang uddød. Derefter ophøjedes Henrik, nævnte Konrads Søn[2]. Hans Søn var Otto, den første Kejser af dette Navn, som, efter foran Staden Magdeburg at have dræbt

---

[1] Welanao, senere Münsterdorf.

[2] Konrad af Franken toges til Konge 911, men blev ikke Kejser. Han efterfulgtes ikke af nogen Søn, men af Henrik af Sachsen, og dennes Søn Otto den store var den første af de senere tyske Kejsere (jfr. ovfr. S. 17 Anm. 4).

Ungarerne, der var samlede i en Mængde som Havets Sand, paa den hellige Morits's Dag og til hans Ære lod oprejse en ærkebiskoppelig Domkirke dèr og smykkede den med store Rigdomme[1]. Den Gang havde den hamburgske Kirke til Ærkebisp Adeldag, der indviede Biskopper i Danmark[2] og døbte de Danskes Konge Harald og hans Hustru, idet nævnte Kejser Otto tvang nævnte Kong Harald, som var blevet fanget i Krigen, til at lade sig døbe, og saaledes tog hele Danmark imod Troen paa Kristus[3]. Derefter vendte denne højtberømte Otto sig med sin Hær mod Slaverne, tvang ogsaa dem til at modtage den katolske Tro og ophøjede den førnævnte Kirke i Magdeburg til Hovedsæde for samme Slaver. Kirken i Oldenburg i Vagriernes Land, nu i Lübeck, oprettede han ogsaa og omvendte med Sværdet Folket til Troen. Denne Kirke gav han til en hellig Mand, Biskop Marko, hvem han i gejstlige Sager overdrog Styrelsen af Staden Slesvig, der med et andet Navn kaldtes Hadeby. Denne Stad var i de Dage meget rig og hørte under det romerske Rige med sin Provins og havde fra Søen Sli til Floden Ejder et frugtbart, men øde Landomraade[4]. Straks efter nævnte Kejser Ottos

[1] Det var Henrik I og ikke hans Søn Otto, der besejrede Magyarerne (933). Slaget stod paa et Sted, der kaldes Riade, næppe som tidligere antaget ved Merseburg og i hvert Fald ikke ved Magdeburg; men Otto I stiftede i Magdeburg Moritsklostret Dagen efter Mauricii (22. Sept.) 937.

[2] Adeldag indviede, maaske 946, de første Biskopper i Slesvig, Ribe og Aarhus.

[3] Det var Otto II, der — i 974 — gjorde et Tog til Danmark og besejrede Harald Blaatand. Det havde dog ikke den Betydning, som der her tillægges det.

[4] Marko var Biskop i Slesvig, vistnok den anden, og har muligvis ogsaa haft Vagrien under sig; herfra stammer da den fejlagtige Opfattelse, at Kirkeprovinsen Slesvig hørte til Kejserriget. Omtrent 970 oprettedes et selvstændigt Bispedømme i Aldenburg eller Oldenburg — det slaviske Starigard — i Vagrien, der i det 12te Aarh. forlagdes til Lübeck.

Død faldt dog saavel de Danske som Slaverne alle fra Troen paa Kristus, omkring Herrens Aar 1000[1]. Og de Danske drog efter at være faldet fra Troen med deres Konge Sven til Skibs ind i Floden Elben og lagde hele Sachsen øde og lejrede sig foran den stærke Borg Stade[2], men ved Guds Styrelse blev dog 20,000 Mand af dem dræbt. Ved samme Tid [regerede] nævnte Otto, den første Kejser, og vilde ogsaa i sin Fraværelse beherske Sachsen. Thi fra Karl den stores Tid var der ingen Fyrste eller Hertug i Sachsen paa Grund af dets Oprør og derfor var det underlagt Kejserdømmet alene[3], hvorfor han overdrog det med Titel af Hertugdømme til en indsigtsfuld Mand ved Navn Herman[4]. som efterfulgtes af sin Søn Benno. Efter denne Bennos Død fulgte hans Søn Hertug Bernhard. Han vovede at gøre Oprør mod Kejser Henrik og sørgede ikke for at forsvare Kirkerne. Og da det mærkedes, at han vovede at modsige Kejseren, benyttede Slaverne Lejligheden og afbrændte alle Kirker i deres Lande og pinte og dræbte Præsterne. og i Staden Oldenburg og Kirken, som siden blev Lübecks Kirke, blev 60 Præster kronede med Martyrdøden paa den Maade, at deres Hovedhud blev aabnet i Form af et Kors og Hjærnen trukket ud, saa at de opgav Aanden. Og hos Hamburgerne blev ligeledes mange af de gejstlige og Borgerne for Troens Skyld pinte, slagne og dræbte. Og den Gang var i Oldenburgs Kirke Eziko Biskop, og da han var død,

[1] Otto I døde 973, Otto II 983 og Otto III 1002. Det var efter Otto II's Nederlag og Død i Italien, at Frafaldet nordpaa fandt Sted.

[2] Dette Tog fandt Sted i 994.

[3] Denne fejlagtige Fremstilling forklares af, at det fra 914 til 1024 var sachsiske Hertuger, der beklædte Tronen; der var blevet indsat en Hertug i Sachsen allerede 850 (Henrik Fuglefængers Oldefader).

[4] Herman Billung blev Hertug af Sachsen i 960.

blev Volqvard hans Efterfølger sammesteds; efter ham Reymbert. I Hamburgs Kirke styrede den Gang Adeldag, der efterfulgtes af Libentius, en for sin Hellighed berømt Mand. Efter ham kom Unwan, udgaaet fra en adelig Slægt. Han opførte en ny Kirke i Hamburg og indsatte 12 regelbundne Kanniker ved den. Og i Oldenburgs Kirke beskikkede han efter Reymberts Død Benno af den hamburgske Kirkes Brødre til Biskop. Ham fulgte Meyner, der modtog Velsignelsen af Libentius den anden.

I de Dage tilføjede Godskalk, en Slaver af Fødsel og over al Maade grusom, hele Nordalbingernes Land, nemlig Holstenernes, Ditmarskernes og Stormarernes, et Nederlag, saa at intet blev uhærget paa nogen Kant undtagen de berømte Fæstninger Itzeho og Bokelnburg[1]. Den samme Godskalk blev siden ved Guds Naade en meget kristelig Fyrste og omvendte 1000 Gange 1000 Mennesker til Troen. Han havde to Sønner, Henrik og Butve. Atter blev efter nævnte Godskalks Død[2] Hamburgs Kirke i Bund og Grund ødelagt af Slaverne og næsten alle Holstenere enten dræbt eller taget til Fange for den kristne Tros Skyld. Men Slaverne vilde ikke have denne Godskalks Sønner til Herskere, men ophøjede en ved Navn Krito[3] til Fyrste. Derfor begav Godskalks Sønner sig til Sachserne og bad dem om at beskærme dem og skaffe dem Faderens Besiddelse tilbage. Og den Gang var der i Sachsen en Hertug kaldet Magnus, der gav Godskalks ældste Søn Butve Holstenere og Ditmarskere og Stormarere til Hjælp. Og nævnte Butve satte sig med 600 kraftige Folk i Be-

[1] Borgen Bokelnburg ødelagdes 1144 (jfr. ndfr. S. 31); Landsbyen Burg i Ditmarsken ligger ved Foden af den Højde, hvorpaa den stod.

[2] Godskalk dræbtes 1066 af de oprørske Hedninger.

[3] Sædvanlig kaldes han Kruto.

siddelse af Kritos stærkeste Borg Pløn, som han fandt tom. Til ham sagde en tysk Kvinde: »Begiv dig straks herfra, overalt er der sat Snarer for dig, og hvis du ikke straks trækker dig tilbage, vil du og dine dø«; og dog overnattede nævnte Fyrst Butve sammesteds uden at bryde sig om dette. Tidlig om Morgenen den næste Dag kom nævnte Krito og en utallig Mængde af de hedenske Slaver og belejrede paa deres Side Borgen Pløn, og der var intet Haab om at slippe ud, men alle maatte være omkomne paa Borgen af Hunger. Og da de ikke længere kunde udholde Hungeren, overgav de sig til Krito, Kristi Fjende, der lod dem alle ombringe ved Sværdet. Tilsidst vendte den ædle Mand Godskalks yngste Søn, nævnte Henrik, tilbage fra Danmark med en stor Styrke og dræbte efter mange Kampe Krito ved Pløn og indgik Ægteskab med hans Hustru, med hvem han fik Borgen Pløn og Vagriernes Land i Medgift, lod Slavina[1] døbe og besad saaledes hele Landet i Fred.

Schauenburgerne.

12. Da Hertug Magnus af Sachsen døde[2], efterlod han ingen mandlige Arvinger, men to Døtre, af hvilke den ene blev givet til Hertugen af Bayern og blev Moder til Henrik Løve[3], siden Hertug af Bayern og Sachsen. Imidlertid gav Kejseren Hertugdømmet Sachsen til Grev Luder, der styrede godt nok i sin Tid. I

[1] Nemlig Kritos Enke, der forøvrigt havde været i Ledtog med ham om Mandens Drab.

[2] I Aaret 1106; med ham uddøde Billungættens Mandslinje, og Sachsen gik over til den senere Kejser Lothar (jfr. ndfr. S. 27 Anm. 1).

[3] Det var Henrik Løves Fader Henrik den stolte, der var Søn af den sachsiske Hertugdatter (Wulfhild) i hendes Ægteskab med en Hertug af Bayern.

de Dage hændte det, at Slaverne fra Oldenburg røvede Kvæg foran Staden Hamburg, og da Grev Godfrid af Holsten forfulgte dem fra Hamburg med nogle faa Mand, blev han fanget og hans Hoved afhugget og ført bort af de hedenske Slaver, hvorpaa samme Grevskab stod ledigt osv.

Da forlenede nævnte Hertug Luder af Sachsen Grevskabet Holsten og Stormarn til den ædle Grev Adolf af Schauenburg[1] omkring Herrens Aar 1110. Og saaledes berettes det altid at have haft Fyrster af Ursiniernes Blod og Slægt[2] efter hinanden lige fra Julius Cæsar, der grundlagde Borgen Schauenburg. Og her i Landet Holsten har man set et Sendebrev fra den højædle og ærværdige Kardinal Ursinus, dateret 1420 og rettet til den sidste Grev Henrik af Holsten, hvori han erkendte ham for sin Slægtning[3]. Da nævnte Adolf havde erholdt Grevskabet, holdt han som en klog Mand Fred med Naboerne og især med Slavernes Fyrste Henrik i Vagrien, som først grundede Staden og Borgen Lübeck paa Stedet Swartow[4] og desuden befæstede Borgen Pløn og Borgen Oldenburg med dens folkerige Stad. Og tilsidst kaldtes denne Fyrst Henrik[5], da han havde

---

[1] Grevskabet Schauenburg ved Weser.

[2] Ogsaa andre tyske Fyrsteslægter — saaledes Meklenburgerne — roste sig af at nedstamme fra den romerske Familie Orsini; andre, f. Eks. Oldenburgerne, afledte deres Herkomst fra Familien Colonna.

[3] Kardinal Jordanus Orsini sendtes i 1426 af Paven til Tyskland for at virke for de bøhmiske Kætteres Undertrykkelse. Muligvis har han — i 1420 eller senere — tilskrevet Grev eller snarere Hertug Henrik i Anledning af det slesvigske Stridsspørgsmaal.

[4] Gammel-Lübeck (Alten-Lübeck) laa ved Schwartaus Udløb i Trave.

[5] Nemlig Godskalks ovfr. (S. 24) nævnte Søn; han var en Dattersøn af Sven Estridsøn og fik, da hans Sønner blev myrdede kort efter hans Død 1127, sin Fætter Knud Lavard til Efterfølger.

vundet adskillige Sejre over Slaverne og medtaget dem haardt, paa Grund af sin store Magt og sine mangfoldige Sejre ogsaa for Slavernes Konge.

Den hellige Vicelin.

13. Ved samme Tid levede den hellige Vicelin, der var en lærd og i Theologien kyndig Mand ved Bremens Kirke, som i sin Ungdomstid havde mange guddommelige Aabenbaringer og altid brændte af Iver for at forkynde Troen paa Kristus for de barbariske Slaver, der boede ved Holsten. Thi i de Dage havde man i hele Vagriens Land, nemlig Pløn, Oldenburg, Lütjenburg og fra Floden Ejder og Floden Saale[1], der gennem Byen Neumünster løber lige til Havet, i Lübeck, Kiel og lige til Verdens Ende mod Nord, i de Egne intetsteds Kristi Tro. Og hvis man en Gang havde haft den, var dog i omtrent 80 Aar alle affaldne fra Kristi Tro. Denne hellige Vicelin, der ikke vilde opgive den gejstlige Dragt, som de bremensiske Kanniker afkastede med St. Augustins Regel, gik tilligemed den hellige Mand Thetmar, Kantor ved Bremens Kirke[2], til Holstens Egne, tog paa Befaling og Paabud af den højærværdige Mand Hr. Adalber, Ærkebiskop i Bremen og Hamburg, Landsbyen Wippendorf eller Faldera, hvor der var opført et Trækapel, som i lange Tider havde været forladt, i Besiddelse og lod sammesteds opføre et Kloster, hvoraf siden Neumünster fik Navn[3]. Det var omtrent det første Kapel i hele Holsten. Og skønt de sagdes at være Kristne, var der dog sammesteds mange Slags Vildfarelser og Dyrkelse af Lunde og Kilder, og desto strængere tjente den hellige Vicelin under sin Kloster-

[1] Dens sædvanlige Navn er Schwale.

[2] Thetmar el. Ditmar (ndfr. S. 29, kaldes ellers Dekan.

[3] Neumünster = Novum monasterium, Ny-kloster.

dragt og hellige Regel Gud Dag og Nat med Nattevaagen, Bøn og Guds Ords Forkyndelse. Og Gud gav ham Naade i Landets Folks Øjne, saa at de efter at have hørt om de dødes Opstandelse og et evigt Liv efter dette pludselig forvandledes og forkastede al Afgudsdyrkelse og i Fremtiden dyrkede den ene sande Gud alene. Og en talløs Skare fra Vagrien, Pløn og Oldenburg og fra Holsten, Stormarn og Ditmarsken kom did for at høre den ny Forkyndelse af Guds Ord og det evige Liv og faa deres Synders Forladelse. Og desuden sluttede mange ærværdige Mænd, gejstlige og Klærke, sig til den hellige Vicelins Orden, Regel og Dragt og hellige Levnet. Dette skete ved Herrens Aar 1125, da man til Kejser havde den fromme og retfærdige Luder, som var Sachsernes Hertug og hvis Navn blev forandret til Lothar. Og Hertugdømmet Sachsen erholdt Hertug Henrik Løve af Bayern[1]. Men den hellige Vicelin, hvem det ikke alene laa paa Hjærte at omvende sit eget Sogn Neumünster og det omkringliggende Land Holsten, men ogsaa Slavernes Land Vagrien, Oldenburg, Lütjenburg, Lübeck, Pløn og de omliggende Egne til Kristi Tro, drog først til det gamle, i Swartow liggende Lübeck for at udsaa Guds Ord og medtog de hellige Mænd Ludolf og Wolkard, Præster fra det i Faldera oprettede Kloster, som skulde drage Omsorg for Folkets Frelse. Paa Grund af Raseriet hos Barbarerne, der ikke længe efter ødelagde den gamle By Lübeck med Borgen[2], vendte dog førnævnte Guds Præster til-

[1] Lothar (Kejser 1125—37) overdrog kort før sin Død Sachsen til sin Svigersøn Henrik den stolte af Bayern, men denne døde allerede 1139 og efterfulgtes af sin umyndige Søn Henrik Løve. Lothar selv var ved Ægteskab kommet i Besiddelse af de brunsvigske Allodier, der ligeledes tilfaldt Henrik Løve (jfr. ovfr. S. 19 Anm. 1).

[2] Alten-Lübeck ødelagdes 1138 af en Fyrste af Rygen, der var den daværende slaviske Fyrstes — Knud Lavards Efterfølgers — Modstander.

bage til Ny-Klostret i Faldera. Thi saa ofte den hellige Vicelin i næsten 30 Aar begyndte Guds Ords Forkyndelse for de barbariske Slaver, og Troen spirede undertiden et Aar igennem, undertiden to eller tre i Vagrien, Lübeck, Oldenburg og det omkringliggende Land, saa ofte faldt dog Slaverne fra den begyndte Tro. Og en Gang ødelagde de ogsaa Ny-Klostret i Faldera, og for med sine at undgaa deres Raseri havde den hellige Vicelin et Tilflugtssted for de vigtigste Personer og Kirkens Prydelser og Bøger i Kirken Bishorst[1] i Haseldorfermarsken. Dèr havde han ogsaa et Bedehus til at bede Gud om Hjælp i.

14. Ved samme Tid døde Grev Adolf ved Herrens Aar 1131 og efterlod som Arving en Søn, ligeledes af Navnet Adolf[2], en lærd, klog og virksom Mand, der var kyndig i det tyske, latinske og slaviske Sprog. Han styrede i sin Tid med overordentlig Dygtighed Landet Holsten og Stormarn. Tilsidst drog den hellige Vicelin, da han saa, at han intet kunde udrette i aandelige Sager, uden at de barbariske Slavers Folk med kraftig Haand blev kuet ved verdslige Fyrsters Magt, til Kejser Lothar, en Mand, der elskede Guds Dyrkelse, i Bardowik[3] og aabenbarede ham dèr, at der i Vagriernes Land var et meget højt Bjærg, og at Slaverne, hvis der blev bygget en Borg paa det, derfra kunde tvinges til Troen. Og Kejseren drog did og fandt det saaledes og lod en stærk Borg opføre derpaa i Herrens Aar 1134. Da Slaverne saa det, sagde de til hverandre: »Hvem har været hos Kejseren og forraadt dette Bjærg?« Og en

---

[1] Denne Kirke laa paa en Ø i Elben, der nu kun er en Sandbanke under Vandet.

[2] Adolf II, død 1164.

[3] Bardowik laa i det nuværende Hannover og var en vigtig Handelsplads paa den slaviske Grænse, men ødelagdes 1189 af Henrik Løve.

af dem sagde, at en lille og foragtet Mand Vicelin havde udvirket dette for Guds Ords Skyld. Og Kejseren gav for det kristne Navns Sejrs Skyld dette Bjærg Navn af Sejrbjærget. paa Landsmaalet Segeberg[1]. Og paa den hellige Vicelins Tilskyndelse stiftede han ogsaa paa Bjærget en Kirke og et Kloster, hvortil han til Brødrenes Underhold lagde 6 Landsbyer i Nærheden. Og den hellige Vicelin bragte fra Ny-Klostret Brødre sammestedshen til at tjene Gud og plante Kirken i Vagrien, tilligemed Prydelser, Bøger og Klenodier til dens Brug. Og sin Fælle Ditmar, Kantoren fra Bremens Kirke[2]. satte han til at styre dem. Og til Lübeck sendte han atter Ludolf, Bruno og Herman for at forkynde Guds Ord. Men Kejser Lothar blev paa en Rejse til Italien bortrevet ved en altfor tidlig Død ved Herrens Aar 1137, og hans Legeme blev ført til Sachsen og jordet i Nærheden af Brunsvig i et Kloster, der kaldtes Lutter efter ham. Da han var død, bøjede Slaverne i Lübeck atter af fra Sandhedens Vej og afbrændte Byen foran Borgen Segeberg tilligemed det ny Bedehus. Atter vendte Guds Præster fra Lübeck og Segeberg tilbage til Faldera, medtagne af dyb Sorg, fordi det ny Kloster ved Djævelens Anstiftelse ikke kunde faa den alt ofte udsendte Tilvækst, og overgav sig derfor des trofastere til Gud i Faste og Bøn, idet de Dag og Nat ikke ophørte at bede for den ny Kirke. Thi saa dydefuldt var Brødrenes Liv i Falderas Kloster, at det ikke kan beskrives med Ord. De syge, som kom did, blev helbredede, Djævlene blev uddrevne af de besatte og raabte, at de brændtes af de hellige Mænds Ild.

---

[1] Stedet hed allerede i Forvejen Sigeburg.

[2] Jfr. ovfr. S. 26.

Adolf II.

Adolf, den anden Greve, omgav imidlertid ved Herrens Aar 1139 Borgen Segeberg med en Mur og lod Byen og Bedehuset opføre paany, idet Præsterne og de til Brug ved Gudsdyrkelsen nødvendige Klenodier atter blev sendt tilbage fra Faldera. Og desuden sendte han Sendebud til Flandern, Holland, Ütrecht, Westfalen og Frisland og lod kundgøre, at hvemsomhelst, der havde Mangel paa Agerland, kunde komme til hans rummelige og frugtbare Land Vagrien, hvorfra Slaverne fordum var fordrevne. Og i Særdeleshed sagde han til Holstenerne og Stormarerne, at de, naar de valgte en hvilkensomhelst Del, som de ønskede at faa, skulde have Forretten, fordi de havde erhvervet det med deres Fædres Blod. Og han gav Holstenerne Landet fra Bornhøved til Segeberg og Plønersø; Westfalerne gav han den dargunensiske Jord[1], Hollænderne den utinensiske[2] og Friserne Süsel. Oldenburg, Lütjenburg og de ved Havet liggende Lande gav han Slaverne og gjorde sig dem skatskyldige for Eftertiden indtil den Dag i Dag.

15. I Herrens Navn, Amen. Til Fuldstændiggørelse af den Krønike[3], som from Ihukommelse Broder Helmold, Gudstjenestens Leder i Bozow[4], den hellige Vicelins Discipel, i sin Tid med Troskab havde forfattet om Holstenernes Fyrster og deres Naboer, har en Præst i Bremens Stift, Skriver i dette Land, anset det for rigtigt at tilføje, hvad der kom ham for Øre i sandfærdig Fortælling. Thi fra Herrens Aar 1164, da den tredje

---

[1] Dargun var Navnet paa det slaviske Distrikt, hvori Segeberg anlagdes.

[2] Utin var det slaviske Distrikt, hvoraf Byen Eutin har Navn.

[3] Præsten Helmold forfattede sin »Chronicon Slavicorum« i Tiden efter 1163.

[4] Bozow ligger ved Plønersøen.

Adolf[1] af Schauenburg, Greve af Holsten, for den kristne Tros Skyld blev dræbt af de hedenske Slaver i Slaget ved Demmin[2]. lige til nærværende Tid, nemlig Herrens Aar 1448, fremstilles hos Krønikeskriverne af Ladhed og Sløvhed meget lidt af det, der burde skrives. Thi som samme Broder Helmold ved Slutningen af sin Krønike fortæller, beholdt efter den salige Adolfs, den tredje Greves, Død og Martyrium hans Enke med sin spæde Søn Styrelsen af Grevskabet Holsten, Stormarn og Vagrien. Over hende satte dog Hertug Henrik med Tilnavn Løve, Styrer af Hertugdømmet Bayern og Sachsen, af hvem Grevskabet Holsten i de Dage bortforlenedes, til at styre nævnte Grevskab som Formynder en vis Henrik, Greve af Thüringen, en ædelbaaren og krigersk Mand, nævnte Drengs Morbroder[3]. Efter dem, nemlig Henrik, Hertug af Sachsen, og Henrik, Greve af Thüringen, er senere mange Grever af Holsten blevet kaldte Henrik.

Ditmarskerne. Henrik Løve.

I de Dage ihjelslog Ditmarskerne deres egen Fyrste Markgreve Hr. Rudolf[4] paa Borgen Bokelnburg i Ditmarsken, skar Næse og Øren af hans Hustru Wawurgis[5] og styrtede hende i Floden ved Borgen, hvilken Flod efter hende kaldes Wawurgesow[6]. Paa Grund af denne Fyrstes Drab faldt nævnte Henrik Løve, Hertug af Sachsen og Bayern, med væbnet Haand ind i Dit-

[1] Det var Adolf II, der faldt 1164; Adolf III døde 1225.

[2] Demmin ligger i Pommern.

[3] Adolf III's Moder hed Mechtilde af Thüringen; Grev Henrik kaldes sædvanligvis Henrik af Orlamünde.

[4] Grev Rudolf II ihjelsloges i Aaret 1144.

[5] Andetsteds kaldes hun Elisabet.

[6] Allerede i 1139 og 1141 kaldes denne Flod i Aktstykker for Waltburgow.

marskernes Land og undertvang det, endog saaledes, at han paalagde dem hvert Aar i Skat at give Hvede, Rug, Faar og lignende. Denne Skat gav de fra Süderhastedt, Südenfeld, Nordhastedt og især Beboerne af Gesten i lange Tider til Borgen Hanrow[1], over 200 Aar, ligetil den Tid, da Hertug Gerhard, Greve af Holsten, sammen med mange andre blev dræbt i Süderhamme i Ditmarsken[2]. Samme Fyrste, Henrik Løve, Hertug af Sachsen og Bayern, gav ogsaa den hellige Jomfru Marias Abbedi i Stade udenfor Muren Landsbyen Lindern ved Tellingstedt, Bokwold og Skoven Borchholt og det gamle Herpe ved Meldorf. Men efter at have ihjelslaaet nævnte Klosters Abbed[3] og givet disse Landsbyer andre Navne[4], unddrog Ditmarskerne sig ogsaa førommeldte Skat og vilde ikke betale den. Dette skete ved Herrens Aar 1161. Samme Hertug af Sachsen afstod ogsaa efter Sejren hele Landet Ditmarsken, med Undtagelse af disse Stykker, som en Erstatning til Ærkebispen af Bremen[5], hvem han ogsaa havde frataget Borgen Stade. Derfor vilde fra den Tid af Ditmarskerne ikke have nogen anden verdslig Herre end Ærkebispen af Bremen. Thi i Herrens Aar 1428 fordrede Sigismund, Romernes Konge, Skat af samme Ditmarskere, som om de var Rigets Undersaatter. Men Ærkebispen af Bremen Jo-

---

[1] Hanerau paa Ditmarskens Grænse.

[2] I Aaret 1404, jfr. ndfr. Kap. 31.

[3] Det var Henrik Løves Søn, Pfalzgrev Henrik, der (1204) skænkede Marieklostrets Abbed Kristoffer det nævnte Gods, men hverken denne Abbed eller nogen af hans Forgængere eller Efterfølgere vides at være blevet ihjelslaaet af Ditmarskerne.

[4] Et Aktstykke fra 1496, hvorved Abbeden i Stade giver Afkald paa sine Rettigheder i Ditmarsken, har i Stedet for Bokwold Richtewalde og i Stedet for »Gamle Herpe« (Oldenerpe) Herstede el. Herpstede. Ogsaa de nyere Navne er siden forsvundne.

[5] En formelig Afstaaelse af Rettighederne i Ditmarsken og af Grevskabet Stade til Bremens Ærkebisp fandt Sted i 1228.

hannes Slamerstorp skrev til Romernes Konge for dem som for sine egne Undersaatter, der betalte aarlig Skat til ham som til deres rette Herre, og tilkendegav ham, at han i deres Land altid havde sine egne Dommere og Fogder. Derfor afstod nævnte Romernes Konge fra Fordringen om denne Skat[1]. Men alligevel anerkender Ditmarskerne ikke Ærkebispen af Bremen som deres rette Herre, men at de den Gang anerkendte ham til Hjælp for sig. for at afvende Kejserens Vrede, det gjorde de af Listighed og lovede at gengive Ærkebispen alle Rettigheder, som han havde i deres Land. Deraf blev intet holdt. Thi de lovede sikkert at tilbagegive Færgen fra deres Land over Elben saavelsom over Ejder, og ligesaa til Øen Tøtel, der ligger i Elben[2] og hvorfra de aarlig faar en Mængde Hø, og ligesaa Søen Kudensee og Skoven Borchholt med de 5 Fogedier[3] og deres Retspleje og alt, hvad der aarlig kunde komme ind fra dem, og desuden selv for Fremtiden at være lydige i alle Retninger mod Bremens Kirke, som de var faldet fra. Dog da de havde faaet deres Vilje, holdt de bagefter ingen Ting.

Nævnte Henrik Løve, Hertug af Sachsen og Bayern, [vandt] ogsaa mangfoldige Sejre over Slaverne, hvem han med Sværdet og i hyppig Kamp underlagde den katolske Tro (thi Slaverne var den Gang vantro og ugudelige, og lige saa ofte de faldt fra den katolske Tro, lige saa ofte blev de af Sachsens Fyrster med Sværdet tvungne til Troen); og da de og deres Lande var undertvungne, blev der en sikker Fred i hele Lan-

---

[1] Kejser Sigismund fritog d. 6. Dec. 1420 Ditmarskerne for enhver Fordring fra det romerske Riges Side og overdrog dettes Rettigheder til Ærkebiskop Johannes II af Bremen.

[2] Øen Tøtel ligger ikke i Elben, men i Nordsøen; det er nu kun en Sandbanke.

[3] Ditmarsken deltes i 5 Fogedier.

det, saavel i Danmark som i Slavien og Holsten; thi samme Hertug Henrik førte Kong Valdemar af Danmark tilbage til hans Rige[1]. Derfor var der mellem Kongen og Hertugen opstaaet et stærkt Tillidsforhold, saaledes at Hertugen gav sin Datter til Kongen af Danmarks Søn[2] til Tegn paa et varigt Forbund. Derfor var der, medens Kongen og Hertugen levede og Slaverne var undertvungne, Fred allevegne saavel til Lands som til Vands, og Slaverne turde ikke ruste sig til at begynde Krig igen. Deres Land var fordum meget udstrakt. Thi ved Floden Ejder, som er Riget Danmarks Grænse, havde Slavien sin Begyndelse: [over] Neumünster, Kiel, Lütjenburg, Segeberg, Oldenburg, Femern, Lübeck, Schwerin og saa opadstigende imod Øst lige til Preussen og gennem Mark Brandenburg, Meissen, Böhmen, Mähren og Polen strakte Slavien sig i gamle Dage. Og tre Nationer, nemlig Stormarn, Ditmarsken og Holsten, kaldtes Nordalbinger, men Sachser kaldtes de hinsides Elben. Disse Nationer modtog temmelig længe før Slavien Guds Ord af den hellige Ansgar, Ærkebiskop i Hamburg, og bekendte sig til den katolske Tro, skønt hele Læren ikke var ret befæstet før den hellige Vicelins Tid. Efter at have stiftet Kirken Ny-Kloster i Faldera eller Wippendorp paa Grænsen mellem Slavien og Holsten omvendte samme hellige Vicelin for første Gang fuldstændig sine til Troen[3]. Endelig bestræbte han sig med Guds Bistand for at omvende de nærboende Slaver til Troen, idet han stiftede den første Kirke i Lübeck,

---

[1] Det var ikke Valdemar, men tværtimod Sven (Grathe), som ved Henrik Løves Hjælp kom tilbage til Danmark som Modstander af Knud og Valdemar.

[2] Knud VI (1182—1202) ægtede flere Aar før sin Tronbestigelse Henrik Løves Datter Gertrud.

[3] Jfr. ovfr. S. 26.

St. Johanneskirken[1] paa Sandet, og forkyndte Guds Ord sammesteds og overalt i Omegnen. Efter hans Død flyttede nævnte Henrik Løve, Hertug af Sachsen og over Brunsvigerne, Domkirken fra Oldenburg til Staden Lübeck[2], fordi han ved Overtalelse og Magt havde erholdt denne Stad af Grev Adolf af Holsten, som først havde bygget den[3] og til Værn for Staden opført Borgen, som nu kaldes *Borch*, Prædikebrødrenes Kloster. Nævnte Stads Indbyggere gav han en af »Sachsernes Spejl« uddraget Byret[4], som de endnu har, og skænkede de søfarende en udstrakt Frihed.

De Danskes Herredømme i Holsten.

16. Efter at denne ædle Fyrste og Hertug, som ogsaa var Landet Holstens Hertug og Forkæmper, var død ved Herrens Aar 1174[5], tilstræbte nævnte Kong Valdemar af Danmarks Søn[6], fordi hans Fader i Slavernes Land med væbnet Haand havde bemægtiget sig Rygernes Land[7], ogsaa at underkaste sig de til Riget Danmark grænsende Lande, nemlig Staden Lübeck og Landet Holsten, fordi den unge Adolf[8], den dræbte Grev Adolfs spæde Søn, var Landet Holstens Arving.

---

[1] Denne Kirke opførtes af Vicelins Efterfølger Biskop Gerold, men selv havde han indviet det første Kapel i Lübeck.

[2] Vicelin døde 1154, og Gerold forlagde i 1163 Bispesædet til Lübeck.

[3] Adolf II anlagde — efter at Alten-Lübeck var blevet ødelagt i 1138 — Lübeck ikke langt derfra i 1143, men maatte 1158 afstaa den til Henrik Løve.

[4] Sachserretten (Sachsenspiegel) var det almindelige Grundlag for holstensk Stadsret, men Lübeckernes erholdt netop en særegen Karakter ved at bygge paa Soesternes.

[5] Henrik Løve døde først 1195.

[6] Presbyteren mener Knud VI (1182—1202), se ndfr. S. 36; jfr. dog S. 39 Anm. 3.

[7] Rygen erobredes sandsynligvis 1169.

[8] Adolf III, død 1225.

I de Dage overtog, da Kongen var død, en Kvinde, kaldet Sorte Margrete, Dronning af Danmark, Sceptret og Diademet og regerede mandelig, befæstede Borgen Gottorp for med Fjendehaand at kunne falde ind i Landet Holsten og lod foran den opføre en stor Vold med Grave, kaldet Danevirke[1], som begyndte ved Floden Sli og gik lige til Frisland, for ved et vidunderligt og ubeskriveligt Værk at lukke Landet Danmark for Almanerne.

Denne Dronning belejrede med sin Søn Kong Knud Hamburg fra Søsiden og forbandt begge Bredder af Vandet Elben ved lange Pæle og befæstede i Midten af den dybe Flod en lang Kæde til at spærre med[2].

Det berettes ogsaa, at da hun havde lejret sig foran Borgen og Byen Itzeho med en stor Hær og efter at have opført en Bro og Vold over Floden Stør havde i Sinde Dagen efter Jomfru Marias Fødselsdag[3] at drage ind paa Borgen og over den rivende Flod gaa ind i Marsken, flød paa den selvsamme Dag nævnte Flod Stør ud over sit naturlige Leje og steg til det dobbelte af sin vante Højde, saaledes at Broen og Volden blev sønderslaaede af Floden og hendes Værk og Forehavende derfor opgivet. Og da viste den hellige Jomfrus Billede sig ovenover Borgen. Derfor lovede Ind-

---

[1] »Sorte Margrete« eller Margrete Sambiria, der ikke var Knud VI's Moder, men Kristoffer I's Dronning og efter hans Død 1259 regerede for sin umyndige Søn (Erik Klipping), er blevet sat i Forbindelse med Danevirke, fordi en Del af dette kaldtes Margretevold, vistnok efter Kong Niels's Dronning Margrete Fredkulla.

[2] Hverken om Hamburgs Belejring eller Elbens Spærring foreligger der nogensomhelst Beretning i andre Kilder; derimod opførte Valdemar Sejr 1208 en Bro over Elben og spærrede 1234 Trave med Kæder. — Margrete Sambiria var i Hamburg som Fange efter Slaget paa Lohede 1261 (ndfr. S. 44).

[3] D. 9. Sept.

byggerne i nævnte By og Borgens Folk altid hvert Aar at højtideligholde Dagen efter den hellige Jomfrus Fødselsdag til Minde om dette og om deres Befrielse. Og fra den Tid af er Navnet paa denne Dag endnu bestandig Borgernes Dag, paa Landsmaalet *borgerdach.*

Ogsaa Borgen Segeberg belejrede hun og lod foran den opføre smaa Høje og paa dem Fæstningsværker, som det ses den Dag i Dag, og vandt omsider Borgen efter sin Vilje. I den Borg indsatte hun sin egen Foged og Høvedsmand over Landet Holsten, som hun havde underlagt sig lige til Borgen Itzeho og Floden Stør og Marsken paa den anden Side, i hvilken Marsk mange af de holstenske Adelsmænd slog sig ned for Stedets Sikkerheds Skyld, da de frygtede de Danskes Magt og ikke vilde underkaste sig de Danske. De Danske vilde nemlig, saaledes som de havde begyndt, lægge hele Landet Holsten under sig og deres Love, saa at Holstenernes Lov helt skulde sættes ud af Brug i almindelige Retsforhold og at der fremtidig skulde dømmes efter de Danskes Lov og Bog *loffboek.* I den Anledning klagede de Holstenere, der var underlagte de Danske, meget over, at de skulde berøves deres fra gammel Tid tilvante Love og bruge ny og ukendte, endog saaledes, at de begyndte at knurre imod Høvedsmanden, der var indsat paa Borgen Segeberg, naar han stræbte at paalægge dem en anden Lov og en anden Ret end deres tilvante, og sagde, at de vilde bruge deres egen holstenske Lov. Samme Høvedsmand svarede dem: »Viser mig eders Lov, saa skal jeg dømme eder efter den.« Thi han sagde: »Ud af eders eget Hoved digter I eders Ret. Men vor, de Danskes, Ret er skrevet: efter Skrifterne kan jeg styre eder og mig, eders Ret kender jeg ikke, fordi den ikke er skrevet; at gætte den formaar jeg ikke. Jeg maa føre en Hund herhid, der kan udgø eders Ret. Overlægger derfor,

hvilken Ret I vil have, og forkynder mig til en bestemt Tid eders Ret.« I de Dage var der ingen Fyrste i Landet Holsten, men det berettes, at der var en adelig Frue i Krempermarsken ved Itzeho paa Borgen Kellingdorp ved Navn Fru Deestz af Kellingdorp. Hun begav sig til Hr. Greven af Schauenburg[1] og bad ham om at give hende og Landet Holsten en af sine Sønner til at styre dem og være deres Fyrste. Og han overgav hende sin unge Søn Adolf, hvem nævnte Fru Deestz med stor Glæde bragte tilbage med sig til Fædrelandet som en Herre og Arving til Landet Holsten. Ved hans Ankomst opstod der Jubel og Glæde blandt Holstenerne i Itzehomarsken og ogsaa blandt dem, der var under de Danskes Herredømme. Da samlede Holstenerne sig rundtomfra og kom tilbage og bad paany Høvedsmanden og Fogden ved Segeberg om at maatte styres efter holstensk Ret; han svarede dem og sagde: »Hvilken Ret vælger I at have i eders Fædreland?« Da raabte de første og fornemste blandt de holstenske Adelsmænd med uforfærdet Røst, idet de svang det dragne Sværd: »Vor fra gammel Tid tilvante Ret vil vi beholde og værne med Sværdet.« Deraf blev det siden et gængs Udtryk i Holsten og siges endnu den Dag i Dag: »Vor Ret vil vi forsvare med Sværdet.« Derfor blev nævnte Høvedsmand, der saa Holstenernes saa uvante Dristighed og ikke vidste, at de havde sat et andet Hoved, en ny Herre og Fyrste over sig, bange og tog Flugten. Og samme Holstenere fulgte efter og ihjelslog ham.

Adolf IV.

Derefter vandt Holstenerne, der havde løftet Hovedet og offentlig fremført deres Herre, Grev Adolf af Schauen-

[1] D. e. Adolf III, der for at slippe ud af dansk Fangenskab i 1201 havde maattet give Afkald paa Holsten og nu levede i sit Stammegrevskab ved Weser.

burg, som endnu var ganske ung[1], deres fordums Kraft tilbage og forsvarede modig sig selv og deres Fædreland ved guddommelig Bistand og med Sværdet og fordrev efterhaanden de Danske fra deres Land[2]. Thi den almægtige og barmhjærtige Gud tillader ikke, at den hjemsøgte altid hjemsøges, men lader ham undertiden drage Aande. Saaledes gav han ogsaa i de Dage Holstenerne, der plagedes af de Danske, Trøst og opvakte dem en Forkæmper i nævnte Grev Adolf, en anden Judas Makkabæus. Thi ligesom Judas, holdt oppe ved guddommelig Hjælp, besejrede den overmodige Kong Antiokos, som nedbrød den jødiske Lov, saaledes lammede ogsaa denne Grev Adolf Kong Knud af Danmark[3], der voldelig stræbte at undertrykke den holstenske Ret. Og nævnte Kong Knud af Danmark, der efter sin Moder Sorte Margretes Død voldelig indehavde en stor Del af Holstens Land, belejrede længe Staden Hamburg. Paa modsat Side anraabte nævnte Grev Adolf bønfaldende Himlens Gud om at erholde Sejr over den overmægtige Konge af Danmark. Og han gik mod Kongen, der belejrede Hamburg, og drev ham og hans Folk paa Flugt derfra, efter at mange af de Danske var dræbte, og gengav den ædle og gamle Stad dens forrige Frihed. Denne første Sejr gav Himlens Gud ham i Herrens Aar 1199. Dog ophørte nævnte Kong Knud og de Danske ikke med Forfølgelsen, men angreb ikke blot Landet Holsten, men ogsaa Staden Lübeck til Lands og til Vands. Thi som før er sagt, grundlagde først Grev Adolf, siden den berømmelige Hertug Henrik af Sachsen og Bayern nævnte Stad Lübeck[4]. Efter deres Død

[1] Adolf IV var født o. 1200.

[2] Det var efter Valdemar Sejrs Tilfangetagelse af Grev Henrik af Schwerin i 1223, at Schauenburgerne vandt Holsten tilbage.

[3] Forfatteren forveksler under hele Fremstillingen Knud VI med hans Efterfølger Valdemar Sejr (1202—41).

[4] Jfr. ovfr. S. 35 Anm. 3.

vilde Danmarks Konge Knud, ikke tilfreds med sit eget Rige, tillige have denne Stad, Holsten og Hamburg samt Ditmarskerne. Thi fra sit Rige, hvis Grænse var ved Ejder foran det, der nu kaldes Rensborg, drog han gennem Frisland, der helt hørte til Riget, ind i Ditmarsken, og efter at have overvundet dem gik han med samme Ditmarskere gennem Holsten indtil Bornhøved og underlagde sig alt undervejs. Dèr mødte nævnte Grev Adolf med Holstenerne og Lübeckerne nævnte Konge, og da Slagrækkerne var opstillede paa begge Sider og Bannerne rejste, vendte Ditmarskerne, der havde Plads bagest i Kongens Hær, deres Skjolde til Hjælp for Holstenerne, og efter at meget Blod var udgydt paa begge Sider og en Mængde Danske dræbte, gav Himlens Gud nævnte Adolf Sejren. Og han besejrede og tilfangetog Kongen i Herrens Aar 1212[1], for hvilken Sejr Gud være evig lovet! Amen.

17. Der fortælles ovenfor om Ditmarskernes omvendte eller bagvendte Skjolde. Det siges i Almindelighed, at da Ditmarskerne var blevet undertvungne af nævnte Konge, sendte de deres sikre Udsendinge til Grev Adolf og forkyndte ham, at det var Kongens Forsæt, ligesom han havde lagt deres Land og dem under sine Fødder og gjort dem skatskyldige til Riget Danmark, saaledes ogsaa at tage Holstenerne og deres Arv i Besiddelse; men da de havde forstaaet, at Greven, naar han kunde, vilde beskytte dem, saa vilde, hvis det skete, at Kongen og Greven kom i Kamp sammen, samme Ditmarskere, da de var anbragte bagest i Kongens Slagorden, ved Sammenstødet med Kraft falde Kongen og de Danske i Ryggen, naar Holstenerne begyndte Kampen i Spidsen af Slagordenen. Og dette

[1] Slaget ved Bornhøved fandt Sted d. 22. Juli 1227; Kongen blev ikke taget til Fange ved denne Lejlighed, men var som ovenfor nævnt blevet det i 1223.

skulde tjene til Tegn, hvis de uventet kom imod Holstenerne, at deres Skjolde skulde findes bagvendte, nemlig at Spidsen paa deres Skjolde, der paa sædvanlig Vis skal vendes nedad, omvendt skulde vende opad. Den Betingelse blev dog tilføjet, at hvis Grev Adolf og Holstenerne blev Sejrherrer, vilde samme Ditmarskere nyde deres forrige Frihed. Og dette lovede og holdt Grev Adolf.

Og for at opnaa Sejren lovede nævnte Grev Adolf Gud, at hvis han vilde give ham Sejr over Kongen, vilde han indtræde i den hellige Franciskus's Minoriterbrødres Orden, med Tilføjelse af det Vilkaar, at han vilde holde sit Løfte, hvis Gud gav ham Arvinger og disse vilde styre Landet. Thi ved samme Tid, nemlig 1206, var disse to Ordener, nemlig Prædikebrødrenes og Minoriterbrødrenes, lige opstaaede i Guds Kirke[1]. Thi Guds Kirke anfægtedes i de Dage mangelunde af Kættere, og Guds Dyrkelse var taget af i Italien; derfor indsatte Gud disse Ordener til at kæmpe imod Kætterne og skaffe hans Dyrkelse Fremgang. Og da nævnte Grev Adolf havde faaet og af Gud var blevet givet to Sønner og Arvinger, nemlig Greverne Johan og Gerhard, og samme var blevet voksne og i Stand til at styre Landet, indtraadte han for at opfylde sit Løfte til Himlens Gud i Minoriterbrødrenes Orden i det af ham selv stiftede Kloster i Staden Hamburg tilligemed to af sine Riddere ved Navn Gykow, for ydmyg og andægtig at tjene Gud under Regelens Lydighed. Men da han var blevet Minoriterbroder, drog han for at se den Herre Paven og faa hans Dispensation af Klogskab til det apostoliske Hof, hvor da Hr. Paven barmhjærtig dispenserede ham til at modtage de gejstlige Ordens-

[1] Franciskanernes eller Minoriterbrødrenes Orden stadfæstedes af Paven 1210, Dominikanernes eller Prædikebrødrenes 1216.

grader og Præsteskabet, og hvor han af nævnte Herre Pave selv modtog én gejstlig Ordensgrad[1]. Og paa samme Rejse begav han sig med megen Andagt til den hellige Franciskus[2], Ordenens Stifter, for at se og tale med og søge Raad hos en saa hellig Mand. Af denne hellige Mand er han uden Tvivl blevet velvillig modtaget og styrket i Kærlighed og har sikkert taget trøsterige Ord med sig hjem. Og i Herrens Aar 1244 sang han i Staden Hamburg sin første Messe[3]. O hvilken Forandring af den højestes højre Haand! Han, der først havde været en jordisk Stridsmand og ved at sætte Magt imod Magt havde uddrevet Danmarks Konge Knud[4], den store Voldshersker, af sit Omraade, han lagde nu som en Stridsmand i det himmelske Rige Helvedbeboernes Konge, den største af alle Voldsherskere, Djævelen, under sine Fødder og besejrede ham ikke med Sværdet, men ved Taarer og Ydmyghed. Thi det fortælles om ham, at han som en anden Klosterbroder plejede at gaa med en Krukke for at bede om Smør og Mælk i Almisse. Og det skete, at da han i Byen Kiel, hvor han ogsaa havde stiftet et Kloster, gik paa Gaden med Krukken fuld af Mælk i Haanden, og hans Sønner Greverne med et stort Følge red gennem nævnte By og Gade, vilde han, idet han mødte Sønnerne, af Skamfølelse skjule Krukken med Mælk. Men styrket af Aandens Kraft, saa at hans Fornuft vandt Sejr over hans Følelse, gød han Mælken fra Krukken helt ud over sit Hoved, idet han sagde til sig selv: »Elendige Kød, Du havde villet bære Mælken i Krukken, hvis Du ikke

---

[1] Nemlig Subdiakonatet, der var den laveste Ordensgrad.

[2] Franciskus af Assisi døde 1226; Grev Adolfs Romerrejse fandt Sted i 1244.

[3] Grev Adolfs i Hamburg holdte Messe skal have været hans anden og have fundet Sted d. 12. Marts 1245.

[4] Jfr. ovfr. S. 39 Anm. 3.

havde undset Dig derved; bær den nu over Dit Hoved, saa at Du kan beskæmmes, ihukommende Apostlens Ord, naar han siger: Vi er blevet et Skuespil for Gud og Mennesker[1].« Og han levede i Ordenen i 14 Aar og døde salig i Herren i Herrens Aar 1261 og jordfæstedes i Brødrenes Kloster i Kiel.

Denne Grev Adolf stiftede Kirken Neukirchen i Landet Oldenburg til Ære for den hellige Antonius, en Minoriterbroder af hans egen Orden, ikke den store St. Antonius, skønt mange tror, at han er Skytshelgenen, og at det ogsaa er hans Billede, de har i førnævnte Kirke. Men det er ikke saa, og hans Billede maa være Minoriterbroderens. Denne samme Adolf besøgte sammen med andre Prælater Brødrene i Ny-Klostret for at faa dem til at vise Søstrene bort fra sig. Han gav ogsaa Indbyggerne i Itzeho Privilegium paa at have lybsk Ret og gav hin By Frihed paa Enge og Skove i Herrens Aar 1238. Og det er sandsynligt, at han lod Borgen i Kiel og Byen opføre og fritog Bybeboerne i Landet Holsten, nemlig i Pløn, Oldenburg og Kiel[2], for Holstenernes Ret og tilstod dem lybsk Ret, for at deres Byer paa Grund af Handelsfriheden hurtigere skulde blive befæstede. Og paa lignende Vis stadfæstede nævnte Adolfs Sønner, nemlig Johan og Gerhard, samme til Indbyggerne i Itzeho, Kiel og de andre givne Privilegier og bekræftede dem i Herrens Aar 1260.

Holstens Deling mellem Adolf IV's Efterkommere.

18. Disse to Grever Johan og Gerhard leverede de Danske et stort Slag paa Lohede paa Pantaleons

[1] 1. Brev til Korinth. Kap. 4 Vers 9.

[2] Disse Byers Privilegier er givne henholdsvis 1236, 1235 og 1242.

Dag[1] og besejrede ved guddommelig Bistand de Danske i Herrens Aar 1261. Disse to Grever Johan og Gerhard delte Landet og deres Fædrenearv. Thi den ældste, Grev Johan, fik som sin Del Vagrien, nemlig Kiel, Lütjenburg, Oldenburg, Neustadt, Pløn, Oldeslo, Trittow og Segeberg og en Del af Krempermarsken indtil Elben. Men den anden Broder, Grev Gerhard, fik som den yngste den mindste Del, nemlig Landet Holsten, Itzeho, Wilstermarsken, Hanrow, Rensborg og deres tilliggende. Paa Grund af denne ufornuftige Deling, fordi den ældste fik næsten det dobbelte, blev disse Brødre Fjender. Og Gerhard lagde sig foran Byen Kiel imod sin Broder Johan med Hjælp af Hertug Albrecht af Brunsvig og Staden Lübeck uden dog at udrette synderligt. Og derfor gav nævnte Greve Kielerne mange Privilegier og Handelsfrihed til Lands og til Vands[2].

Grev Johan fik mange Sønner, som efter Faderens Død delte Landet Vagrien som Arv efter ham. Thi den ene havde sit Sæde i Kiel, den anden i Segeberg, den tredje i Oldeslo og den fjerde i Bramhorst[3]. Han havde ogsaa til Hustru en Dronning af Danmark, som var Kong Kristoffers Moder. Med hende fik han Sønnen Johan, den milde Greve[4], men Grev Gerhard fik en Søn

[1] D. 28. Juli. — Lohede strækker sig fra Danevirke til henimod Rensborg. Det var Hertug Erik Abelsøn af Sønderjylland, der med de holstenske Grevers Hjælp vandt denne Sejr over Kong Erik og hans Moder Margrete Sambiria.

[2] Kiel havde, som ovfr. (S. 43 Anm. 2) nævnt, allerede faaet Handelsfrihed 1242, og fik af Johan I's Søn Johan II yderligere Privilegier 1286, 1317 og 1318.

[3] Johan I døde 1263, og Grevskabet Holsten deltes mellem hans Sønner Johan II (død 1321) og Adolf V (død 1308), af hvilke den ene fik Segeberg, den anden Kiel, og hans Broder Gerhard I, hvis Lod atter ved hans Død 1290 deltes mellem hans tre Sønner, saaledes at Adolf (VI) fik Schauenburg, Gerhard (II) Pløn og Henrik (I) Rensborg.

[4] Det var ikke Johan I, men hans Brodersøn Gerhard II (død 1312), der var gift med Kristoffer II's Moder Agnes og med

Grev Henrik[1]. Denne Henrik paalagde Hamburgerne at betale Told til ham og hans Arvinger. Denne Henrik stiftede ogsaa i Welna, i Herrens Aar 1303, et Vikarie for Kalendernes Broderskab[2], som skulde forsamles to Gange om Aaret. Denne Henriks Arvinger var Sønnerne Giselbert, Ærkebiskop af Bremen[3], der gav sin Broder det runde Taarn i Rensborg, endvidere den store Grev Gerhard[4] og hans Broder Johan[5]. Han gav ogsaa Hertugen af Slesvig sin Datter til Ægte[6]. Af denne Datter fødtes Hertug Valdemar, der siden blev udnævnt til Konge af Danmark[7] og senere pantsatte Borgen Gottorp til sin Morbroder Grev Gerhard.

Mellem denne store Grev Gerhard paa den ene Side og Greverne af Vagrien paa den anden opstod der stor Tvedragt, fordi der i Landet Vagrien var mange Grever og de paa Grund af deres Mængde ikke uden at komme i Trang kunde leve fredeligt uden at plyndre og forurette deres Undersaatter. Thi Adolf, Greve paa Segeberg[8], sendte en Dag sine Tærskere til en Gaard, der tilhørte en af Slægten Splid, for at tærske

---

hende havde Sønnen Johan III el. den milde (død 1359). Derimod var Johan I's Søn Johan II gift med Kristoffer I's Datter Margrete (jfr. ndfr. S. 46 Anm. 7).

[1] Død 1304.

[2] En saadan Indstiftelse af Grev Henrik kendes ikke, men hans Enke Hedvig overdrog det nævnte Broderskab Patronatet over Welna.

[3] Giselbert (d. 1345) var udvalgt Biskop til Halberstadt og Domprovst i Bremen. Presbyteren forveksler ham muligvis med en anden Giselbert, der var Ærkebiskop i Bremen 1273—1306.

[4] D. e. Grev Gert (død 1340).

[5] Grev Gert havde ingen anden Broder end Giselbert.

[6] Erik Valdemarsøn ægtede 1313 Grev Henriks Datter Agnes; hendes Fader var dog død allerede 1304.

[7] 1326—30.
D. e. Junker Adolf, Søn af Johan II, jfr. ndfr. S. 46.

Havren og det øvrige Korn og bringe Kornet til ham paa Borgen; disse Tærskere lod Husets Herre af Slægten Splid Fødderne hugge af og sendte samme Tærskere tilligemed de afskaarne Fødder i en Kærre til Segeberg til deres Herre Grev Adolf. Paa lignende Vis gik ogsaa de andre Grever til Værks mod deres Undersaatter.

Ligeledes blev i de Dage en stor Slægt ved Navn Reventlov, der stammede fra Ditmarsken[1], i højeste Grad forurettet og krænket af nævnte Grev Adolf, saa at Overhovedet for samme Slægt, ved Navn Hartvig Reventlov, gav sig i Grev Gerhards Tjeneste. Thi nævnte Grev Adolf paadrog sig stor Skyld ved til sine endnu unge Slægtninges, Grev Henriks Sønner Greverne Gerhards og Johans[2] Undergang at forene og forbinde sig med Markgreven, der var nævnte Gerhards og Johans Dødsfjende[3]. Ligeledes sammensvor han sig med Kong Kristoffer af Danmark[4] mod sin nævnte Farbroder[5]. Derfor sendte nævnte Grev Gerhard om Natten Hartvig Reventlov til Borgen Segeberg for at tage Grev Adolf til Fange. Da overskred nævnte Hartvig Befalingen og ihjelslog med Overlæg Grev Adolf paa Borgen Segeberg[6]. Og nævnte Grev Gerhard, der straks kom til, tog Borgen i Besiddelse og lod ogsaa nævnte Adolfs Fader Johan tage til Fange paa Bramhorst. Og sammes Søn, der hed Kristoffer efter Kongen af Danmark[7], faldt

---

[1] Endnu i det 13. Aarh. fandtes der Adelsslægter i Ditmarsken.

[2] Se ovfr. S. 45 Anm. 5.

[3] Adolf og Markgrev Valdemar af Brandenburg stod 1315 i Vaaben mod Erik Menved, der havde Grev Gert og Johan den milde paa sin Side.

[4] D. e. Hertug Kristoffer, Konge 1319, der paa denne Tid sluttede sig til sin Broders Fjender.

[5] Det er vel Grev Gerhard, der menes med dette fejlagtige Udtryk.

[6] Dette skete 1315.

[7] D. e. Kristoffer I, hans Morfader (ovfr. S. 44 Anm. 4).

samme Aar[1] ud af et Loftskammer paa Borgen Kiel og opgav Aanden.

Og saaledes faldt hele Landet Vagrien og mange Grevers Arv tilbage til én, nemlig Grev Johan, Kong Kristoffer af Danmarks Broder[2]. Og denne Grev Johan bortgav eller rettere, hvis man tør sige det, bortkastede mange af Grevskabets Ejendele paa Grund af sin store Ødselhed. Thi Lübeckerne gav han et Taarn af Sten foran Indløbet til Havnen ved Travemünde. Ligeledes gav han en af Borgerne sammesteds Fiskeriet i Trave ovenfor Lübeck, hvor der var Laksefangst. Og ikke alene dette afstod han for saa godt som ingenting, men bortskænkede ogsaa til mange andre paa lignende Vis mange Ting uden Grund. Han forbandt sig med de Danskes Konge Kristoffer[3] mod Grev Gerhard og hans Broder Johan[4].

Ligeledes drog Grev Adolf af Schauenburg for at hævne sin ihjelslagne Farbroder[5] Adolf med væbnet Haand og en stor Styrke ind i Landet Holsten og kom med sin Hær til Bramstedt, hvor Grev Gerhard og hans Broder med nogle faa Krigere og med de holstenske Bønder fra Wilstermarsken, fra Sognene Hademarschen, Schenefeld, Nortorf, Kellinghusen, Westedt[6], Bramstedt

[1] Vistnok nogle Aar før (1313).

[2] Johan II maatte 1315 afstaa alle sine Lande til Johan den milde og Grev Gert, af hvilke den første fik Kiel og den anden Segeberg.

[3] D. v. s. støttede hans Bestræbelser for at blive Konge (1319); Grev Gert sluttede sig dog ogsaa snart til Kristoffer. Det var først Forholdene i Sønderjylland, der fremkaldte Bruddet mellem Kristoffer og de holstenske Grever.

[4] Grev Gert havde som ovfr. (S. 45 Anm. 5) nævnt ingen Broder Johan.

[5] Ogsaa her betegnes som Farbroder en fjærnere Slægtning; Adolf (VII) af Schauenburgs og den dræbte Junker Adolfs fælles Stamfader var den i 1261 afdøde Adolf IV.

[6] Nu Hohenwestedt (mellem Rensborg og Itzeho).

og Kaltenkirchen, mødte nævnte Grev Adolf paa Johannes den Døbers Halshuggelsesdag[1] i Herrens Aar 1317 og ved guddommelig Naade og Bistand sejrede i Slaget, tog nævnte Adolf til Fange med 120 Mand og dræbte Resten i Kampen.

Krig mod Ditmarskerne.

I de Dage drog ogsaa Ditmarskerne ud af deres Land for at hjælpe Grev Johan imod nævnte Gerhard og Johan[2]. Og nævnte Ditmarskere drog paa deres Togt gennem Sognene Schenefeld, Nortorf og Neumünster, som de ødelagde med Brand og Rov, og kom til Byen Kiel, hvor Kielerne, der frygtede Ditmarskernes Træskhed, med Sang og Fløjtespil snildelig førte nævnte Ditmarskere ud af Byen til Kobjærget[3]. Da de havde ført dem ud paa denne Maade og faaet deres egne Folk tilbage, lod de Ditmarskerne blive udenfor Byen. Og hvorfor? Jo, da Greven af Schauenburg var taget til Fange, blev Grev Gerhard modigere og Grev Johan[4] ængstelig. Derfor sendte han Ditmarskerne bort uden Hæder. Da de vendte tilbage til deres Fædreland, drog de paa Vejen fra Kiel gennem en anden Del af Holsten for at hærge den, nemlig gennem Sognet Bornhøved, hvor nogle af dem badede i et Fad med nyt Øl, og kom til Floden Buntzing[5] og holdt om Natten Hvil paa Heden. Om Morgenen nærmede Grev Gerhard og Johan sig med deres Folk ad en Bro over Floden Buntzing, idet enhver af Holstenerne havde en Gren

---

[1] D. 29. Avgust.

[2] Se ovfr. S. 47 Anm. 4.

[3] Kuhberg.

[4] D. e. Johan den milde.

[5] Bækken Bünzerau løber forbi Landsbyen Bünzen i Nortorf Sogn og falder i Stør.

med grønne Blade foran sig, saa at hele Hæren saa ud som en Skov, og de intetanende Ditmarskere, der mente det var en Skov, kom i en uventet Kamp, saa at de alle ved Guds Vilje blev slaaet paa Flugt[1]. Mange af dem, der vilde gaa over Floden, druknede, af de andre blev der dræbt henved 500 Mand. Og dette var et vældigt stort Slag mod Ditmarskerne, saa at yderst faa vendte tilbage til deres Land. Og denne Sejr blev vundet i Herrens Aar 1319 paa St. Alexius' Dag[2].

Efter dette drog i det paafølgende Aar, Herrens Aar 1320[3], samme Grev Gerhard efter at have sammenkaldt en stor Hær fra sine Nabofyrster, nemlig sin Broder Ærkebisp Giselbert af Bremen[4], Hertug Henrik af Meklenburg[5], Greverne af Wunstorf og Gutzkow, Hertug Johan af Sachsen, Greven af Rupin og mange andre i et Antal af 14 Fyrster, paa Jomfru Marias Fødselsdags Aften[6] ind i Ditmarsken ad Vejen Süderhamme og kom gennem Vadestedet Hemmingstedt med hele Hæren til Marsken Norderstrand i Hjærtet af Landet Ditmarsken og kom i Kamp med dem. Og to Gange paa en og samme Dag blev han Sejrherre og dræbte 1700 Mand af Ditmarskerne, hvorpaa mange tog Flugten og søgte ind i Oldenwöhrdens Kirke. Denne Kirke belejrede en Del af Hæren og satte Ild paa den og vilde afbrænde den. Indefra bad Ditmarskerne om Naade og lovede at ville være Grev Gerhards Undersaatter og

[1] Jfr. Kenternes Krigslist mod Vilhelm Erobreren 1066 og Malcolms mod Macbeth.

[2] D. 17. Juli. Baade Aar og Dag er imidlertid fejle; Ditmarskernes Tilbagetog fra Kiel fandt Sted 1317 og forud for d. 5. Juni, da Fredsforhandlinger fandt Sted.

[3] Dette Indfald foretoges i 1319.

[4] Jfr. ovfr. S. 45 Anm. 3.

[5] Denne Henrik af Meklenburg var ikke Hertug, men Greve jfr. ndfr. S. 65 Anm. 2.

[6] D. 7. September.

tro Skatteydere. Men Grev Gerhard stolede ikke paa dem, men lod mere Ild bringe til, og da Ilden havde taget stærkt fat og Kirkens Tag, der var af Bly, smæltede og i Draaber faldt paa de indelukkede Ditmarskere, aabnede de Døren med Magt og gik ud. Og da hele Hæren ikke var foran Kirken paa én Gang, men en Del af den var hist og her i Landsbyer og Huse og plyndrede Kister og Skabe, gik Ditmarskerne, der havde genvundet deres Kræfter, frem fra skjulte Steder og fra Grøfter paa Markerne og ihjelslog grumt hele Hæren, den ene efter den anden i Rad, da de om Aftenen vilde vende tilbage til Lejren, og alle Fyrsterne undtagen Hertug Henrik af Meklenburg[1] og Grev Gerhard, der havde deres Lejr og Telte i Hemmingstedt By, henved 2000 Mand. Og saaledes blev Ditmarskerne frelste denne Gang[2].

Kristoffer II og Valdemar af Slesvig.

19. Kong Kristoffer af Danmark, der var Broder til Grev Johan paa Moderens Side, afstod sin Broder Grev Johan Landet Femern som et Len til evig Tid[3]. Denne Konge gik ogsaa paa Forbøn af sin Broder Grev Johan, der var meget velsindet mod Kielerne, ind paa at lade de Varer, der plejede at komme til Skibs til Lübeck, paa den Tid komme til Kiels Havn, og paa den anden Side fra Elben over Ejder til Flemhude[4]. Og i

[1] Jfr. ovfr. S. 49 Anm. 5.

[2] D. 22. Juli 1323 sluttedes der Fred mellem Ditmarskerne og Grev Gert.

[3] Det var først efter Kristoffer II's Fordrivelse i 1326, at Johan den milde — foruden Laaland og Falster — fik Femern, som Kristoffer netop havde forholdt ham.

[4] Et saadant Privilegium kendes ikke, hvorimod Kristoffer II 1329 o. 1. Juli bekræftede Kiels Privilegier og fritog dens Borgere fra Strandretten. — Flemhude ligger ved Flemhuder-Søen Vest for Kiel.

de Dage blev Byen Kiel paa Grund af nævnte Handel meget smukt bebygget med Huse af Sten, fordi Rigdommen voksede og som en Følge deraf Borgernes Lyst til smukke Huse. Denne Grev Johan gav ogsaa Kielerne mange Privilegier, fordi han elskede Byen Kiel fremfor alle andre.

Nævnte Kong Kristoffer, der higede efter sit Riges Udvidelse, ønskede ogsaa at fordrive Hertug Valdemar af Jylland og havde ved Svig faaet Borgen Sønderborg af ham som til tro Haand. Da han havde opnaaet dette, nøjedes han ikke med ikke at give Borgen tilbage, men havde ogsaa travlt med at faa Borgen Gottorp og andre Borge i Hertugdømmet. Derfor tog nævnte Hertug Valdemar sin Morbroder, den store Grev Gerhard, til Hjælp mod Kongens Tyranni[1]. Og efter at der en Tid lang var blevet kæmpet frem og tilbage i Smaakampe, tog Kongen med en stor Styrke Stilling foran Borgen Gottorp paa Bjærget Hesterbjærg, hvor Grev Gerhard med sin Broder Ærkebisp Giselbert af Bremens og Westfalernes Hjælp med Holstenerne gik imod Kongen, der desuden belejrede Borgen Gottorp og Hertugen, og slog Kongen og hans Folk af Marken efter at have dræbt og fanget mange Danske. Og for denne Sejrs og Bekostnings Skyld pantsatte nævnte Hertug Valdemar første Gang Borgen Gottorp til sin Morbroder Grev Gerhard for en stor Sum Sølvpenge. Og denne Sejr vandtes i Herrens Aar 1329[2].

---

[1] Da Hertug Erik var død 1325, fordrede Kristoffer Formynderskabet for hans tiaarige Søn Valdemar, men maatte finde sig i, at det overtoges af Grev Gert. Aaret efter gennemførte denne Valdemars Valg til Konge af Danmark.

[2] Sejren paa Hesterbjærg — en Bakke, der Øst for Gottorp strækker sig hen imod Slesvig — vandt Grev Gert i Efteraaret 1329 over Jyderne, der havde rejst sig til Opstand imod Valdemar. Selv var han samtidig med dennes Kongevalg blevet forlenet med Sønderjylland.

Og det fortælles, at da Grev Gerhard hin Dag vilde gaa i Kamp, tog han et Billede af den hellige Jomfru af Itzeho paa sine Skuldre og sang, efter tre Gange at have bøjet Knæ med Paakaldelse af Gud Herren, tre Gange dette Vers: »Os, der paa denne Dag forsamles for Dig, o Jomfru, bevare Du for Verdens Lys« osv. Nogle, der stod paa Bjærget Hesterbjærg, omgivne af vellastede Vogne, raabte spottende: »Det er Kvinder, der kommer imod os!« fordi Holstenernes Overklædning altid var hvid og de for de Danske tog sig ud som Kvinder. Men en af Holstenerne, der var i Tjeneste hos de Danske, sagde: »I Dag vil I faa at se, at det ikke er Kvinder, thi jeg ser Faner og Hjælmsmykker, der er Mænds og ikke Kvinders«. Og da Kampen rasede, raabte en af Holstenerne: »De Danske flygter, de Danske flygter!« og derfor tog alle Flugten.

Kirke- og Klosterindstiftelser; Itzeho.

Og det berettes, at nævnte Grev Gerhard, naar han skulde i Kamp, havde for Skik at bære et lille Billede af den hellige Jomfru Maria fra Nonneklostret i Itzeho, hvor han havde sit Gravsted, om sin Hals, og at han altid kaldte Himlens Dronning til Hjælp med sine Bønner, og at den Gang i hint Slag den ene Haand tilfældigvis var blevet hugget af dette Billede af de Danske, hvilken Haand kunstfærdige Malere senere vilde erstatte; men naar de satte den paa den ene Dag, fandt de den altid afrevet den næste. Og til Amindelse mangler dette Billede endnu den Dag i Dag samme Haand. Og den almægtige Gud gør paa Grund af den hellige Jomfrus Fortjenester mange Mirakler med dette Billede for dem, der aflægger Løfter til det. Derfor har det fra hin Tid lige til nærværende Tid været Skik, at Holstens Fyrster altid har plejet at bære dette Billede

om Halsen, naar de vilde i Kamp. Fordi den hellige Jomfru Maria er Landet Holstens Forbederske og Hjælperske, derfor er til hendes Ære de største Kirker i Landet Holsten blevet stiftede af Fyrsterne, nemlig i Staden Hamburg de nu verdslige Kannikers Dom- og Hovedkirke — men i gammel Tid var de regelbundne med Dragt —, og paa samme Maade var mange Domkirker indrettede: i Bremen, Münster, Minden, Verden og Lübeck. Fra hin Hovedkirke i Hamburg bredte sig den katolske Tro. Thi i den udgød mange Martyrer deres Blod for Troens Skyld. Dèr var der ogsaa et ligesaa vigtigt Sæde for mange Ærkebisper, som Ærkebispesædet i Bremen. Og hele Danmark, Sverige og Norge modtog oprindelig Troen af den hellige Ansgar.

Klostret i den Landsby, der i gamle Dage kaldtes Wippendorp eller i det slaviske Sprog Faldera og nu Neumünster, som af Ærkebisp Adalbert af Bremen flyttedes til Øen Bordesholm[1], stiftedes efter Kirken i Hamburg af den første Grev Adolf, den Gang den kristne Tro først fremblomstrede i Landet Vagrien og derpaa i Slavien og Holsten ved den hellige Mand Vicelin i Herrens Aar 1110[2]. Denne Kirke, Ny-Kloster, er blandt de til den hellige Jomfru Marias Ære stiftede Kirker.

Af samme Grev Adolf stiftedes ogsaa Klostret Reinfeld[3]. Thi samme Greve var af Huset Schauenburg, og paa Grænsen af dette Land ligger Klostret Lockum af Ciscerciensernes Orden. Fra dette Kloster tog han Munke og bragte dem til Reinfeld, for at de skulde blive der. Derfor har hine Munke i Lockum endnu Visitationsret i Reinfeld og er den Dag i Dag deres

[1] Denne Ø ligger i Bordesholmer-Søen. Klostrets Forlæggelse dertil fandt først Sted i Beg. af det 14. Aarhundrede.

[2] Jfr. ovfr. S. 26 ff. Vicelin kom først til Faldera 1126.

[3] Det var Adolf III, der (1186) stiftede dette Kloster.

Foresatte. I dette Kloster er den første Grev Johan begravet og ligeledes nogle af hin Grev Johans Afkom, nogle ogsaa i Hamburg, nemlig de to Adolfer og især de sidste.

Og siden lod Grev Adolf[1], der var blevet Minoritermunk, et Kloster indvie i Kiel til den hellige Jomfru Marias Ære omkring Herrens Aar 1246. Senere flyttede denne Adolfs Søn Grev Gerhard det Nonnekloster, som før laa i Krempermarsken paa Øen Ivlete ved Stør og Elben, hen foran den ædle og uovervindelige gamle Borg Itzeho[2], lod det indvie til den hellige Jomfru Maria og doterede det til i al Evighed at tjene Gud Herren efter den hellige Abbed Bernhards Orden og Regel[3]. I det valgte samme første Grev Gerhard sit Gravsted og fra den Tid ligetil denne alle Ætlinge af hin Grev Gerhard, nemlig hans Søn Henrik, denne Henriks Søn den store Grev Gerhard og hans Broder Johan[4].

Denne store Grev Gerhards Sønner var Jærnhenrik, Klavs og Johan[5] og en klostergivet Søster, Abbedisse i Elten[6], der først var trolovet med Kongen af Sverige, men blev holdt tilbage paa Havet. Og i hendes Sted gav Kongen af Danmark ham sin Datter, af hvilken Grund hun forblev ugift[7]. Junker Johan levede ikke

---

[1] D. e. Adolf IV, jfr. ovfr. S. 41.

[2] Nonneklostret paa Ivlete (nu Ivenfleth) stiftedes o. 1230 og forlagdes 1256 til Itzeho.

[3] D. e. Cistercienserordenen.

[4] Jfr. ovfr. S. 45 Anm. 5.

[5] Denne Johan kendes ikke, derimod var der en Broder til Jærnhenrik og Klavs, som hed Adolf.

[6] Elten ligger i Kleve ved Rhinen.

[7] Grev Gerts Datter Elisabets Ægteskab med Magnus Smeks Søn Hakon hindredes ved, at Ærkebispen af Lund paa Valdemar Atterdags Vegne holdt hende tilbage, da hun paa Overrejsen led Skibbrud paa den danske Kyst, hvorefter Hakon i Henhold til en tidligere Aftale i April 1363 holdt Bryllup med Valdemars Datter Margrete.

længe, men blev saaret i Underlivet af de Danske og døde. Grev Klavs, der ikke havde Sønner, endte mæt af gode Dage og værdig til al Ros sit Liv i Itzeho[1]. Grev Jærnhenrik, hans Broder, døde før ham[2]. Han havde 3 Sønner, Gerhard, den første, der offentlig og med stor Højtidelighed udnævntes til Hertug af Slesvig, og som blev dræbt af Ditmarskerne[3], og Albrecht[4] og Henrik[5], der blev ved at være Grever. Disse er alle begravne i Itzeho.

Det fortælles ogsaa, at Ridderen Hartvig Reventlov, der havde dræbt Grev Adolf paa Segeberg[6], drevet af Anger besøgte de hellige Apostle Peters og Pauls Helligdom i Byen Rom til Bod for sine Synder. Dèr blev det til Bod paalagt ham at uddele sin Ejendom til de fattige og i Kraft af denne ham paalagte Bod lod han i førnævnte Kloster Itzeho paa egen Bekostning opføre et kostbart Hus, der forneden var Spisesal og foroven Sovesal[7].

Og i sin yderste Nød lovede den ædle Grev Klavs, der var i Kamp mod sine Fjender de Danske paa Manberg[8] i Kong Valdemars Tid, og som efter at have mistet sit ene Øje og været taget til Fange af Kongens Undersaatter og af den, der fangede ham, faaet berammet en Dag til at vende tilbage til Fangenskabet kom til en af sine egne, der førte ham ud af hint Land til hans eget Land[9], — samme Grev Klavs lovede paa

[1] I Aaret 1397.

[2] Han døde vistnok 1385.

[3] Gerhard, der tilligemed sine Brødre fik Greveværdigheden i 1385, blev Hertug af Slesvig 1386 (ndfr. Kap. 28) og døde 1404.

[4] Død 1403.

[5] Død 1421.

[6] Ovfr. S. 46.

[7] Allerede i 1278 havde Hartvig og Henrik Reventlov skænket Nonnerne i Itzeho Gods i Ditmarsken.

[8] Jfr. ndfr. Kap. 26.

[9] Om denne Begivenhed, der fandt Sted i 1357, berettes udførligere ndfr. Kap. 26.

hin Dag, at han, hvis Gud vilde udrive ham af hans Fjenders Vold, i sit Land vilde stifte et Nonnekloster fra nyt af til den hellige Jomfru Marias Ære, hvilket han ogsaa fuldførte. Thi i Ahrensbök stiftede og doterede han et Kloster og kaldte Nonner derhen fra Itzeho, Preetz og andre Klostre. Men Klostret blev dog ikke anlagt og udstyret saa rigt med verdsligt Gods, at Nonnerne kunde blive der. Derfor forøgede ogsaa senere en ærværdig Mand Albertus Rodenburg, Kannik i Lübeck, med andre lybske Borgeres Hjælp[1] nævnte Klosters Indkomster, og med den første slesvigske Hertug Gerhards Samtykke blev Klostret, der før havde været for Nonner, efter at de havde forladt Stedet, forandret, saa at i Fremtiden Karteusere boede der. Og denne Omdannelse fandt Sted i Herrens Aar 1402.

Men Klostret i Cismar havde forhen sin Plads i Staden Lübeck og blev stiftet af en lybsk Biskop til St. Johannes's Ære[2], i hvilket Kloster der boede sorte Munke af St. Benedikts Orden. Men senere[3] blev det af Raadet i Lübeck med Grev Johans[4] Raad og Samtykke flyttet til Stedet Cismar i Landet Oldenburg[5], hvor de nu bor. Og Klostret i Lübeck, som Munkene forlod, fyldte de med Nonner. Og fordi Bygningerne i Munkenes Kloster indenfor Staden stod under disse, opførte nævnte Raad et helt Kloster og en Kirke i Cismar, som den, der kommer derhen, kan se den Dag i Dag.

---

[1] Det var i Virkeligheden Jakob Krumbeck, Kannik i Lübeck og Hamburg, der ved Testamente af 14. Dec. 1387 berigede Klostret, og Albertus Rodenburg var kun Testamentets Fuldbyrder.

[2] I Aaret 1177.

[3] Aar 1245.

[4] Skal være Biskop Johan.

[5] D. e. Oldenburg i Holsten.

Gerhard den stores Kamp mod Danmark.

20. Endvidere gav den store Grev Gerhard, efter først at have faaet Borgen Gottorp i Pant for sine Udlæg og Omkostninger[1], sig med Iver og Omhu til at virke for Hertug Valdemar, der var udsprunget af de Danskes Kongestamme. Thi i Riget Danmark fandtes der fra gammel Tid Hertugdømmer, nemlig Landet Sønderjylland, til hvis Omraade hører Dänischwold fra Ejderfloden og Leuengesow[2] lige til Floden Sli, Gottorp, Svavsted, Frisland til Ribe og Kolding, Angel, Als og Ærø. Ligeledes var der et Hertugdømme paa Øen Laaland og paa Langeland. Og disse Hertugdømmer fandtes i Danmark af den Grund, at Riget Danmark erhverves gennem Valg af alle Rigets Stormænd. Og naar det hændte, at en Konge havde flere Sønner, og en af Sønnerne valgtes til Konge, blev der givet Hertugdømmer til de øvrige[3]. Og af disse Hertugdømmer var det mægtigste og rigeste Hertugdømmet Sønderjylland, som fra Hertug Gerhards[4] Tid kaldtes Hertugdømmet Slesvig efter Staden og Bispedømmet Slesvig, som Navnet paa det vigtigste. I dette Sønderjylland var Valdemar Hertug, paa fædrene Side udsprunget af de Danskes Kongestamme, paa mødrene Side Søstersøn af nævnte store Grev Gerhard. Og stor kaldtes Gerhard af den Grund, at den almægtige Gud havde skænket ham en Mængde forskellige store Sejre, og ikke for sine

---

[1] Her fortsættes den ovfr. S. 51 afbrudte Fortælling om Grev Gert og hans Forhold til Danmark og Hertug Valdemar, hvis Valg til Konge Presbyteren jo endnu ikke har omtalt.

[2] Levensaa var den gamle Grænseflod mellem Slesvig og Holsten, i hvis Leje nu Ejderkanalen flyder.

[3] Denne Presbyterens Fremstilling er jo ikke meget korrekt, om der end i tidligere Tid var paabegyndt noget i den antydede Retning.

[4] D. e. den i 1386 med Sønderjylland forlenede Gerhard.

Fortjenesters og Rigdommes eller sin Magts Skyld. Thi stor Magt havde hans Medbejlere og Fættere, de holstenske Grever, Grev Johans Sønner, hvis Moder en Gang havde været Dronning i Danmark[1] og som derfor var opfyldte af Hoffærdighed. Og i den Grad fattig og magtesløs var han i sine første Aar, at Ridderen Hartvig Reventlov gav ham Heste og Vaaben, fordi han, indtil han var 24 Aar gammel, plejede at søge Skolen for at kunne erholde et Bispedømme, eftersom hans Broder Giselbert, der blev Ærkebiskop i Bremen[2], gjorde det samme. Og disse Brødre, nemlig Gerhard, Giselbert og Junker Johan[3], var Sønner af Grev Henrik og havde en Moder, der stammede fra Rhinen, fra Brunkhorst, Wunstorf og Ghemene[4]. Hos sine nævnte Morbrødre opholdt Grev Gerhard sig en Tid lang som ung, og styrket ved Hjælp fra dem og sin Broder Ærkebispen af Bremen vandt han med Guds Bistand Sejre sammen med Holstenerne, der bor i Wilstermarsken og de andre Marsklande indenfor Stør. Saa afmægtig var han, at han end ikke havde en Borg i hele Landet Holsten. Og i Rensborg boede han mellem Borgerne i Hakenspiker, et Kornlager ved Vandet. Og han havde ingen anden Ejendom end nogle graa Hunde til Hjortejagt, som i de Tider ansaas for ædle Jagthunde, som Jægere plejede at sige. Da denne Gerhard først havde vundet Sejr over Adolf af Schauenburg og taget ham til Fange[5], og tillige faaet først Borgen Segeberg[6] og dernæst Rens-

[1] Det var som ovfr. (S. 40 Anm. 5) nævnt ikke en Grev Johan, men Grev Gerhard II, der ægtede Erik Klippings Enke Dronning Agnes.

[2] Jfr. ovfr. S. 45 Anm. 3.

[3] Jfr. ovfr. S. 45 Anm. 5.

[4] Brunkhorst og Ghemene ligger i Westfalen, ikke langt fra Rhinen. Henrik I's Gemalinde Helvig var Datter af Florenz af Brunkhorst.

[5] 1317, se ovfr. S. 48.

[6] 1315, se ovfr. S. 46.

borg, som Borgerne gav ham tilbage, og endelig vundet Sejr mod Ditmarskerne[1] og derpaa ved Hesterbjærg[2], og da dernæst Borgen Gottorp havde overgivet sig til ham med sit Tilliggende, blev han lidt efter lidt til en stor Mand og saa stor, at han kan kaldes den store Gerhard til Forskel fra andre, der bærer dette Navn.

Men da Kong Kristoffer af Danmark saa, at Grev Gerhard havde Lykken med sig, samlede han en stor Hær til et Krigstog til Lands og lejrede sig ved Danevirke[3] foran Gottorp, saa at han afskar Holstenerne fra at komme de belejrede til Hjælp. Omvendt sendte Grev Gerhard, da han fik at vide, at der imod ham kom en saa mægtig Hær, som Kongen heller ikke havde kunnet samle paa faa Dage, Sendebud til sine Slægtninge i Brunkhorst, Ghemene og Wunstorf og tillige til sin Broder Ærkebiskop Giselbert af Bremen. Heller ikke undlod han at hidkalde Lejetropper fra Rhinen og Westfalen, og disse kom alle i ét Aar Grev Gerhard til Hjælp, og desuden sluttede mange Holstenere af Grev Johans Undersaatter sig til ham. Og Grev Gerhard rustede en stor Hær og drog i Marken mod Kongen. Men Lejetropperne blev dog paa Grund af de Udgifter og Omkostninger, de havde foraarsaget i deres Kvarterer, tilbage i Rensborg, og Greven havde ikke saa megen Kredit, at man vilde give ham Henstand, skønt han havde bragt samme Lejetropper sammen til Hjælp for sig. Og derfor udsendte Greven Marsken, hvem Krigsbanneret skulde betros, hvorfor han vilde vente paa ham. Og han kaldtes Borkard af Itzehude[4] og var en

[1] 1317, se ovfr. S. 49.

[2] 1329, se ovfr. S. 51.

[3] Det var efter at Kristoffer II i 1330 efter Overenskomst med de holstenske Grever af Navn havde faaet sit Rige tilbage og Hertug Valdemar Sønderjylland, at Kongen gik imod Gert og mødte ham ved Danevirke (d. 29. Nov. 1331).

[4] Nu Sude, en Landsby ved Stør.

dygtig og vældig Ridder. Men de Danske trængte dog med deres Folk Hæren saaledes, at ogsaa Greven, hvis han ikke vilde bøje sig og vende Ryg, drevet af Nødvendigheden maatte føre den til Kamp, hvor den almægtige Herre i Himlen gav Grev Gerhard og hans Tropper Sejren, om end gennem store Anstrængelser. Og saa stort var Mandefaldet i Kampen, at Slagmarken var fuld af de Danskes Lig, men blandt Holstenerne blev en Adelsmand dræbt ved Navn Wedeke van der Osten[1]. hvem Greven elskede saa højt, at han græd over ham. Og desuden dræbtes en anden Adelsmand, for hvis Skyld Borgerne i Rensborg altid vedligeholder et Kors overfor Satesow[2].

Og dette skete en anden Gang ved Rensborg, som Kongen belejrede fra den holstenske Side. Thi nævnte Greve var kommet ind under sin Hest, og en Bonde fra Landsbyen Büttel i Brokdorf Sogn i Wilstermarsken løftede nævnte Greve og sagde til ham: »Brug dine forrige Kræfter«. Af den Grund fritog han for denne ene Landsbyboers Fortjeneste hele den nævnte Landsby Büttel for Landets almindelige Afgifter, kun skulde de fremdeles følge ham med Troskab. Og da han saaledes havde vundet Sejr, vilde Kong Kristoffer flygte til Grev Johan i Byen Kiel, fordi den anden Vej til Danmark var ham afskaaret. Og da han saaledes med nogle Ledsagere om Natten vilde ride gennem Sehested, fulgte nævnte Borkard af Itzehude, der hørte nogen ride og havde hørt Larmen af det stedfundne Slag, uden at vide hvorledes det var faldet ud, nævnte Ryttere med sine Folk og nogle Lejetropper, fandt, da han naaede dem, at det var Danske, og greb og tilfangetog sammesteds

[1] Der fandtes ingen holstensk Adelsmand af dette Navn, saa han maa have hørt til de fremmede Hjælpere.

[2] Satissee er en Sø i Rensborg Sogn, lige paa Grænsen af Rensborgernes Omraade.

Kong Kristoffer og hans Følge. Og straks red han med Kongen til Borgen Gottorp og raabte med høj Røst til Vægterne, at han nødvendigvis skulde tale med Grev Gerhard. Men da Grev Gerhard hørte dette, stod han, skønt han var alvorlig saaret, op af Sengen og tiltalte ham; og førnævnte Ridder sagde paa sin Side: »Herre Greve, jeg er blevet saaret og taget til Fange paa Tilbagevejen; vil du løskøbe mig? dette vil jeg straks vide.« Greven svarede ham: »Visselig, vær taalmodig, jeg vil med Glæde befri dig saa vel som alle andre Fanger. Thi ved Guds Naade har jeg mange og rige Fanger«. Da svarede Hr. Ridder Borkard: »Godt er dette dit Ord.« Thi han sagde: »Jeg forkynder dig gode Nyheder. Jeg bringer med mig Kongen, der flygtede fra Slaget, som Fange i din Haand; rejs dig og lad ham bevogte.« Da blev straks Borgens Porte aabnede og Kongen hidført og givet i Bevogtning; og en ny Glæde fyldte alle. Og denne Sejr vandtes i Herrens Aar 1331 paa St. Andreas Apostels Dag[1]. Men denne Kong Kristoffer maatte, da han vilde løskøbe sig fra sin Trældom hos Gerhard og sine Lænker, for en vis Sum Penge sætte ham hele det tilgrænsende Land med Borge og Byer i Pant[2], hvilket Holstenerne besad lige til Kong Valdemars Tid; han indfriede og tilbagekøbte hint Land af Holstenernes Hænder.

21. Efter denne Sejr rejste Holstenerne sig endnu mere mod de saaledes medtagne Danske og tog daglig til i Styrke, saa at Grev Gerhard førte ovennævnte Hertug Valdemar tilbage til hans Hertugdømme. Da han var kommet tilbage, gjorde Jyderne denne Hertug til Konge over sig, og han blev kaldt Kong Valdemar. Da

[1] D. 30. November; Slaget stod som ovfr. (S. 59 Anm. 3) nævnt d. 29. November.

[2] Kristoffer pantsatte ved Forlig af 10. Jan. 1332 Nørrejylland og Fyn til Grev Gert og Rigets østlige Del til Johan den milde.

han var blevet Konge, udnævnte og indsatte han ogsaa sin Morbroder, den store Grev Gerhard, til Hertug og gav ham et Brev paa denne Udnævnelse, beseglet med Kongens Segl og med Stormændenes i det kongelige Raad, nemlig 24 Segl hængte ved Siden af[1]. Men da de Danske fra Sjælland kom til, vilde de dog af Had til Holstenerne ikke have denne Konge og valgte en anden Konge, der var en uægte Ætling af Kongeslægten[2].

Og saaledes opstod der Uenighed blandt de Danske. Holstenerne satte sig i Besiddelse af hele Danmark med Undtagelse af nogle faa Borge, to i Sjælland og en i Nørrejylland. Thi nævnte store Grev Gerhard lod hente flere Lejetropper end tidligere fra Rhinen og Westfalen, idet han fra Maaned til Maaned hver Dag lovede at betale deres Sold. Og disse Lejetropper, der var iførte korte Kjortler, da de kom ind i Holsten, kaldtes for *Ghanshouwer*[3]. Disse Lejetropper førte han tilligemed Holstenerne ind i Nørrejylland, idet han drog fra Borg til Borg og besejrede og undertvang alt. Og i Byen Randers slog han Lejr. Dèr var der en mægtig Mand af Jylland ved Navn Niels Jebssis, Ridder[4], som en Tid var nævnte Grev Gerhards lydige Undersaat; men dog opstod der, jeg ved ikke af hvilken Aarsag, Tvedragt mellem Greven og Niels Jebssis. Thi han sagde, at Greven forurettede ham og hans Folk. Derfor drog han om Natten ind i Byen Randers og ihjelslog i Forening med en mægtig Mand, Hr. Hase af Jylland[5], Greven,

---

[1] Alt dette foregik som ovfr. (S. 51 Anm. 1—2) nævnt i 1326, medens Danmark efter Kristoffers Død 1332 var uden Konge i 8 Aar.

[2] Muligvis sigtes der til Junker Otto, Kristoffer II's Søn, der imidlertid ikke var uægtefødt.

[3] D. e. »Gaasehuggere«. Nedersachsiske Bønder kalder en Husar for Goosarend, Gaaseørn.

[4] Niels Ebbesøn var som bekendt kun Væbner.

[5] Hr. Ove Hase staar i Folkevisen paa Grev Gerts Side, men er Niels Ebbesøns »Svoger« (Slægtning).

der laa i Sengen, tilligemed hans Vogtere i Herrens Aar 1340 Lørdag i Fasten før Søndagen Oculi[1]. Men fordi førnævnte Greve var dræbt, overlod de dog ikke Jylland til dem. Thi han havde 3 efterlevende Sønner: Henrik, Klavs og Johan[2]. Den ældste Søn Grev Henrik gik med en Del af Hæren over til Sjælland; Grev Klavs blev i Jylland[3]. Og for at hævne den berømmelige Mand, den store Gerhards Drab, belejrede Holstenerne samme Aar nævnte Niels Jebssis paa Borgen Skanderborg[4]. Efter at Borgen var blevet indtaget Dagen før Allehelgens Dag, de Danske dræbt i et Antal af 2000 og nævnte Niels Jebssis taget til Fange, radbrækkede de ham paa 4 Hjul som den, der havde dræbt sin egen Herre[5]. Om ogsaa nogle af de store holstenske Adelsmænd, som ikke kunde finde sig i nævnte Grev Gerhards saa store Lykke, havde tilstræbt hans Død og gjort sig til Forrædere, er det ikke min Sag at drøfte. Thi paa hin Tid var, som før berettet, alle nævnte Gerhards Borge pantsat til Landets Adel, og de holdt større Køkken og Følge end deres Herre og Landets Fyrste.

Det fortælles ogsaa, at nævnte store Grev Gerhard, medens han levede, havde samlet en saa stor og mægtig Hær af Soldknægte og Lejetropper, at han blev spurgt, hvorledes han evnede og formaaede at betale dem Sold fra Maaned til Maaned, hvortil han svarede, at han, hvis han levede, vilde føre dem ind i Ditmarskernes

[1] D. 18. Marts. Drabet fandt i Virkeligheden Sted Lørdag Nat d. 1. April.

[2] D. e. Adolf, se ovfr. S. 54 Anm. 5.

[3] Grev Gerts Sønner skyndte sig tværtimod til Tyskland for at forhandle med Valdemar Kristoffersøn.

[4] Det var Jyderne, hvoriblandt Niels Ebbesøn, der belejrede Holstenerne paa Skanderborg, og led Nederlag ved et af 600 Holstenere fra Fyn støttet Udfald fra Borgen.

[5] Niels Ebbesøn faldt under Angrebet d. 2. Nov. (Alle Sjæles Dag), og hans Legeme lagdes paa Stejle.

Land, hvor de, hvis de sejrede, vilde finde rigelig Sold. »Men hvis de besejres, vil de blive dræbte og jeg saaledes blive fri for deres Sold!« Men nævnte Lejetropper vendte dog, da Greven var død, med tomme Hænder tilbage til deres Lande.

Jærnhenrik i Danmark og Sverige.

Grev Henrik, kaldet Jærnhenrik, drog med en Styrke paa mange Holstenere ind i Landet Sjælland og vandt dèr ved den Gunst, Herren en Tid lang viste ham, mange Sejre. Thi han erobrede paa to nær alle Sjællands Borge, hvortil der ogsaa hørte Byer, som det er sædvanligt i Landet Danmark. I Borgene indsættes kun Høvedsmænd, de andre drager med Heste og Folk paa Gæsteri rundt omkring. Og tilsidst lod Gud Holstenerne lide Nederlag paa Grund af deres Overmod over altid at være gaaet af med Sejren. Thi en Adelsmand blandt de Danske, der var tro nok imod denne Henrik, men ogsaa Sjællænderne meget kær, blev dræbt ved Forræderi af en af Holstenerne[1]. Af den Grund samlede de danske Adelsmænd sig i Sjælland, og da Holstenerne var spredt i Landsbyerne rundt omkring, ihjelslog de paa én Nat mere end 300 Krigere med Sværdet. Og derfor flygtede de øvrige Holstenere forfærdede fra Landet Sjælland, og saaledes tilbagekøbte de [Danske] deres Land og tog Borgene igen[2].

---

[1] Hermed sigtes der sandsynligvis til, hvad der skal være foregaaet ved Kalundborg Slots Overgang til Valdemar Atterdag 1343.

[2] Sjælland, hvor Johan den milde var Herre af Navn, medens i Virkeligheden forskellige holstenske Stormænd som Panthavere besad Slotte og Herreder, vandtes i Aarene 1341—46 tilbage af Kong Valdemar, til Dels ved Indløsning, men oftest med Magt.

22. Paa den Tid levede i Landet Meklenburg førnævnte[1] Grev Henrik, en klog og krigersk Mand. Han fik af den romerske Konge Karl IV Titlen Hertugdømme for sit Land, saa at han selv og hans Arvinger i Eftertiden skrev sig Fyrste og Hertug og ikke Grever[2]. Han havde en Søn ved Navn Albrecht, hvem han vilde indsætte i Riget Sverige[3], da Sveriges Konge i de Dage var udulig og frygtagtig. Da han derfor havde skaffet sig nævnte Hr. Grev Jærnhenriks Bistand, indgik han med ham den Overenskomst, at hvis hans Søn blev Konge i Sverige, skulde samme Henrik for sin Part frit besidde en Del af Riget Sverige, nemlig Borgen Kalmar med Fogediet og Landet Vindland[4], saa længe og indtil han selv eller hans Arvinger betalte nævnte Henrik og hans Arvinger en stor Sum Penge, og til Vidnesbyrd for Eftertiden bekræftede han dette Løfte med sit Brev og Segl, som Holstens Fyrster den Dag i Dag har til Tegn paa Sandheden. Derfor drog førnævnte Fyrster med deres forenede Folk ind i Sverige for at bemægtige sig Riget, og førnævnte frygtagtige Konge blev taget til Fange og sad i Fængsel i Jærnlænker i 7 Aar[5]. Men nævnte Grev Henrik erholdt Besiddelsen af førnævnte Borg Kalmar og Landet Vinland. Indbyggerne

[1] Ovfr. S. 49.

[2] Det var først Grev Henriks Sønner, Albrecht og Johan, der (i 1348) af Kejser Karl IV blev udnævnte til Hertuger og umiddelbare Rigsfyrster.

[3] Albrecht, der blev Konge i Sverige, var Søn af den i forrige Anm. nævnte Hertug Albrecht.

[4] Vistnok mener Presbyteren Finland — næppe Vendland —, men i Virkeligheden var det Gotland, som Kong Albrecht i 1364 pantsatte til Jærnhenrik, der hjalp ham mod Magnus Smek. Gotland var dog paa den Tid i Valdemar Atterdags Magt. Kalmar havde Jærnhenrik faaet i Pant allerede af Kong Magnus, hvem han i 1347 ydede Hjælp mod Russerne.

[5] Magnus Smek blev taget til Fange d. 3. Marts 1365 og løsladt i 1371.

i Landet Vinland var modvillige og nægtede at betale nævnte Grev Henrik Skat, hvorfor han samlede en Hær og vilde undertvinge dem. Men undervejs kom han til Vadstena til den Gaard, som tilhørte førnævnte Kvinde og meget fromme Enke Birgitta[1], som kaldtes hellig; og hvis hun blev udspurgt, kunde hun forudsige samme Grev Henrik Krigens Udfald. Derfor besvor Grev Henrik hende, hvis hun kunde forudsige ham noget om Udfaldet af hans Tog, da at værdiges at gøre det; men hun svarede ham, at hvis han vilde drage ind i nævnte Land Vinland, skulde han gøre det uden Vaaben. Grev Henrik vendte sig til sine Folk og sagde: »Denne Kvinde er af denne Nation, men jeg er en fremmed. Hvad vilde hun bekymre sig om, at jeg blev dræbt af Vinlænderne? med Vaaben vil jeg begive mig derhen i Herrens Navn.« Og saaledes skete det: han drog ind i Landet Vinland med sin bevæbnede Styrke og behandlede det efter sit Forgodtbefindende og vendte tilbage til sin Lejr med Skatten uden at have lidt nogen Skade[2].

Valdemar Atterdag.. Klavs Lembek.

Grev Klavs af Holsten blev, medens Broderen Henrik var fraværende, i sit Fædreland og erhvervede nogle Borge i Fyn; dem, navnlig Hagenskov[3], pantsatte han

---

[1] Birgitta har ikke været nævnt i det foregaaende. — Det kan ikke have været paa dette Tidspunkt, at Jærnhenrik besøgte hende, da hun i 1350 var draget til Rom, hvor hun forblev til sin Død 1373. Jærnhenrik havde jo imidlertid allerede i 1347 været i Sverige.

[2] En yderligere Forveksling synes at ligge til Grund for Beretningen om dette Tog, idet det rimeligvis er Jærnhenriks Deltagelse i et Korstog til Lithauen 1345, der foresvæver Presbyteren.

[3] Hagenskov er det nuværende Frederiksgave sydøst for Assens.

til Ridder Benedikt af Alefeld, en veltalende og krigersk Mand. Og i Jylland havde han allerede indtaget nogle Borge og skulde endnu indtage andre[1]. Thi en Mand ved Navn Ridder Kalef havde med to af Rigets Borge lovet Grev Klavs Troskab som Lensmand. Ham overgav Klavs en anden Borg at vogte til tro Haand. Da tiltog i Danmark Kong Valdemar i Magt og erhvervede efterhaanden alle Rigets Borge tilbage. Thi nævnte Ridder Kalef vendte Kappen efter Vinden og gav Kong Valdemar førnævnte tre Borge tilbage[2]. Da sagde Kongen spottende: »Terdage[3]! det er en god Kalv; med to Borge gik den bort, som en Stud kom den tilbage med tre.«

Dette Navn paa denne Ridder Kalef er et jødisk Navn, thi Jøder kaldes med dette Navn[4]. Ligeledes er Jesse et jødisk Navn[5], og Landet kaldes Jylland og dets Indbyggere Jyder. Og Rigets Navn er Danmark og Ind-

---

[1] I Sommeren 1357, medens Jærnhenrik var fraværende i den engelske Konges Tjeneste (ndfr. Kap. 24), rejste Holstenerne under Grev Klavs sig i Forbund med jydske Stormænd mod Kong Valdemar. Tønder og en Borg i Randers indtoges og Borgen Brobjærg, der laa ved Gamborg paa Fyns Nordkyst, belejredes (ndfr. S. 84). Om Hagenskov se ndfr. Kap. 26. I 1368 faldt derimod det meste af Jylland i Grev Klavs's Haand.

[2] Erland Kalv havde været Kongens Høvedsmand paa Aalborghus og en Borg til; dem overgav han Holstenerne, men beholdt dem i Pant og blev desuden Grevernes Befalingsmand paa Riberhus; men da der i 1373 blev sluttet Forlig mellem dem og Valdemar, maatte Ridder Erland afstaa alle tre Borge til denne.

[3] *Ter dage* (Højtysk: der tage) — det Mundheld, hvoraf Kong Valdemars symbolske Tilnavn Atterdag er opstaaet — er Genitiv Pluralis af det plattyske *dag* og betyder vel saadan noget som: hvilke Dage, hvilke Tider.

[4] D. e. Kaleb (Josvas Bog Kap. 14 Vers 13).

[5] Kong Davids Fader hed Isai eller Jessai (Davids Psalmer Kap. 72 Vers 20; Matth. Evang. Kap. 1 Vers 5).

byggernes Danske efter det jødiske Navn Dan. Af disse Navne kan man slutte og med Sandsynlighed antage, at de Danske og navnlig Jyderne i gamle Dage er udgaaede fra Jøderne, af Dans Stamme, hvoraf Antikrist siges at skulle fødes i kommende Tider. Om denne Dan, der var en af Jakobs 12 Sønner, spaaede hans Fader og sagde: »Dan skal dømme sit Folk, han skal være en Slange paa Vejen, der bider Hestens Hove, saa at dens Rytter falder bag af«[1]. Denne i Spaadommen nævnte Egenskab har de Danske og i Særdeleshed Jyderne; thi de begærer og tilstræber en stor Herskermagt for at kunne dømme; ogsaa er de Slangen eller de hornede Orme, der gemmer sig paa Vejen og skjulte bider Hestenes Hove, saa at Rytterne falder bag af, det vil sige, de er svigefulde i deres Underhandlinger, de skjuler, hvad de har til Hensigt, indtil det sker. Det siges i Krønikerne, at de i Virkeligheden er Jøder fra gammel Tid af. Thi i gammel Tid var Landet Danmark saa fuldt af Folk, at de ikke kunde rummes i deres eget Land, og efter ved Lodtrækning at have udvalgt hver tiende Mand udtog de hver tiende hele Landet over, det vil sige den tiende Del af deres Mænd, der udvandrede af deres Land og anrettede mange Nederlag i forskellige Dele af Verden. Til Paris i Riget Frankrig kom de til Skibs, hele England indtog de og kaldte Stæderne dèr med Navnene paa deres egne Stæder i Danmark. Den største Stad kaldte de »Lunden« og en Ø i Nærheden af England for »Seland«, og hele Landet England kaldte de med Navnet »Anglen« efter Navnet paa Landet mellem Slesvig og Flensborg. De kom ogsaa til Rom ad Floden Tiber og tilsidst til Longobardien. Af dem, der blev tilbage i deres eget Land, gik imidlertid mange Mennesker til Grunde paa Grund af mange

[1] 1. Mosebog Kap. 49, Vers 17.

Krige med Slaver og Sachser, i Særdeleshed i Jylland, da man kan gaa ind i den Del af Riget Danmark med tør Fod, og hele det Land blev øde. Derfor blev Jøderne af Kejseren sendt til denne Del af Landet, hvorfor de kaldes Jyder, det vil sige Jøder, den Dag i Dag. Det siges ogsaa, at de i Almindelighed er mere fjendske og troløse mod deres Konger end de andre Danske. Thi der er sjælden en Konge, der har Fred med dem. Og mange Konger siges at være blevet myrdede af dem. Thi Kongerne vover at sige til dem i deres aabne Øjne for deres Troløsheds Skyld: »I er Jøder og vil blive ved at være Jøder!« som om de vilde sige: »Troløse er I som Jøderne; deres egen Herre Jesus Kristus dræbte de uden Aarsag, saaledes som ogsaa I eders Konger«.

23. Den Gang var der i Jylland[1] en adelig Frue paa Borgen Tørning, som ægtede en Holstener ved Navn Ridder Klavs Lembek. Denne Frue havde som Enke ved Ægteskabsarv mange Godser, som hun ikke kunde forsvare; derfor tog hun denne mægtige Mand til Ægtefælle. Da denne Klavs Lembek vilde besøge sin Hustrus Undersaatter, fandt han, at de alle var modvillige og ringeagtede hans Befalinger, endog paa den Maade, at de heller ikke vilde give ham Herberge. Da han var kommet tilbage til sin Hustru, aabenbarede han hende, hvorledes det var gaaet ham. Hun svarede: »Jeg er en Kvinde, jeg kan berede Bordet og hvad dertil hører, og det i rigelig Mængde; se I til, at I skaffer et langt og bredt Bord. Og vend nu tilbage til eders Undersaatter med et stort Følge, da skal det vise sig, hvad vi har for Undersaatter. Thi Ordet gaar, at de danske Bønder ikke tager imod faa, men mange er de nødt til at tage imod, naar de optræder med Magt«. Derfor hidførte Klavs Lembek fra Holsten mange rustede Svende, og

[1] D. e. Sønderjylland.

da tog hans Bønder imod ham. Denne Klavs Lembek blev senere en berømt og meget omtalt Mand i hele Jylland. Thi han erhvervede flere andre Borge foruden sine egne, derfor fattede Kong Valdemar Terdage Had til ham og søgte gentagne Gange at faa ham dræbt, men kunde ikke paa Grund af hans Magt og det venlige Sindelag, han plejede at vise imod mange. Thi det siges, at Kongen havde forlangt, at nævnte Klavs skulde sværge ham Troskab. Da Kongen havde forelagt ham Troskabseden, svarede Klavs: »Jeg sværger, at jeg aldrig vil være eder og eders Rige tro«. Kongen svarede ham: »Sandt svor du; aldrig har du været og ikke vil du være os tro«[1]. En anden Gang lod Kongen ham under Lejde kalde til sig paa Borgen Vordingborg. Derhen kom nævnte Klavs, der mente, at Kongens Lejde var sikkert, til ham til Skibs. Men da han kom til Borgen, sagde en ung Kammersvend til ham: »Klavs, jeg vil aabenbare eder en Hemmelighed; hvis I ikke hurtig vender om, vil I blive skoldet i kogende Vand, der allerede er sat over Ilden«. Thi samme Klavs var gavmild med at give Gaver til andres Tjenere, derfor aabenbarede denne Yngling ham dette. Men da han havde hørt det, vendte han strax tilbage til sit Skib, der var meget stort og udrustet med Stridsmænd og Skytter. Kongen sendte paany Budbringere efter ham, at han skulde vende tilbage til ham i Fred, men han ringeagtede hans Befaling og besøgte ham ikke mere. Denne Klavs var en meget

[1] Klavs Lembek tilhørte en holstensk Adelsslægt, der havde taget Navn efter Landsbyen Lembek ved Rensborg; han havde været Grev Gerts Underbefalingsmand i Jylland og faaet Kalø Slot i Pant. Efter Grev Gerts Død var han traadt i Valdemars Tjeneste og var blevet hans Drost. I 1352—53 og atter 1357—60 stod han paa de oprørske jydske Adelsmænds Side, men indtog derefter paa ny sin Stilling som Drost; dog maatte han vistnok afstaa Kalø. I 1368 faldt han atter fra og forbandt sig med Kongens Fjender; i de nærmest følgende Aar døde han.

god Ven af Stormændene i Jylland. Og til en af dem, en Biskop, der var Kongens fortrolige, aabenbarede han under Tavsheds Løfte en skjult og hemmelig Sag, som heller aldrig maatte afsløres. »Jeg kender«, sagde han, »en Hemmelighed, at der er nogle, som Dag og Nat arbejder paa at forgive Kongen, og jeg beder om, at denne Sag maa forblive aldeles hemmelig.« Men den, som han aabenbarede disse Ord, betroede dem straks til Kongen. Derfor drog nævnte Konge ud af Danmark, da han ikke vidste, af hvem han maaske kunde blive forgivet. Og han kom til Kejseren, Kong Karl IV, i Staden Prag i Bøhmen[1], hvor han forblev nogen Tid hos ham. Denne Kong Valdemar tilpantede sig ogsaa Borgene Luchow og Dalenburg i Markgrevskabet[2], hvor han havde sit Ophold.

Grev Johan den milde, om hvem ovenfor, der var Kong Kristoffers Broder paa mødrene Side, efterlod ved sin Død[3] som Arving en Søn Grev Adolf, der ægtede en Datter af nævnte Hertug Henrik af Meklenburg[4], Søster til Kong Albrecht af Sverige, ved Navn Anna, som forblev ufrugtbar, hvorfor denne Greveslægt af Vagriernes Land, nemlig af Kiel, Oldenburg, Pløn og Krempermarsken, uddøde. Og efter denne Grev Adolfs Død[5] tilfaldt hele Landet Holsten en eneste, nemlig Grev Klavs, saaledes som det berettes nærmere nedenfor[6]. Denne

---

[1] ValdemarAtterdag besøgte Karl IV i Prag paa en Rejse i Efteraaret 1363; men det var først i 1368, at han forlod Danmark af Hensyn til sine Fjender.

[2] Der staar egentlig pantsatte, men det er aabenbart en Tilpantning, der er Tale om. — Luchow og Dalenburg ligger i Lüneburg, men i al Fald Luchow var 1317 tilfaldet Markgreverne af Brandenburg.

[3] I 1359.

[4] D. e. Hertug Albrecht I, jfr. ovfr. S. 65 Anm. 2.

[5] I 1390.

[6] Se S. 89.

Adolf var en dygtig Mand og sluttede et Forbund med Stæderne Lübeck og Hamburg[1] mod Røvere og Voldsmænd paa Vejene i hans Land, saa at de holstenske Røvere paa hans Tid ikke vovede at røre sig. Paa denne Grev Adolfs Tid hændte det, at to af Henneke Lembeks, Klavs Lembeks Søns, Folk blev uskyldig halshuggede i Byen Kiel som Tyve, paa Grund af hvilken Forbrydelse han blev nævnte Kieleres Fjende og efter Mikkelsfesten, da de er til Marked i Eckernførde, dræbte og fangede mange Borgere fra Kiel ved Aaen Gaasebæk. Derfor blev nævnte Grev Adolf tilligemed Grev Klavs Fjender af samme Henneke Lembek og som en Følge deraf ogsaa af Grev Henrik af Jyllands Efterleverske, som i Medgift havde Borgen Haderslev og Tønder. Men nævnte Grever gjorde med deres samlede Hær et Tog ind i Jylland, og Grev Adolf belejrede og indtog Tønder, Grev Klavs indtog Haderslev og efter ogsaa at have fordrevet Hertuginden fra Borgen, tillige Borgen. Og saaledes blev disse to Borge erobrede og tilfaldt Holstenerne[2].

Jærnhenrik i engelsk Tjeneste.

24. Grev Jærnhenrik, der var højsindet og glimrede ved Bedrifter, overlod Styrelsen af Landet Holsten til sin Broder Grev Klavs og begav sig for at vinde Berømmelse med nogle af de holstenske Skytter og Krigere over Havet til Englands Konge ved Navn Edvard for at hjælpe ham imod Kongen af Frankrig[3]. Thi nævnte

[1] Dette Forbund mellem de to Hansestæder og Grev Adolf m. fl. Fyrster sluttedes i 1382.

[2] Hertug Henrik af Slesvig døde 1375, og hans Enke Kunigunde besad endnu 1377 Haderslev; Tønder tilhørte Grev Adolf i 1383. Erobringen af de to Borge falder saaledes mellem 1377 og 1383.

[3] D. 12. Nov. 1355 sluttede Jærnhenrik en Overenskomst med Edvard III om at træde i hans Tjeneste, hvilket synes at staa

Kong Edvard af England, der oprindelig var udgaaet af Frankrigs Kongeæt[1], stræbte efter at generhverve Riget Frankrig og forene det med Riget England. Og eftersom disse to Konger havde stor Magt, lod de paa begge Sider krigsdygtige Folk kalde til deres Hjælp fra fjærne Dele af Jorden. Men Kongen af England kom til Skibs til Riget Frankrig og belejrede den befæstede Stad og Borg Calais, ved hvilken Stad der var og er en Havn ved Havet, der ligger mellem Riget Frankrig og England og har en Bredde af 4 Mil. Thi de, der vil sejle fra Almanniens Egne til St. Jakob[2] i Spanien, det hellige Land, Jerusalem, Rom, Venezia, Barbarerne og Hedningerne, maa alle sejle gennem den Arm af Havet, som ligger mellem Frankrig og England. Og ved denne Stad Calais er der, som jeg har sagt, en fortrinlig Havn til Sikkerhed for de Skibe, der gaar frem og tilbage. Foran den Stad opslog og rejste Kongen af England sin Teltlejr paa Marken for lange Tider og Aaringer. Paa den anden Side samlede Kongen af Frankrig, Verdens fornemste og rigeste Fyrste og Konge, der ogsaa havde et mægtigt Rige og mange Konger og Underkonger[3], Hertuger, Markgrever, Grever og Borgere under sig og et frugtbart Land, ogsaa foruden disse Undersaatter en fremmed Hær og [hidkaldte] til sin Hjælp den stridbare Kong Johan af Bøhmen tilligemed de

---

i Forbindelse med Valdemar Atterdags Planer om at bekrige Edvard som Forbundsfælle af Johan den gode af Frankrig, der strandede, fordi Holstenerne atter begyndte Krigen i Danmark. Presbyterens Fremstilling af hans tidligere Deltagelse i Kong Edvards Kampe er sikkert urigtig.

[1] Hans Moder var Datter af Filip IV (den smukke) af Frankrig.

[2] San Jago di Compostella, det berømte Valfartssted paa Spaniens Nordkyst.

[3] Kongerne af Ungarn, Neapel, Malorka og Navarra stod i Afhængighedsforhold til den franske Konge; ogsaa Englands Konge var hans Vasal.

sejrvante Bøhmere, da han vilde befri sin førnævnte Stad Calais fra Belejringen, og førte sin Hær for ovennævnte Stad. Men Borgerne, der boede i Staden, og Besætningen paa Borgen, der til Lands og til Vands var omringede af Kongen af England, led en ulidelig Mangel paa Levnetsmidler og var naaet til en saadan Grad af Hunger, at de med Glæde havde spist Mus og Rotter, hvis de havde været til Salgs, og da de af Hunger ikke var i Stand til at holde sig længere, gav de Borgen med Staden i Kongen af Englands Vold. Men Kongen af England og Kongen af Frankrig kom fra begge Sider sammen i Slag for at opnaa Retfærdighed[1]. I dette Slag mellem saa mange Mennesker, der kom sammen i én Kamp, blev den forreste Del af Hæren paa Kongen af Englands Side overdraget til Grev Henrik med Holstenerne som til en ung, kraftig og stridbar Mand. Paa den anden Side blev den forreste Del af Kongen af Frankrigs Hær betroet Kongen af Bøhmen, der ogsaa var en sejrvant Mand, sammen med Bøhmerne. Da Hærene stødte sammen, gav den almægtige Gud Sejren til Grev Henrik forrest i Hæren og som en Følge deraf til Kongen af Englands hele Hær. Og Grev Henrik tog i Slaget Kongen af Bøhmen til Fange med to af hans Riddere, som han blev lænket til med to Guldlænker. Men de, der kom efter i Slaget, slog ham ihjel af Misundelse[2], for at nævnte Henrik ikke skulde opnaa altfor stor Berømmelse. Af denne berømmelige Bedrift, som Gud forundte Grev Henrik paa denne Dag, fik han sit Tilnavn Jærnhenrik.

---

[1] Det er Slaget ved Crecy, Talen er om; det fandt Sted d. 26. Aug. 1346 og først derefter begyndte Belejringen af Calais, der varede 11 Maaneder og endte med Stadens Overgivelse d. 4. Aug. 1347.

[2] Johan af Bøhmen blev saaret fundet af Englænderne og døde i Kong Edvards Telt.

Men Kongen af England ophøjede Grev Henrik over alle Fyrster i sit Rige og vilde, at han skulde være Høvedsmand over hans Hær, af hvilken Grund Englænderne var meget misundelige paa ham som en fremmed og ukendt Fyrste. Thi en Dag efter Erobringen af Staden Calais, da nævnte Henrik og hans undergivne red ud af den efter Foder til Hestene, lagde de skinsyge Englændere sig i Baghold for ham og brød pludselig frem paa Vejen imod ham som Fjende mod Fjende. Men da samme Henrik ikke vidste, at det var Englændere, og de paa den anden Side ikke vilde kendes ved ham, og de saaledes stødte sammen med dragne Sværd og fældede Lanser, men Henriks Skytter, der var de bedste blandt Holstenerne, gik i Spidsen, beholdt de Valpladsen ved at kaste deres Kastespyd. Og da mange af Englænderne blev dræbte og saarede, fremførte de Klage over Grev Henrik. Men Kongen, der kendte sine Folks Træskhed og vidste, at de af Misundelse havde gjort det med Hensigt, brød sig ikke om deres Ord, men havde Grev Henrik des mere kær.

Imidlertid ophørte de misundelige ikke med deres Ondskab og Opdigtelser mod Grev Henrik, men foregav, at nævnte Grev Henrik ikke var en født Fyrste, men en Lykkejæger, der havde tilranet sig Navn af Fyrste. Og for at bevise Sandheden af dette Udsagn sagde de til Kongen og Dronningen, hvem de havde faaet paa deres Parti: »Det er Løvers Natur, at de ikke gør ædle Fyrster Fortræd, og hvis Henrik er en saadan, da lad os se det ved Hjælp af denne Prøve«. Men Kongen gik ikke ind paa dette Forslag, men i hans Fraværelse vilde Dronningen efter de misundeliges Tilskyndelse prøve Sagen. Thi nævnte Grev Henrik havde for Skik, at han, paa hvilkensomhelst Borg han opholdt sig, altid hver Morgen ved Daggry og før Daggry plejede at staa op af sin Seng og se til Portene og Murene og høre, om

Vægterne var aarvaagne, og desuden for sin Nødtørfts Skyld. Paa Grund af denne Vane lod de en Nat Løven, som stod midt i Borggaarden bag et Gitter, gaa ud af det og omkring paa Borgen, og stillede sig op tilligemed Dronningen for at se Forestillingen. Grev Henrik, der som sædvanlig ved Daggry rejste sig fra sit Leje, gik med en lang Underkjortel over sit nøgne Legeme og med en Kniv hængende i en Rem om Halsen ned i Borggaarden. Straks sprang den frygtelige Løve, der mærkede, at den var fri, ifølge sin vilde Natur ind paa Grev Henrik. Uforfærdet trak Greven, hvem Gud gav Kækhed, Kniven ud af Skeden og sagde til Løven: »Vær rolig, Hund, og læg dig ned«. Og saaledes skete det paa vidunderlig Maade: straks da Løven havde hørt hans Ord, forstummede den og blev rolig. Thi det læses i »Dyrenes Natur«[1], at Løvens Natur er saadan, at den ikke frygter noget Dyrs Nærmelse, men alene den, der er modigere af Natur end den selv. Og saaledes fremgaar det, at Løven lagde sig for hans Fødder ikke alene ved guddommelig Indvirkning, men ogsaa af naturligt Instinkt, fordi nævnte Greve var overordentlig modig af Natur. Da Grev Henrik mærkede dette og atter gik tilbage til sit Leje og sin Bekvemmelighed, var han ilde tilfreds, og saa snart han blev stedet for Kongen, fortalte han ham Sagen og tilføjede: »Herre Konge, mange Rænker har jeg taalt ved eders Hof, men disse sidste er mig utaalelige; man havde vel kunnet finde en anden Vej til at drive mig ud, end ved eders Hunde; jeg beder eder om Orlov. Og om det behager eder at berige mig for de Tjenester, jeg har ydet eder, maa staa til eder selv at afgøre; jeg har en Fædrenearv og et Land, hvor jeg kan leve; her vil jeg ikke

[1] Muligvis mener Presbyteren et o. 1370 af Cremoneseren Albertus Riparius forfattet Skrift *De natura animalium.*

længere blive«. Men Kongen, der var meget bedrøvet over Sagen og over at skulle undvære en saa god og mandig Fyrste, lovede at give ham mange Borge og Stæder, hvis han vilde blive hos ham; men han kunde ikke bevæge ham dertil. Derfor anviste han ham for hans Fortjenesters Skyld en stor Sum rede Penge og gav ham desuden en Aarpenge af Riget England, nemlig 100 Nobilioner, at betales hvert Aar til ham og hans Arvinger, og bekræftede det med Brev og Kongesegl. Denne Aarpenge hævede samme Grev Henrik og hans Arvinger; i Særdeleshed lod hans Søn Hertug Gerhard sig den bringe fra Riget England af Købmænd[1].

Jærnhenrik i Italien.

25. Da Grev Henrik var vendt tilbage til sit Fædreland, ægtede han en Datter af ovennævnte Hertug Henrik af Meklenburg, med hvis Søster Grev Adolf ligeledes giftede sig[2]. Men denne Datter af Hertugen af Meklenburg havde tidligere været gift med Markgreven af Brandenburg, en ædelbaaren Mand, »Romeren«[3], af hvem denne Frue gavmildt var blevet tildelt Borgen Arndesburg og Byen Perleberg[4] for sin Livstid. Med denne Hustru, som var en overordentlig smuk Kvinde, fik Grev Jærnhenrik 3 Sønner, Hertug Gerhard og Gre-

---

[1] Nobilioner prægedes første Gang af Edvard III 1344 og havde en Værdi af 2 Floriner eller Gylden, d. e. omtr. 18 Kr. I Flg. den ovfr. S. 72 Anm. 3 nævnte Overenskomst af 12. Nov. 1355 skulde Jærnhenrik have 2000 »Skjoldgylden« (d. e. Daler) aarlig i sin Livstid. Sønnernes Fordringer kan kun have angaaet Penge, som man var blevet Faderen skyldig.

[2] Jærnhenrik ægtede 1366 Hertug Albrecht af Meklenburgs Datter Ingeborg, Søster til Adolf IX's Hustru Anna (ovfr. S. 71).

[3] Markgrev Ludvig »der Römer« døde barnløs 1365.

[4] Begge i Brandenburg.

verne Albrecht og Henrik[1], og en Datter[2], der blev givet en Hertug af Pommern til Ægte og dèr fik Sønner og Døtre med sin Herre.

I de Dage skete det, at Romernes Konge og Kejser Karl IV besøgte Staden Lübeck[3]. Dèr kom ogsaa mange af Almaniens Fyrster sammen. Sammesteds kom ogsaa de hamburgske Raader tilstede og begærede Frihed for deres Stad og at den skulde indskrives, saa at den i Fremtiden skulde være umiddelbart under Kejserdømmet ligesom Lübeckerne. For at hindre dette talte Grev Henrik med Bistand af Hertug Henrik[4] af Meklenburg, der var Kejseren meget kær, imod at lade det ske, idet han hævdede, at de var hans Undersaatter og beliggende i hans Landomraade. Og paa den anden Side sagde Hamburgerne, at de for længe siden havde faaet Friheden af de holstenske Fyrsters Haand, og at de med de holstenske Grevers Brev og Segl tydeligt vilde bevise, at de ikke stod i nogen Tjeneste. Men Kejseren lagde sig imellem, og da han skulde afgive sin Kendelse, fastslog han, at Hamburgerne skulde blive under de holstenske Fyrsters Herredømme. Thi Hamburgerne havde fordum som Tegn paa Friheden oprejst et Billede af Roland i deres Stad, men da denne Kendelse blev dem forebragt, omstyrtede de Rolands Billede[5]. Og den Dag i Dag kaldes til Minde om denne Gerning en Bro for Rolands Bro.

Det skete i de Dage, at den højeste Præst, den romerske Pave Urban VI, førte en stor Krig med Kon-

---

[1] Jfr. ovfr. S. 55.

[2] Sofia, gift med Bogislavs VIII af Pommern.

[3] Karl IV var i Lübeck i Okt. 1375.

[4] D. e. Albrecht, jfr. ovfr. S. 71 Anm. 4.

[5] Rolandssøjlen stod i al Fald endnu 1381, og der foreligger heller ingen andre Vidnesbyrd om en kejserlig Kendelse imod Hamburgerne.

gen af Apulien, saaledes at Paven drog bort fra Staden Rom til Bologna, fordi han ikke kunde udholde Kongens Vrede[1]. Denne Pave havde hørt om Grev Henrik af Holstens Sejr i Riget Frankrig, da hans Navn vår berømt og derfor omtalt i adskillige Dele af Verden, og lod ham hente til sig ved sine bullebeseglede Breve, og ved mange Gaver og Løfter om Velgerninger hidkalde til at være Høvedsmand for hans Lejetropper i Felten og hans Hær. I Tillid til en saa høj Fyrstes Breve og Ord og desuden for at erholde Tilgivelse for sine Synder drog han til Italien og opsøgte Kirkens Hoved og St. Peters Stedfortræder i den Hensigt at forsvare St. Peters Arvelod og kom til Paven i Bologna, hvor han blev velvilligt modtaget af Paven, og hvor der, ligesom før i Brevene, saaledes nu med Pavens egne Ord blev lovet Grev Henrik mange Ting og høj Sold paa det Vilkaar, at han skulde være Kirkens Høvedsmand paa St. Peters Omraade ved Staden Rom imod Kongen af Apulien[2] og forsvare Kirkens Ejendom. Efter at Grev Henriks Samtykke var opnaaet, udsendte Pave Urban VI ham højtideligt til Staden Rom og paalagde i en Skrivelse sin Høvedsmand, som han havde over Hæren i Felten, at afstaa fra sin Bestilling og overgive Grev Henrik Førernavnet. Og ligeledes paalagde han hele Hæren at forholde sig imod ham som mod Kirkens Hoved og være hans Befalinger hørige uden Tøven. Men da Grev Henrik var i Staden Rom en Tid lang, havde han Ophold dèr i et offentligt Herberge, som Skik er i Italien. Værten, som havde Omsorgen for dette Herberge og som efter Skiltet foran Døren kaldtes »Sværdet« og

[1] Urban VI (Pave 1378—89) blev i 1385 af Neapels Konge Karl III tvunget til Flugt til Genua, ikke Bologna.

[2] Aar 1388 rustede Urban VI sig til Kamp mod Karl III's umyndige Søn Ladislavs; men Strid mellem Lejetroppernes Anførere — jfr. ndfr. S. 82 Anm. 1 — nødte ham til Tilbagetog.

var en Tysker af Fødsel og en klog Mand, der kendte Romernes forslagne og listige Karakter, fulgte Grev Henrik paa Vej, da han vilde overtage Førerskabet over Hæren, der var ham betroet af Paven. Men Høvedsmanden, der var i Felten hos sine Folk, vidste Besked om den ny Høvedsmand Grev Henriks Hidkomst og udsendte hemmelig nogle af sine Stridsmænd ad Omveje og borte fra Hovedvejen, som om de skulde have Vagt og Opsyn paa Vejene. Da de viste sig i det fjærne paa Toppen af Bjærgene, saa at de kunde ses i lang Afstand, sagde Værten til Grev Henrik: »Min Herre, ser I dem, der kommer til Syne paa Bjærgene? jeg lader eder vide, at det er Høvedsmandens udsendte Tjenere og at de ikke søger nogen anden end eder, thi ad den Vej maa vi gaa. Og nødig vil han give Afkald paa sin Stilling. Han er en Romer, fuld af alskens Svig. Hvis I vil høre mig, raader jeg eder til at vende tilbage til Staden Rom og nærmere udforske hans Hensigt, førend I gaar til ham«. Grev Henrik svarede: »Jeg har den højeste Præsts Befaling og Samtykke, og han har skrevet til ham. Intet har jeg med ham at gøre; hvis det behager ham at overgive mig Høvedsmandsskabet, er jeg tilfreds, men vil han det ikke, vil jeg vende tilbage ad den Vej, jeg kom. Der er intet Fjendskab mellem os, hvorfor jeg skulde fly ham og hans. Ikke vilde det regnes mig til Ære, om jeg flyede, naar ingen truer mig, heller ikke er jeg nogensinde i mit Liv flygtet fra Kamppladsen. Lad os i Herrens Navn stille os Ansigt til Ansigt med dem og se, hvad de vil, naar du blot kan forvisse mig om, at de Folk, vi ser, hører til Pavens Hær«. Værten svarede: »Herre, jeg forsikrer eder, at det er saaledes, fordi der paa Grund af Vejenes Vanskelighed ikke er Adgang hertil for noget andet Menneske, idetmindste ikke fra Riget Apulien. Men jeg frygter, at I skal skue eders Død, fordi Romerne er

svigefulde. Hvis I ikke vil gaa tilbage, saa skift i al Fald eders Dragt, for at I, hvis de efterstræber eders Liv, ikke straks skal omkomme«. Men Greven gjorde efter Værtens Raad og skiftede den Dragt, som han var iført og let kendelig paa, og gav den til en af sine Tjenere og iførte sig i Stedet hans Klæder og ligeledes hans Vaaben. Da man mødtes fra begge Sider, styrtede de Folk, man havde set, pludselig ind paa Grev Henrik og hans Folk som paa Fjender. Og at Greven og hans Folk paa deres Side raabte: »Vi er Venner«, nyttede intet. Men da den, der var klædt som Greven, var dræbt i Kampen, holdt de op med deres Hug. Men da de hørte Raab og Forespørgsler, om hvem de var, svarede de, at de kom fra Staden Rom og var udsendte af Paven, og at den var dræbt, som Paven havde indsat til Høvedsmand over Hæren, som de vilde hen til. Da de havde hørt den Tale, at en saadan Fyrste var blevet dræbt, lagde de tilsyneladende megen Sorg for Dagen og sagde, at de havde gjort det af Uvidenhed og var meget bedrøvede derover. Dog sagde de: »Vi er udsendte af Høvedsmanden og skal bringe ham enhver, som vi træffer; I maa gaa med os«. Da de kom til Hærens Øverste og Høvedsmanden havde hørt Beretningen om, hvad der var sket, blev han, som det lod til, bedrøvet, og sagde: »O gid eders Fyrste levede! det vilde have glædet mig meget. Hvilken Ulykke, at netop han dræbtes først ved Sammenstødet; hvis han levede, vilde jeg modtage ham med Velvilje«. De andre sagde paa deres Side: »Død er vor Herre, vi har ikke andet at gøre end at vende tilbage«, da de ikke vovede at stole paa Høvedsmandens Ord. Tilsidst forsikrede Høvedsmanden under Ed, at hvis deres Herre levede, kunde de trygt aabenbare det, han vilde ikke gøre ham noget. De lagde Raad op, og da de var Fanger, valgte de tilsidst at aabenbare ham Sagens sande Sammenhæng.

Og saaledes gjorde de og sagde, at deres Herre Greven levede, idet de udpegede hans Person. Høvedsmanden modtog ham med stor Hæder, som det sømmede sig imod en Fyrste. Og blandt meget andet sagde han til Greven, at Paven havde sveget ham, fordi Høvedsmandsskabet uigenkaldelig var betroet ham for en bestemt Tid. Og fordi han havde hidkaldt ham fra fjærne Egne til denne Stilling, førend hans Tid var udløbet, vilde han ikke have noget imod at overlade ham samme Stilling. hvis han vilde tøve den manglende Tid[1]. Derfor vendte Grev Henrik, der blev sat i Frihed og hædret af Høvedsmanden, tilbage til Bologna for at tale med Pave Urban om denne Sag. Da han havde været der nogle Dage og hver Dag ventet paa Foretræde hos Paven for at tale med ham, og saa, at han blev holdt for Nar, og kom til at mangle Penge og ingen Trøst fik fra Paven, der næppe én Gang tilstod ham Adgang til at tale med sig, sendte han Bud til Greven af Aureolanum[2], der nu kaldes Hertug af Milano, fordi Karl IV gjorde ham, der tidligere var Greve, til Hertug[3]. Han sendte Bud til denne Hertug, som han havde Kendskab til, fordi han undertiden plejede at sende ham Falke fra Holsten. Og han kom til ham i Milano, hvor han blev ærefuldt modtaget, og nævnte Hertug sendte ham videre til Køln. Dèr laante Købmændene ham paa hans Ord Penge til Lübeck paa det Vilkaar, at han skulde blive i Lübeck, førend han drog ind i sit eget Land, indtil han fuldt ud havde betalt de laante Penge. Og saaledes gjorde han.

---

[1] At Stridigheder mellem Lejetroppernes Anførere stansede Pavens Krigsførelse, er i hvert Fald sikkert; men om Jærnhenrik var en af dem, er mere tvivlsomt.

[2] D. e. Orleans.

[3] Giovanni Galeazzo degli Visconti var Greve af Vertus i Champagne, ikke i Orleans; 1395 fik han af Kong Venceslavs Titel af Hertug af Milano.

26. Denne Grev Henrik, der kaldtes Jærnhenrik paa Grund af sine storartede Bedrifter, døde i Herrens Aar 1381[1] og blev begravet i sine Fædres Gravsted i Itzeho med stor Hæder, som det sømmer sig for en Fyrste, i Nærværelse af sin Broder Grev Klavs og Landets Adel, og jordfæstedes med milde Gaver og Ofringer.

Grev Klavs og Valdemar Atterdag.

Grev Klavs, en veldædig og ydmyg Fyrste mod sine Undergivne og tro Mænd, blev, medens Broderen Henrik opholdt sig i fjærne Egne, altid i Fædrelandet og forsvarede det med Skjold og Sværd mod de Danske, Ditmarskerne og andre Fjender, hvorfor han er meget at rose. Thi skønt Kong Valdemar, som ovenfor fortalt[2], en Tid lang opholdt sig udenfor Landet, stræbte han dog efter at herske over sit Rige. Og nogle siger, at én Grund til, at han vilde være udenfor Riget, var, at han vilde samle en stor Sum Penge til at indløse Borgene paa Fyn og Gottorp med deres Tilliggende for, skønt han hellere vilde have taget dem uden Penge, som han ofte prøvede. Thi Borgen Hagenskov, som Benedikt af Alefeld indehavde[3], omringede han med en stor Belejringshær. Foran denne Borg laa Kongen i egen Person, og en Dag forsøgte han at tage den med Magt, paa Landsmaalet at *storme*, først med skjoldbærende Svende, der var iførte deres Herrers Pansere, og da de var dræbte, forsøgte han det samme med Bønder. Tilsidst spurgte hans adelige Hofmænd, hvorfor han til ingen Nytte vilde udsætte sine Folk, thi de

[1] Denne Angivelse er i hvert Fald urigtig. Jærnhenrik døde vistnok i 1385.

[2] S. 71.

[3] Jfr. ovfr. S. 67. Hvis den her nævnte Belejring overhovedet fandt Sted, maa den vistnok henføres til Aaret 1372.

sagde: »Ser I ikke, at de ikke kan modstaa dem paa Borgen, og at disse ikke kan besejres med Bønder?« Han svarede dem: »Jeg ser, at I ikke vil gaa, derfor fører jeg frem hvem jeg kan. Thi Svendenes og Bøndernes Moder er ikke død, der er flere af den Slags«. Da mange af hans Folk var blevet dræbte ved førnævnte Borg, trak han sig dog tilbage fra den uden at have sat sin Vilje igennem. Ligeledes gik paa samme Ø Fyn foran Faaborg, hvor Grev Klavs havde slaaet Lejr, Kong Valdemar mod Grev Klavs paa Bjærget Manberg. Dèr ventede paa den anden Side Grev Klavs med sine Folk Kongen hver Dag. Og en Dag, da førnævnte Benedikts Hustru var død og skulde stedes til Jorden, ilede næsten alle Holstenerne til Jordefærden, og Kongen, der mærkede dette, drog med Hæren mod Grev Klavs og leverede ham et Slag paa førnævnte Bjærg Manberg[1], hvor han beholdt Valpladsen, og mange af Holstenerne blev dræbte og tagne til Fange. Grev Klavs, der i Slaget mistede sit ene Øje, blev ogsaa taget til Fange af en Kriger paa dansk Side. Efter at have afført ham hans Panser og taget Løfte af ham om at komme tilbage tillod Sejrherren, der havde fanget ham, Grev Klavs at gaa, hvorhen han vilde. Denne traf en, han kendte, og trak sig, saaret som han var, ud af Slaget til sit eget. Om Aftenen eller den næste Dag, da Kongen, efter at Sejren var vundet og hævdet, vilde vide, hvorledes det var gaaet i Slaget og hvad der var taget og hvem der var fanget, kom en med Grev Klavs's Vaaben, Skjold og Panser. Men da Kongen saa disse Tegn, spurgte han, hvor den var blevet af, hvis Panser det var, og hvad han havde kaldt sig. Han svarede: »Han kaldte sig Klavs Holstener fra Rensborg«. Dertil svarede

[1] Slaget stod ved Brobjærg, en Borg paa Fyns Nordkyst, som Holstenerne belejrede, i Nov. 1357. Jfr. ovfr. S. 55.

Kongen: »Sit rette Navn gav han sig, men hvis du havde holdt ham fast, vilde du have været sikrere paa ham«. Thi det skal være Skik, at Fyrster, naar de tages til Fange i Slagene, ikke er forpligtede til at vende tilbage, hvis de ikke bevogtes med Omhu, selv om de har lovet at komme igen.

Den samme Kong Valdemar belejrede Staden Flensborg mange Gange[1]. Og en Gang afbrændte han den en Dag med Ild. Ved denne Stad er der et højt og langt Bjærg, der strækker sig ovenfor hele Staden. Dette Bjærg lod Grev Klavs ofte bevogte til Staden Flensborgs Forsvar mod Kongens Angreb. Thi Bønderne fra Sognene Schønefeld, Hademarschen, Wested, Nortorf, Bornhøved, Bramstedt, Kaltenkirchen og Kellinghusen tilligemed Beboerne af Wilstermarsken, disse kaldes de rette Holstenere, og med deres Hjælp vandt de gamle Grever af Holsten deres Sejre. Blandt dem udvalgte han visse Mænd, fra de store Landsbyer én Bonde, fra to smaa Landsbyer én. Dem havde han, naar han trængte til det, hos sig i Vaaben. Thi nævnte Grev Klavs forordnede det saaledes, at nævnte Bønder ikke skulde forulempes af Fogderne, og at de skulde holde kraftige Heste og have Vaaben, navnlig Jærnhue, Skjold og Stridsskjorte eller *Diploys*, Jærnarmskinner og Jærnhandsker, og være omgjordede med brede og vide Bælter. Men de Bønder, der blev hjemme, udredede Udgifterne for dem, der var i Felten med Landets Herre, ligetil deres Hjemkomst til deres Huse. I de Dage var denne Stad ikke ommuret, og den, der vilde holde Staden, var nødt til at bevogte Bjærget. Denne Grev Klavs gav Borgerne i nævnte Stad Tilladelse til at omgive den med en Mur til Beskyttelse. Denne

[1] Valdemar Atterdag besatte Flensborg under den Krig, han i 1372 førte med Holstenerne.

Greve lod ogsaa for at holde Staden opføre en Borg ved den, det ny Hus, »Nyhus«, for at kunne være i Nærheden, naar Kongen kom til Landet[1].

Denne Kong Valdemar belejrede med to Hære Borgen Tørning, som Henneke Lembek besad som Arv efter Faderen[2]. Men da de længe havde ligget foran Borgen og Borgherren kom i Nød for Levnetsmidler, sendte han for at faa Undsætning hemmelig nogle af sine Folk ud af Borgen med Bud til hans Venner Holstenerne om at komme til ham hemmelig ved Nattetid. Og saaledes skete det. Han havde ogsaa en Tjener ved Navn Raspe, hvem han hver Nat sendte fra Borgen til Hærene for at udspejde, hvad der foretoges dèr og hvor ombyggelige de var med Vagter og Forposter. Og da Føden helt slap op og han ikke kunde holde Borgen længere, faldt han — efter at have overgivet Portvagten Nøglerne og sagt til ham: »Den, der først vender tilbage til Borgen, skal du indlade« — om Natten med 300 Krigere, som var udvalgte fra hele Holsten, med Kraft over den største Hær under høje Raab: »Holstenland, Frue af Himmerig!« og ved pludselig at falde over de intet anende og lade nogle tilbage til at vogte Udgangene fra Hæren, dræbte og tilfangetog han hele den Hær, som laa paa den ene Side og som den anden Hær paa den anden Side af Borgen ikke kunde komme til Undsætning, og beholdt alt Forraad, alle Klenodier, Vaaben og Levnetsmidler, Havre, Rug, Mel, Øl og Mjød, Skyts og kort sagt alt, hvad de havde. Men den anden

---

[1] Hertug Henrik saa lidt som hans Fader Hertug Valdemar havde faaet den sydlige Del af Sønderjylland udløst fra de holstenske Grever. Nord for Flensborg opførte Grev Klavs efter Forliget med Danmark 1373 Borgen Nyhus, hvoraf Voldstedet endnu er tilbage.

[2] Ovfr. S. 69. Den her skildrede Belejring af Tørning maa være den, der efter den lybske Krønike foregik i 1372.

Hær greb straks, da den hørte dette, Flugten og saa sig ikke tilbage efter, hvorledes det gik.

Det berettes ogsaa, at denne Grev Klavs, da den sidste af Slægten Westensee[1] var død, af nogle blev anmodet om at tilstaa en uægte Ætling af samme Slægt Vaabenet og ikke lade det overgives til Graven med den døde. Han svarede dem: »Forbarmende Gud (det var en Talemaade, han havde)! Egernet klatrer ikke længer op i Træet. Disse afdødes Vaaben har været os meget haarde, lad dem ikke leve op igen mere«. De havde nemlig et rødt Egern i Vaabenet. Disse Westensee'er var meget stormægtige og hoffærdige Krigere, og en af samme Slægt[2] havde tilligemed en vis Lyder Krummedige Borgen Rensborg i Pant af den store Grev Gerhard, hvilken hans Sønner Henrik og Klavs ikke kunde faa igen, da de ønskede det. Da indlod Indbyggerne efter at have opbrudt Byens Portfløje deres Herre Grev Henrik, og derfor blev der af samme Henrik og hans Broder Klavs givet nævnte Indbyggere den Frihed, at de ikke skulde beskattes. Og da Byen var taget, dræbte en af Grev Henriks Bueskytter Høvedsmanden paa Borgen[3] med en Pil, og saaledes blev Borgen givet tilbage til sine Herrer.

27. Nævnte Grev Klavses Hustru[4] var Moder til Hertug Albrecht af Sachsen, der foran Ricklingen blev ramt fra en Maskine i det ene Skinneben og døde[5]. Da af Kærlighed til ham (han var nemlig Hertug af Sachsen, Marskalk, Kurfyrste og Herre til Lüneburg)

[1] Hartvig von Westensee, Brodersøn af den ndfr. nævnte Markvard.

[2] Markvard von Westensee.

[3] D. e. ovennævnte Markvard.

[4] Elisabet af Lüneburg, siden 1350 Enke efter Hertug Otto af Sachsen-Wittenberg.

[5] I Aaret 1385. Borgen Ricklingen laa i Nærheden af Hannover.

Lüneburgerne nedbrød Borgen Lüneburg og afsatte deres Herre, Hertug Magnus af Brunsvig[1], indkaldte de denne Hertug Albrecht til at være deres Herre[2]. Men Hertug Magnus beholdt Borgen Harburg, hvorfra han plagede Lüneburgerne meget. Derfor belejrede Hertug Albrecht paa deres Bøn nævnte Borg og forlangte Grev Klavs's Hjælp. Han gik ind paa hans Opfordring og kom med mange Holstenere og navnlig med Bønder fra Wilstermarsken. Da han bad disse om at drage med ham til Harburg, var de saa rede og ivrige til at tjene ham, at de, skønt Greven ikke forlangte mere end 200 til Toget, svarede, at de ikke var bange for at komme ham til Hjælp ikke med saa faa, men med flere, nemlig 1000. Og ved Hjælp af disse Folk fra Wilstrien, da denne Marsk paa den Tid havde fuldt op af Mennesker og Rigdomme, indtog han med Krigsmaskiner Borgen Harburg og beholdt den en Tid lang i Forvaring som Pant for sit derved hafte Udlæg. Denne Grev Klavs havde efter Kong Valdemars Død[3] Fred og Ro i sit Land til sit Livs Ende og priste Himlens Gud, der befriede ham fra en saa mægtig Konge og Uven.

Paa denne Tid skete det ogsaa, at Grev Adolf gik bort fra dette Liv uden Arving[4]. Thi nævnte Grev Adolf besad fra gammel Tid den største Del af Landet Holsten med arvelig Ret. Thi denne Adolfs Oldefader[5], der ogsaa hed Adolf og som for at rive Landet Holsten, der næsten helt var i Kong Knud[6] af Danmarks Magt, ud af hans Hænder, hvad der var umuligt paa

---

[1] Hertug Magnus Torquatus, død 1373.
[2] I Aaret 1371. Hertug Albrecht gjorde Fordring paa Lüneburg gennem sin Moder (se S. 87 Anm. 4).
[3] Valdemar Atterdag døde d. 24. Okt. 1375.
[4] Adolf IX (Johan den mildes Søn) døde i 1390.
[5] Adolf IV var Adolf IX's Tipoldefader.
[6] Valdemar Sejr, se ovfr. S. 39 Anm. 3.

menneskelig Vis, tog sin Tilflugt til den almægtige Gud og ved et Løfte bandt sig til at indtræde i St. Franciskus's Minoriterbrødres Orden, hvis han blev Sejrherre, fuldbragte det med Guds Bistand, som det ogsaa er fortalt ovenfor[1]. Denne Grev Adolf var født af Huset Schauenburg, styrede ligesom ogsaa flere før ham af samme Hus, der ogsaa hed Adolf, Landet Holsten med stor Dygtighed fra Kristendommens første Indførelse af. Da han traadte ind i Ordenen, havde han to Sønner, den ene kaldet Johan, den anden Gerhard. Af dem blev Landet Holsten delt. Den ældste Johan erholdt den største og rigeste Del, nemlig Landet Wagrien, Kiel, Pløn, Lütjenburg, Oldenburg, Oldeslo, Segeberg og en Del af Marsken fra Størfloden paa den ene Side fra Bredenberg ligetil Elben og Hamburg. Men den anden, yngre Broder Gerhard fik, skønt ikke med sin gode Vilje, Resten: Itzeho, Wilstermarsken, Hanrow og Rensborg[2]. Den Grev Johan, som erholdt den største Del af Landet, var Bedstefader til denne Grev Adolf[3], som døde uden Arvinger. Den efterlevende Grev Klavs, som var Sønnesønssøn af den første Gerhard og Besidder af Landet Holsten, gjorde med Samtykke af Landets ældste Raader hele Landet Holsten til én Besiddelse ved at give Greverne Adolf og Bernhard, Brødre og Herrer til Schauenburg, som var ét Led nærmere, Penge og en vis Del af Landet i Krempermarsken for deres Arvepart[4].

---

[1] S. 41.

[2] Beretningen findes med faa Afvigelser ovfr. S. 44.

[3] Adolf IX nedstammede ikke fra Johan, men var hans Broder Gerhards Sønnesønssøn.

[4] Schauenburgerne tilhørte den ældre Linje og havde intet Arvekrav efter Adolf IX, medens dennes og Grev Klavs's fælles Oldefader jo var Gerhard I. Krempermarsken havde de allerede faaet tidligere.

Dronning Margrete og Hertug Gerhard.

28. Men efter Kong Valdemar af Danmarks Død begyndte hans Datter Margrete, der med Norges Konge Hakon, hvis Hustru hun var[1], havde en Søn, en Yngling ved Navn Oluf, og som havde tiltaget sig Kronen og Rigets Scepter i Riget Danmark, at herske med stor Snedighed og forenede Riget Danmark, Sverige og Norge til ét. Thi hun yppede Kiv med Kong Albrecht af Sverige, fordi han havde taget Riget med Magt, og efter at have ført en Hær derhen besejrede hun ham i Kampen og holdt ham i Lænker i 7 Aar[2] og tilbagetog hele Riget. Men Riget Norge føjede hun med Arvelighedens Ret til Riget Danmark med de andre Riger. Paa den Tid vilde nævnte Dronning, der var en meget snedig Kvinde, ikke paa én Gang samtidig antænde flere Ilde, men hidkaldte Grev Klavs af Holsten og oprettede med ham et Fredsforbund til evig Tid og valgte ham til sin Fader og kaldte ham altid saaledes. Og til hans Broder Grev Jærnhenriks Søn Gerhard overdrog samme Dronning med Samtykke af hele Rigets Raader, siddende paa Kongetronen med sin førnævnte Søn Kong Oluf, der da var voksen, i Borgen og Byen Nyborg i Landet Fyn, i Nærværelse af mange omkringstaaende Bisper, Prælater og Adelsmænd fra Riget Danmark og Landet Holsten, med stor Højtidelighed og Lensfanens Nedkastelse hele Hertugdømmet Jylland eller det slesvigske, at besidde af ham og hans Arvinger som Len til evig Tid. Nævnte Gerhard, der blev gjort til og fik Titel af Hertug af Slesvig, bøjede Knæ for Kong Oluf og modtog Iklædningen med Hertugdømmet, hyldede nævnte Kong Oluf og hans Efterfølgere i Riget for sig og sine

[1] Kong Hakon døde 1380.

[2] Kong Albrecht toges til Fange i Slaget paa Falen d. 24. Febr. 1589 og løslodes i 1395.

Arvinger og aflagde Troskabsed[1]. Ligeledes aflagde den ældre Greve, Klavs, og nævnte Hertug Gerhards Broder Albrecht Troskabsed. Men den højædle Hertug Gerhard fik for første Gang til Mærke for sig og sine rette Arvinger følgende Vaaben:[2]

Grev Klavs og Ditmarskerne.

Grev Klavs, der var dygtig i Vaabenfærd, havde ofte Sammenstød med Ditmarskerne, fordi Ditmarskerne har den Vane, at de vil bevare deres eget Omraade aldeles ukrænket og, naar der tilføjes dem en ringe Skade af deres Naboer, med Magt røver det dobbelte igen. Og at de selv gør Skade i de tilgrænsende Egne, regner de for ingenting og siger, at det ikke er dem, men deres Daarer, der har gjort det. Hvis en af dem bliver dræbt af de udenfor boende, vil de, at der skal betales 100 gamle Mark for ham[3], og samme Regel holder de for dem, som bliver dræbt af dem, men det er vanskeligt at faa Ret over dem. Disse Ditmarskere, som lever uden Fyrste og Overhoved, gør hvad de vil. Og en Dag drog nogle af dem ud for at røve i Landet Holsten, og da Grev Klavs paa den Tid var til Stede i Nærheden, hørte han dette og indhentede dem med nogle faa, nemlig 30, af sine daglige Hoffolk og med de fra Sognene Schønefeld og Hademarschen samlede Holstenere, i Nærheden af deres Land paa et Sted, der kaldes Tipperslo, medførende deres Bytte[4]. Klavs sendte

[1] Forleningen med Sønderjylland foregik d. 15. Aug. 1386.

[2] Herefter følger i Haandskriftet en tom Plads til Vaabentegningen.

[3] Dette fastsættes i Ditmarskernes Forlig med de holstenske Grever 1341 og 1345.

[4] Dette foregik vistnok i 1340. Tipperslo laa paa Grænsen af Ditmarsken.

en af sine Folk forud for at undersøge deres Styrke og Antal. Han vendte tilbage og sagde: »Saa mange er de, at det er umuligt for os at besejre dem«. Han svarede ham: »Forbarmende Gud! hvorfor indjager du os Frygt? vi vil nærme os dem og se de Folk, der fører Bytte med sig fra vore Undersaatter. Thi vi sørger over det som over en Forbrydelse af os, om de undgaar os, naar vi er til Stede«. Og altsaa gik han nærmere med sine Folk. Og samme Ditmarskere stod ligeoverfor med deres Lanser plantede i Jorden foran sig, saa at ene Lanserækken saas. Da sagde nævnte Grev Klavs til sine Folk: »Det er Møer, der fører op til Dans; den, der vil have Hæder i Fremtiden, træde i Herrens Navn denne Dans med mig«. Efter at have ordnet Slaglinjen og anbragt nogle Ryttere, der skulde angribe Ditmarskerne bagfra, indlod han sig i Guds Navn paa Kampen. I denne Kamp valgte en kæk Mand blandt Ditmarskerne, der var iført Stridsskjorte, længe Grev Klavs at kæmpe med fremfor alle andre, og ikke ved egen, men ved guddommelig Kraft kløvede Greven ham, idet han løftede Haanden, med Sværdet midt igennem fra Issen til Hestens Saddel med et eneste Hug. Og tilsidst blev samme Grev Klavs Sejrherre i Kampen, efter at mange af Ditmarskerne var besejrede og dræbte. Og saa mange af de ditmarsiske Stormænd var blevet fældede, at de ikke mere i hans Levetid vovede at gaa ud af deres eget Land. Og derefter begærede samme Ditmarskere Fred med Holstenerne. Stilstandsbrevet mellem samme Grev Klavs og samme Ditmarskere var affattet paa følgende Maade: »At samme Ditmarskere bør være fri for enhver ny Told og Afgift i Landet Holsten og deres Skibe paa Ejderen og Treaa, og at der ikke bør tilføjes dem nogen Skade i Landet Holsten; hvis det skete, bør Holstenerne erstatte det. Og naar Holstenerne tilføjer dem Skade, bør de give

Erstatning inden en Maaneds Forløb, og ligesaa i omvendt Fald«. Paa alle Artikler gav samme Ditmarskere Grev Klavs deres Brev og Segl. Saafremt dette blev overholdt, skulde der være Fred imellem dem altid. Og den, der vilde være den andens Fjende, skal 6 Uger i Forvejen kundgøre Modparten Opsigelsesdagen[1]. Og saaledes blev det overholdt lige til Hertug Gerhards Tid.

Samme Grev Klavs var godmodig og ydmyg mod sine Undergivne. Naar Bønderne blev forurettede af hans Fogder, søgte de Greven selv i egen Person og fremførte deres Tale for ham, og i sin Mildhed havde han for Skik at høre villigt paa dem. Og naar Bønderne ikke let kunde komme til ham, tog han selv hen til dem og spurgte, om der var noget i Vejen for dem. Og alt, hvad de havde at sige ham, hørte han paa og afgav ofte sin Kendelse til Fordel for dem imod sine egne Fogder. Thi han vilde, at de helt skulde bevare deres gamle Frihed. Til at opfylde sine religiøse Pligter var han flittig, da han blev ældre, og velvillig mod Gejstlige og Munke. Thi Grev Adolf plejede i Klostrene at holde sine Jægere og Hunde, af hvilke, saa vel Jægere som Hunde, Klostrene havde altfor stor Tynge. Dette Misbrug ophævede han og befriede Klostrene fra denne Byrde, hvorfor Munkene altid med Rette holdtes til at gaa i Forbøn for ham hos Gud. Gøglere og Smigrere satte han ingen Pris paa. Thi en Gang kom der en anset Gøgler og Smigrer fra Riget Danmark til ham i Itzeho, medførende mange kostbare Dragter og Guldsmykker med de danske Adelsmænds Vaabenmærker, og da han indfandt sig ved hans Hof, gav han Befaling til at give ham Plads ved det nederste Bord blandt Spillemændene. Bagefter, da man havde spist, sendte

[1] Forliget ligner meget et, der afsluttedes i 1345, men synes af Presbyteren sammenblandet med et andet fra 1368.

han ham 4 Skilling til at drikke for, for hvilken Adfærd en af hans Raader sagde: »Herre, det sømmer sig ikke for eder at betale saa anset en Person, hvem alle i den Grad har prydet og hædret med Kostbarheder, med saa ringe en Gave. Thi naar han kommer til andre Fyrster, vil han omtale eders Karrighed og bringe eder i Vanry«. Han svarede ham: »Forbarmende Gud! Hvad forlanger den Æventyrer af mig. naar han selv bærer kostbarere Klæder end jeg? og i hvad Henseende kunde den usle Døgenigt bringe mig i Vanry? intet mere skal han faa af mig«. Denne Grev Klavs døde paa Gaarden Osterhof ved Itzeho i Herrens Aar 1400[1] mæt af gode Dage og med et godt Ry og blev overgivet til Jorden i sine Fædres Gravsted sammesteds. Nogen højtidelig Jordefærd blev der ikke holdt over ham, men paa jævn Vis. Han hvile nu og til evig Tid salig i den Herre Jesus i evig Fred! Amen.

Hertug Gerhard og Ditmarskerne.

29. Gerhard, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, tog en Hustru af det brunsvigske Huses kongelige og kejserlige Æt, Søster til Hertugerne Bernhard, Henrik og Frederik, ved Navn Elisabet[2], med hvem han avlede tre Sønner Henrik, Adolf og Gerhard, og to Døtre. Den ene blev gift med Baltasar, Slavernes Herre, med hvem hun ikke fik Børn. Men endelig blev hun efter sin Mands Død anden Gang givet til Grev Theoderik den stærke af Oldenburg[3], med hvem hun fik tre Sønner

[1] Grev Klavs døde i 1397.

[2] Elisabet var Datter af den ovfr. S. 88 nævnte Hertug Magnus Torquatus.

[3] Hertug Gerhards Datter Hedvig blev i 1421 Enke efter Fyrst Baltasar af Wenden og ægtede i 1424 Grev Didrik eller Theoderik af Oldenburg, sædvanlig kaldet den lykkelige (Felix).

Christian[1], Morits og Gerhard, og en Datter ved Navn Alheid, der blev givet til den ædelbaarne Grev Ernst af Hohenstein, og døde kort efter i Herren[2]. Den anden Datter blev af Dronning Margrete af Danmark givet Kristus til Brud og i Klostret Vadstena i Sverige viet til Nonne af den hellige Birgittas Orden. Denne Jomfru, Ingeborg ved Navn, blev efter nogle Aars Forløb valgt til Moder for nævnte Hus Vadstena med største Ærbødighed, som det sømmer sig, og stod saa vel i aandelige som i verdslige Sager med Ære i Spidsen for Klostret og Klosterfolkene[3]. Hertug Gerhard af Slesvig havde to Brødre Albrecht og Henrik. Denne Henrik drog til Erfurt for at studere og blev valgt til Biskop af Osnabrück, men fritoges ved Dispensation fra Pavestolen for gejstlig Indvielse. Grev Albrecht tog en Hustru af de sachsiske Hertugers Hus[4], men levede ikke længe og efterlod derfor ingen Arving.

Thi hans Svigersøn[5] Hertug Erik af Sachsen, Ditmarskernes Fjende, drog gennem Landet Holsten og plyndrede Ditmarskerne og trak sig gennem Grev Albrechts Land tilbage til sit Hus, medførende fangne Ditmarskere, uden at nogen hindrede det[6]. Af den Grund klagede Ditmarskerne til Hertug Gerhard, Ærkebispen af Bremen og Raadet i Lübeck og Hamburg og andre Stæder over, at de imod Gud og Retten og imod deres Privilegier var blevet udplyndrede i Fredstid af førnævnte Hertug, der var draget gennem den i Ger-

[1] Den senere Kristiern I, Konge af Danmark.

[2] Hedvig døde 1436.

[3] Ingeborg blev sat i Kloster 1408, kun 11 Aar gammel, og døde som Abbedisse 1465. Til sin Søstersøn Kristiern I forfattede hun *Consilia ad Christiernum regem de vita Christiana* (»Raad til Kong Kristiern om et kristeligt Liv«).

[4] Hertug Erik af Sachsen-Lauenburgs Datter, jfr. ndfr.

[5] Skal være Svigerfader, se forrige Anm.

[6] Dette Tog fandt Sted i 1402.

ningen medvidende Grev Albrechts Land, og forlangte, at Byttet skulde gives tilbage, Skaden erstattes og Gerningen udsones. Derfor kaldte Hertug Gerhard sin Broder Albrecht til sig og anklagede i Nærværelse af begges Raader offentlig sin Broder, idet han, naar han saaledes havde tilladt Hertugen roligt at drage gennem Landet med sit Bytte, ikke selv kunde være uvidende derom og uden Skyld deri, og tilføjede, at det havde været deres Fædres Hæder altid at holde deres Ord, og at det bedrøvede ham, at de nu af Ditmarskerne skulde kaldes Menedere. Dertil svarede Grev Albrecht og forsikrede med sin Ed, at han hverken i Raad eller Daad havde været med til Hertug Eriks Plyndring af Ditmarskerne, og at han ligeledes havde ført Byttet gennem hans Land uden hans Vidende. Da Hertugen hørte det, blev han meget glad, og straks skrev begge, saavel Hertugen som Greven, tilbage, at det, Ditmarskerne havde klaget over, ikke var sandt, og undsagde straks Ditmarskerne paa Grund af førnævnte Opdigtelser. Da Ditmarskerne hørte, at Grev Albrecht var uskyldig, blev de grebne af Anger og bad, siges der, om Fred gennem Raadene i Lübeck og Hamburg og de andre Stæder, idet de tilføjede, at de, hvis de i nogen Maade havde forset sig ved deres Skrivelser, vilde bøde derfor efter gode Mænds Skøn. Til Trods for dette stræbte Hertugen og Greven, der ikke stolede paa Ditmarskernes indsmigrende Ord, alene efter Hævn. Og maa man frygte, at disse Fyrster viste Hævntørst og ikke Ydmyghed eller Mildhed. Disse Fyrster var unge og uerfarne; deres Raadgivere var mægtige, rige, hoffærdige og ærgerrige, og forledte, sagdes der, i høj Grad nævnte Fyrster til at hævne sig. Raadene i nævnte Stæder anstrængte sig for Endrægtigheds Skyld overfor førnævnte Fyrster og ansatte flere Gange Dage til Forhandling imellem dem, men kunde intet udrette. Endelig drog

førnævnte Fyrster, Hertugen og Greven, med en stor Styrke ind i Ditmarskernes Land og opførte foran Meldorf en temmelig stærk Borg paa Delfbrügge. Ditmarskerne, som derefter samlede sig for at ødelægge den, hjemførte mange, der var blevet dræbte foran denne Borg, og endnu flere saarede. Anden Gang drog Hertugen og Greven med Magt ind i Meldorf, hvor Krigerne nedhuggede mange for at erobre samme By. Men samme Dag vovede ingen af Holstenerne at overnatte i den. Borgen Hanrow foran Landet Ditmarsken befæstede Hertugen og Greven med lange Pæle, Plankeværker og ny Bygninger og Grave. I denne Borg var Ridderen Henrik af Alefeld Høvedsmand og saa godt som hele Hærens Anfører. I denne Borg havde de kæmpende et Værn mod Ditmarskerne. Desuden forulempede de Ditmarskerne fra Borgene Svavsted og Tielenburg[1], og omvendt dræbte Ditmarskerne enhver, som de fik fat paa, grumt og uden Skaansel. Tidt og ofte havde Holstenerne Sammenstød med Ditmarskerne, undertiden tabte disse, ofte hine. Fremdeles drog Hertugen med Greven ind i Landet Ditmarsken i Nordhamme[2]. Paa dette Tog blev Grev Albrecht grebet af hæftig Vrede, fordi Hærens Høvedsmænd ikke vilde adlyde ham, gav sin Hest Sporerne og satte i Galop og faldt uforvarende med Hesten og kom slemt til Skade. Kort derefter døde han, nemlig i Herrens Aar 1403 Dagen før Mikkelsdag[3], og blev begravet i Itzeho. Men Gud beskyttede dog denne Gang Holstenerne, der var kommet i Klemme og blevet indesluttede, ved en voldsom Vind, der blæste Havets Vande ind i Ejderen, saa at Dæmningen Ulendam mellem Ditmarskerne i Heide

[1] Tielenburg laa paa en Holstenerne tilhørende Ø i Ejderen.

[2] Nordhamme var et til Ejderen grænsende Distrikt af Ditmarsken, der omfattede flere Sogne.

[3] D. 28. Sept.

og dem i Nordhamme blev gennembrudt ved Vandenes Kraft og Oversvømmelse; ellers vilde de den Gang alle være blevet dræbte i Nordhamme. Og den Del af Landet er omgivet af blød og sumpet Marsk paa den ene Side, paa den anden Side af Ejderen, og Adgangen til den er ad en smal Sti, ad hvilken alle maa gaa ind og ud. Og saaledes kom de den Gang ved Guds Bistand ud med et stort Bytte.

Ditmarskernes Land og Folk.

30. Thi nævnte Land Ditmarsken er paa den Side, hvor Elben er, som er en stor Flod, der falder i Vesterhavet, utilgængeligt med Skib. Og to Gange i Løbet af den naturlige Dag, det vil sige fra Solopgang til Solopgang, har den Tilstrømning og Bortstrømning, i Landets Sprog *Ebbe* og *Flod*[1]. Landet Ditmarsken strækker sig i Længden langs med Elbens Bredder, og [Vandet] vokser under Tilstrømningen lige til Dæmningen, men formindskes og aftager under Bortstrømningen, saa at det viger omtrent en halv Mil tilbage fra Dæmningen, saaledes at dette Land da er uden Vand. Og det Land, som dette Vand overskyller to Gange om Dagen, bliver ved at være fugtigt, blødt, som klæbrigt Dynd, saa at der hverken er Vej for Fodgænger eller Rytter. Heller ikke med Skib kan der skaffes Adgang, thi naar Vandet trækker sig tilbage, bliver Skibene siddende i Dyndet. Og store Skibe kan ikke anvendes, naar Bortstrømningen er stærkest. Derfor er der fra Elbsiden ikke Adgang til det, idetmindste ikke med mange Folk imod Indbyggernes Vilje, fra den sydlige Side; mod Vest[2] er Floden Ejder, der ogsaa har Ebbe og Flod og flyder mellem

[1] »Ebbe und vloet«.

[2] I Virkeligheden mod Nord.

Friserne og Ditmarsken og ligesom Elben værner dette Land ligetil Tielenburg. Fra Tielenburg til Albersdorf er der utilgængelige øde Sumpe. Og derfra er der paa Nordsiden[1] fra Landet Holsten en temmelig vid Adgang til deres Land med tørre Fødder. Og ved Siden deraf mod Øst er Wilstermarsken, der ogsaa giver en, [dog] temmelig snæver Adgang til det. Dette samme Land Ditmarsken er i sig selv rundt om i sine forskellige Hjørner meget sikkert og værnet af Sumpe og benævnes med mange Navne: Süderherstedt[2], Bokelnburg[3], Norderherstedt[4], Albersdorf, Tellingstedt. Lette at ødelægge er disse Sogne, da de ligger paa tørt Land uden Befæstning. Men de andre Sogne i Süderstrand, Eddeslande[5], Brunsbüttel og Marne kan vanskeligt ødelægges, mindre vanskeligt det største Sogn i hele Landet, Meldorf, ligeledes de Sogne, der ligger nedenfor Hamme, Hemmingstedt, Lunden og Weddingstedt i Nordhamme, men med en stor Styrke kan man dog angribe disse Egne. Men hvad saa? Thi hele Magten og hele Landets Kraft er i Nordstrand, i en Del af Sognet Meldorf, Oldenwöhrden, Weslingburen, Busen, Neuenkirchen og Hemme. I disse Sogne bor de mægtigste, fornemste og rigeste, og Adgangen til dem er yderst vanskelig. Desuden er Ditmarskerne kraftige, kække og smidige, i Almindelighed høje af Skikkelse og ikke svære, og altid bestemte paa stedse at bevare deres Land og Fædreland frit uden Skattepaalæg eller dø paa Stedet for Fædrelandets Frihed. Naar der kommer Krig i Landet, bliver ogsaa altid al indbyrdes Tvedragt stillet i Bero, saalænge til de faar Ende paa deres ydre Strid. De er

[1] I Virkeligheden paa Østsiden.
[2] Nu Süderhastedt.
[3] Se ovfr. S. 23.
[4] Nu Nordhastedt.
[5] D. e. Eddelack i Sydditmarsken.

upaalidelige; naar de tages til Fange, holder de ikke deres Løfte; Penge til Løskøbelse af deres Person, naar de føres fangne bort med Magt, er de ikke i Stand til at give, selv om de er rige. Det er skaanselsløse Folk, der grumt dræber, hvad de træffer, og som ikke begraver de dræbte Legemer eller uden Godtgørelse tillader de dræbtes Venner at gøre det. Nævnte Ditmarskere kives indbyrdes og truer hinanden i deres eget Sprog med haanlige Ord, spytter hinanden i Ansigtet og vover ikke at trække Sværdet af Skeden. De er tøjlesløse og fortærer deres Næringsmidler udenfor deres Huse ligesom Hunde; de forhaaner ogsaa de afsjælede Legemer og blotter dem. Og Ditmarskernes Kvinder er rovbegærlige som vilde Dyr og Ulvinder, bærer for Størstedelen aflange Hætter ligesom Svinetryner, har Dristighed til at dræbe, til at forhaane de dødes Legemer og endog trække Indvoldene ud af dem og sætte dem paa lange Stænger og spaa af dem. Selv om nogen erobrede deres Land, kunde man dog ikke have nogen Tillid til dem, og ligesom de har dræbt deres tidligere Herrer, er det at frygte, at de i Fremtiden vilde dræbe de efterfølgende. Der gaar i deres eget Land et Ord til Spot: »Vis Haanden frem; vokser der Haar i den, er du til at stole paa«. Derfor har en Digter sagt om dem: »Vil du tro dem, om du ikke finder Haar i deres Hænder?« Det maa antages, at Ditmarskerne hurtigere kunde underkastes ved List og ved at vinde nogle af deres Stormænd med Gaver og ophøje dem over de andre, end med Magt. Det er meget havesyge Folk, som ivrigt begærer Gaver og for Gaver maaske kunde udføre uhørte Ting. Et maa der ogsaa lægges Mærke til, at deres Land er meget folkerigt og har henved 6000 udvalgte og krigsdygtige Mænd, og at man maatte møde dem idetmindste med ligesaa mange udvalgte og øvede

Krigere, foruden Almuen, fordi de hellere vil dø fri end leve i Trældom.

Hertug Gerhards Fald.

31. Da denne Strid mellem dem fra Holsten og dem fra Ditmarsken havde staaet paa en Tid lang, lagde ogsaa Raadene i Stæderne Lübeck og Hamburg sig imellem og havde gærne set, at der blev Fred imellem dem. Men Hertug Gerhard, hvis Broder Albrecht var død en tidlig Død, vilde ikke slutte Fred med Ditmarskerne, undtagen de vilde underkaste sig og være skatskyldige, hvad Ditmarskerne ikke vilde gaa ind paa. Heller ikke vilde Stædernes Raad tilraade dette, og derfor opstod der ikke uden Grund en Mistanke mod førnævnte Raad hos deres Herre Hertugen. Imidlertid kom Ditmarskerne sammen for at nedbryde den Borg, der nylig var blevet opført i deres Land paa Delfbrügge. Da flere af dem blev dræbte dèr og deres Anfører Ralef Boykenson[1] blev skudt med en Krigsmaskine og hans Hoved sat paa Stage, trak de sig i Forvirring tilbage. Omvendt brændte Holstenerne hele den tørtliggende Del af Landet Ditmarsken med Ild og førte Køer, Heste, Faar og Okser, Geder og Svin og mange Mennesker fangne med sig. Men Resten flygtede rundtom fra det tørre Land ind i Marsken og blev Tyende dèr. Først tilbød Ditmarskerne, siges der, gennem de førnævnte Raad fra Lübeck og Hamburg at betale og give Hr. Hertugen en stor Sum Penge paa én Gang for at faa Fred. Men Hertugen havde Grund til ikke at gaa ind paa dette, men forlangte, at de altid skulde betale aarlig Skat og være hans Undersaatter. Thi han havde fra sine Forfædre et meget gammelt og stort

[1] Radelef Bayken sone nævnes i et Aktstykke fra 1384.

Privilegium, beseglet af Menigheden i nævnte Land Ditmarsken, hvori de erklærede, at de under Edsaflæggelse havde forpligtet sig til at støtte den ædle Hr. Gerhard, Greve af Holsten[1], og hans rette Arvinger til evig Tid og i Gerningen hjælpe samme i og udenfor deres Magtomraade imod hvemsomhelst, der angreb dem og i nogen Maade forstyrrede deres Freds Sti osv.[2] Hør her et nyt Under! det Privilegium er dateret 1283 og findes den Dag i Dag, nemlig i Herrens Aar 1448, helt og uskadt mellem Landets Fyrsters andre Privilegier. Dette nægtede Ditmarskerne at gøre, men for at faa Fred foregav de for et Syns Skyld, at de foruden den lovede Sum vilde yde samme Hertug og hans Arvinger Hjælp med et Antal Folk fra deres Land imod Landet Holstens Fjender, mod ogsaa omvendt selv at blive forsvarede, dog ikke udtrykt, som om de bandtes ved Ordlyden af Privilegiet, hvorom ovenfor. Medens Parterne forhandlede om disse Betingelser, samlede imidlertid Hertug Gerhard en stor Hær og stræbte efter ved Hjælp af sin Ret med Magt at naa, hvad han ikke kunde faa ved gode Ord. Og paa Osvald Konge og Martyrs Dag[3] i Herrens Aar 1404 drog han med vældig Haand ind i Süderhamme med mange Folk, ordnede til Kamp. Dette Süderhamme har en Befæstning[4], to eller tre Grave i Marsk og tæt Skov, og i den Skov er der anlagt en Stenvej af et Armbrøstskuds Bredde, hvor nævnte Hertug Gerhard drog ind med sine Folk og betroede Bueskytternes Fane til en Ridder Henrik af Alefeld. Den anden Fane overdrog han hans Broder Klavs af Alefeld til Undsætning for Skytternes Fane.

---

[1] D. c. Gerhard I (død 1290).

[2] Presbyteren følger nøjagtig Ordlyden af det i 1283 sluttede Forsvarsforbund.

[3] D. 5. August.

[4] Ved det nuværende Schanzhaus.

Men nævnte Henrik af Alefeld optraadte anmassende: efter at have drevet Kvæg sammen til Bytte og stukket Ild paa nogle Huse i Sognet Lunden og Weddingstedt anstrængte han sig ogsaa en Tid lang for at ødelægge en Vindmølle eller *flemula,* saa at Ditmarskerne imidlertid blev i Stand til at samle sig. Og af disse to Brødre Henrik og Klavs af Alefeld, Riddere, vilde ingen staa tilbage eller gaa forud for den anden, endskønt Henrik havde burdet gaa forud; men for at synes mandig og uforfærdet ventede han en Tid lang; men Hertug Gerhard blev paa nævnte Sted Hamme med sine Folk og ventede, efter at Byttet var sendt i Forvejen med Bønder fra Landet Holsten til Hanrow. Og da disse Brødre Alefeld kom did, tvang han Skjoldbærerne til at gaa foran sig. Da nogle af disse Skjoldbærere var blevne dræbte af Ditmarskere, der kom over Graven, og der opstod Støj blandt de unge, mente Hertug Gerhard, at Skjoldbærerne som sædvanlig kivedes indbyrdes, vilde berolige dem og gik hen til det Sted, hvor, som han mente, Slagsmaalet gik for sig, med en Stav, paa Landsmaalet en *Pløkstok*[1], i Haanden. Da Ditmarskerne saa ham, dræbte de ham, da ingen af hans Krigere var med ham, straks ved at saare ham i Hovedet, hvorpaa han ikke havde Jærnhjælm. Da han var dræbt, opstod der straks en skrækkelig og pludselig Raaben og Skrigen blandt de unge, og idet alle gennem førnævnte Skov Hamme trak sig ud af Landet Ditmarsken, og den ene trykkede sig imod den anden og de faldt af Hestene ned paa Jorden, blev Udsigten til Frelse berøvet dem paa Grund af Stedets Snæverhed og deres Frygt. Idet nogle tilraadede og sagde, at man skulde opgive Hestene og gaa bort til Fods, men andre satte sig derimod og blev paa deres Heste, red de dem af deres

[1] »Plochstoeker«.

egne Kammerater, der var foran, over Ende. Og hver enkelt af Holstenerne og Hertugens Hær valgte sin Maade til at komme ud af nævnte Hamme. Nogle, der opgav deres Heste og begav sig til den ufremkommelige Sump paa begge Sider af Hamme i den Tro, at de kunde komme igennem, samt nogle, der red til Heide og mente, at de kunde slippe ud paa den Maade, blev alle dræbte; andre og de fleste drog ad Vejen Hamme, som de var kommet fra, hvor Ditmarskerne stod til højre og venstre ved Graven med Lanser i Hænderne og saarede dem, naar de kom forbi, og dræbte mange, som de kastede af Hestene ned paa Jorden. Og paa denne Vej blev mange Heste saarede, faldt og sparkede med Fødderne, saaledes at det var imod al Beregning, at de ved den guddommelige Naades Bistand undslap af Ditmarskernes Hænder. Og det sagdes, at det blot var nogle faa, nemlig 12, af Ditmarskerne, der fra Begyndelsen gik løs paa Hertugen og de unge Skjoldbærere, og at Himlens Gud gav dem Sejren paa denne Dag. Og alle de udvalgte fra Hertugdømmet Slesvig og Landet Holsten, saavel adelige som Borgere og Bønder, blev paa Stedet. Thi Holstens Ædelsten og Lys gik under med de herlige Mænd. Den berømmelige Fyrst Gerhard, den første Hertug af Slesvig, der var gudfrygtig og from, blev til ubodelig Skade dèr paa Stedet, ikke ved sin egen, men ved sine Raadgiveres Skyld. Henneke Lembek, en stridbar og mod Kongen af Danmark sejrrig Mand[1], blev dèr slaaet ned som et Lam[2], Wulf Pogwisch, der kaldtes en god Ridder af alle, begge de hovedrige Brødre Henrik og Klavs, kaldet Alefeld, Henrik af Siggem, Ridder og Marskalk, Ove af Siggem og mange Riddere i et Antal af over 200[3] af

[1] Om Henneke Lembek se ovfr. S. 72.

[2] Paa Plattysk er her et Ordspil: lembeke = Lam.

[3] Teksten har fejlagtig 12.

Holstenerne, af de fremmede Gerhard Schulte, Ridder, ialt over 300 Adelsmænd, blev myrdede hin Dag paa dette Sted. Deres og alle dræbtes Sjæle hvile i Fred! Efter dette Nederlag blev to fundne levende blandt de dræbte, nemlig Wulf Pogwisch den yngre og en Rantzow, hvem man til Tak for Sejren lod beholde Livet og for hvis Løskøbelse den paa Delfbrügge opførte Borg til Gengæld blev nedrevet. Men de dræbtes Lig blev med Undtagelse af Hr. Hertugens Lig, der blev løskøbt for en høj Pris, og maaske 3 eller 4 andres, liggende ubegravede til Fortæring for Hundene. Hertug Gerhards Lig blev gravlagt i Itzeho. Af Hertugens Faner anbragte de en i Kirken i Meldorf, en anden i Hjærtet af Landet, nemlig i Oldenwöhrden, i Kirken til Minde om Begivenheden højt paa en Stang til Beskuelse, og erobrede et stort Bytte af udsøgte Heste, Vaaben, Klæder og Perlesmykker, fordi Holstenerne ikke nogensinde før i Mandsminde og heller ikke senere i lange Tider var gaaet i Krig med en saadan Mængde Klenodier, Perler og guld- og sølvindvirkede Klæder.

Holstens Vaade. Dronning Margrete.

32. Da dette Slag havde fundet Sted, blev Stilstanden mellem Holstenere og Ditmarskere igen fornyet ligesom før, nemlig at Ditmarskerne skulde være fri for Told i Landet Holsten, paa Ejder og Treaa og at der ingen Skade skulde tilføjes dem gennem Landet Holsten af nogensomhelst og den, hvis det skete, straks erstattes, at ligeledes omvendt Holstenerne skulde være toldfri i Landet Ditmarsken og ingen Skade ske samme Holstenere gennem deres Land paa nogen Maade. Og naar dette overholdes, skal der være en fast Fred mellem Holstenerne og Ditmarskerne, nemlig saaledes, at den, som den ikke behager, 6 Uger forud skal erklære Modparten

Uvenskab og undsige ham[1]. Og hvis nogen paa en af Siderne lider nogen Skade, skal de bedste Mænd i Landene Holsten og Ditmarsken komme sammen derom paa aftalt Tid og Sted og erstatte Skaden uden Tøven. Hr. Hertug Gerhards Enke Elisabet gav grædende og sørgmodig Ditmarskerne Bekræftelse paa disse Stilstandsartikler med korte Ord, under sit Segl, tvunget af Nødvendigheden[2]. Og Ditmarskerne paa deres Side bekræftede med deres Lands Segl det samme, medens Holstenernes Fædreland paa den Tid var nedsænket i Sorg.

Nævnte Hertug Gerhard efterlod sig som Arvinger tre Sønner: den ældste Henrik 7 Aar, Adolf omtrent 3 Aar og Gerhard, der endnu laa i Moders Liv, og to Døtre. Den ene blev af Dronningen af Danmark gjort til Nonne i Klostret Vadstena i Sverige, hvor den hellige Birgitta skal være begravet, for dèr bestandig at tjene Gud Herren. Men den anden blev givet i Ægteskab til Hr. Baltasar af Wenden og efter hans Død til Greven af Oldenburg, med hvem hun fik Sønner, som det ovenfor er helt fortalt[3]. Disse tre Sønners Moder overtog Formynderskabet og Regeringen over hele Landet, saavel Hertugdømmet som Grevskabet Holsten, sammen med nogle Formyndere, som Hertugen havde indsat før sin Død, nemlig Erik Krummedige, Ridder, Sigfrid Sehested og Laurids Hesten, ligeledes Riddere, med deres Fæller. Grev Henrik, udvalgt Biskop til Stiftet Osnabrück, nævnte Hertug Gerhards kødelige Broder, der ingen Vielse havde modtaget, forlod ved Efterretningen om sin Broders Drab Bispedømmet og

[1] Jfr. ovfr. S. 93.

[2] Freden mellem Ditmarskerne paa den ene og Grev Henrik og Hertuginde Elisabet paa den anden Side sluttedes d. 23. Nov. 1404.

[3] Ovfr. S. 94 f.

begav sig uden Tøven til Landet Holsten som Arving[1]. Da han kom ind i Landet, og nogle var paa hans Side, aabnede først Bybefolkningen i Landet Portene for ham, og Borgen Segeberg blev givet tilbage og endelig Rensborg. Endskønt Hertuginden, hans Broderbørns Moder, og deres Formyndere satte sig derimod, fik han dog Del i Herredømmet over Landet. Og en af Høvedsmændene, Hartvig Hesten, nedlagde han med kraftig Haand i Bramstedt. Da han var besejret, lod de andre Høvedsmænd ham regere; og saaledes opstod der indre Krig i Landet Holsten og ogsaa i Hertugdømmet, fordi en Kvinde og mange Formyndere ikke formaaede at regere sammen. Og de tillod heller ikke Grev Henrik at regere i hele Landet, endskønt han i og for sig var ganske god[2]. Saaledes kom det til Tvedragt mellem de styrende, Røveri paa Vejene, Udsugelse af Undersaatterne og en fuldstændig Forvirring i Landet, der var Begyndelsen til fremtidige Ulykker.

33. Thi Dronning Margrete af Danmark, der førte Sceptret over tre Riger, tog efter sin Søn Kong Olufs Død[3], da hun ikke havde nogen Efterfølger i sit Rige, en af Hertugerne af Pommerns Hus og Æt, der var beslægtet med hende[4], højtideligt til Konge over Danmark, Sverige og Norge, hvem hun ved Kroningen gav Navnet Erik[5], og besad med ham Retten til nævnte Riger.

---

[1] Grev Henrik var blevet Biskop 1402 og resignerede 1404. Jfr. ndfr. S. 121 Anm. 1.

[2] Elisabet maatte overlade næsten hele Holsten til Grev Henrik, men til Gengæld opgav han at faa Del i Formynderstyrelsen i Slesvig.

[3] Oluf døde 1387.

[4] Eriks Fader var Vartislavs VII af Pommern og hans Moder Maria, Datter af Margretes Søster Ingeborg og Hertug Henrik af Meklenburg.

[5] Erik af Pommern kronedes i Sommeren 1397; men han antog intet nyt Navn.

Denne Dronning var over al Maade snedig. Da hun efter Hertugens Død saa og hørte om de styrende Holsteneres Mængde og Tvedragt, udregnede hun, at hun kunde faa det slesvigske Hertugdømme i Jylland tilbage og derefter, naar det var kommet tilbage til Riget Danmark med sine Borge, ogsaa skaffe sig Adgang til Holstenerne og underkaste sig Hansestæderne Lübeck og Hamburg til Lands og til Vands; med Raaderne i sine Riger holdt hun Raad om, hvad man skulde foretrække af de to Ting: enten paa Grund af nævnte Hertug Gerhards Drab hævne Hertugens faderløse Børn paa Ditmarskerne og undertvinge Ditmarskernes Land, eller efterhaanden med det gode erhverve Hertugdømmets Borge i Pant for Penge og ved Gaver vinde Landets bedste Mænd for sig og tilsidst, naar man havde faaet sin Vilje med Landet Holsten, ogsaa undertvinge Stæderne. Og det blev fastslaaet, at dette sidste var det fornuftigste. Derefter lod nævnte Dronning Fru Hertuginden med Formynderne kalde til sig, og ved at give nogle af Stormændene Gaver og store Løfter blev hun gjort til Formynder og Beskytterinde over hele Hertugdømmet[1]. Og Borgen Lille Tønder[2] fik hun i Pant for Penge paa det Vilkaar, at den, naarsomhelst de vilde have den igen, skulde gives tilbage uden Tab. Dog tog hun af Friserne, der hørte under samme Borg[3], paa samme Tid ligesaa meget i Skat, som hun havde givet for Pantet. Det sagdes desuden, at [hun gav Hr. Hertug Erik af Lauenburg] Grev Klavs's Datter Fru Elisabet,

---

[1] Det var Kong Erik, der udnævntes til øverste Formynder for Hertuginden og hendes Børn, hvad hans Stilling som Lensherre vel berettigede ham til.

[2] Tønder Slot kaldes Lille Tønder i Modsætning til Møgeltønder ɔ: Store Tønder.

[3] Dens Underliggende omfattede det meste af Vestslesvig og hele Nordfrisland.

som havde Borgen Aabenraa, [til Ægte og for Borgen Aabenraa og andre Indtægter af Hertugdømmet] gav [samme] Hertug Erik en rigelig Sum Penge[1]. Indkomsten af Borgen Brodersby[2], der var købt tilbage for Penge, tildelte hun, efter at Borgen var nedrevet, Kannikerne i Slesvig Kirke til Sjælemesse for hende og Kongerne og især den da regerende Erik, hvilken Messe den Dag i Dag holdes i Slesvig Kirkes Kapel før Højmessen af en af Kannikerne og kaldes Dronningens Messe. Hertug Gerhards ældste Søn Henrik sendte hun til Riget Danmark med tre Ledsagere til Opvartning.

Kong Erik. Strid om Flensborg.

34. Fru Hertuginden og hendes Raader regerede imidlertid i Hertugdømmet og tog Borgmestrene fra Byen Flensborg, som de havde kaldt til sig under Lejde, til Fange. Denne Troløshed gjorde Borgerne i Flensborg bange. Og de store Adelsmænd Klavs Lembek[3], Herre til Borgen Tørning, og visse andre og Erik Krummedige, der var i Strid indbyrdes, var ogsaa Skyld i denne Udaad. Men Dronningen holdt sig længe borte i Rigerne. Og hendes Adoptivsøn Kong Erik lod som Rigets Styrer Hr. Grev Henrik og alle Landets Stormænd kalde for sig tingvis til en Dag i Kolding[4] paa Grund af en Plyn-

[1] Kun ved Tilføjelse af det i Parentes indskudte, der er hentet fra den gamle plattyske Oversættelse af Krøniken, giver Stedet Mening. — Elisabet var i 1388 blevet Enke efter Hertug Albrecht III af Meklenburg og ægtede siden Erik V af Sachsen-Lauenburg. D. 20. Jan. 1411 udlaante Dronning Margrete 3000 Mk. lybsk til denne og fik derfor Aabenraa Slot med Byen og tilliggende Herreder i Pant.

[2] Fejl for Grødersby, hvilket Gods Margrete d. 4. Aug. 1406 skænkede til Slesvig Domkirke for Sjælemesser.

[3] Klavs Lembek var Søn af den ovfr. S. 104 nævnte Henneke.

[4] Det var Hertuginde Elisabet selv, der, ledsaget af Grev Henrik, mødte i Kolding i Beg. af Sept. 1409.

dring, der var overgaaet samme Danske af Holstenerne [1], og forlangte, at der skulde gives en Erstatning af 11000 Mark for den tilføjede Skade. Grev Henrik og hans Folk svarede, at der var blevet paaført samme Holstenere megen Skade af de Danske, som endnu ikke var blevet erstattet. Da sagde nævnte Konge til Grev Henrik: »Herre Onkel, vil I da for Retten svare paa det ovennævnte?« Dertil svarede Greven, at han altid var rede. Da det Ord var udtalt, at han var rede til at svare for sig for Retten, sagde Kongen til ham: »Jeg staar af tvingende Grunde i Begreb med at sejle til Fyn, hvorhen I, Herre Greve, maa følge mig, hvis eders Ord er sandfærdigt og fast«. Da Kongen sejlede, fulgte Greven paa Grund af sit udtalte Ord, da han ikke forstod Kongens Listighed, med nogle faa af sine Raader Kongen til en Borg i Fyn, Hindsgavl, hvor Kongen, da Greven gav Møde, besteg Dommersædet [2] og lod føre retslig Klage mod Grev Henrik, saa at det endog lod til, at han stræbte ham efter Livet. Derfor lagde nogle sig mellem Kongen og Greven og raadede Greven til at overgive sig til Kongens Naade. Og derpaa forlangte Kongen til Pant for nævnte 11000 Mark [3], der røverisk var fratagne hans Undersaatter af Holstenerne, Staden Flensborg med Borgen Nyhus paa et Aar, og at efter Aarets Udløb enten førnævnte Pengesum skulde betales [4] eller Staden med Borgen blive staaende i Pant. Og dette maatte Greven love med sit Æresord, hvis han

[1] Der var navnlig Tale om en Fru Lene, som var blevet udplyndret, og som Kong Erik var Værge for.

[2] Kongen havde fastslaaet, at den rette Domstol for Hertugdømmet var Rigsraadet, og det var dette, der mæglede en Overenskomst, dateret Hindsgavl d. 21. Sept. 1409.

[3] Gældsbrevet, der udstedtes af Hertuginden og Grev Henrik i Forening (Flensborg d. 9. Okt. 1409), lyder paa 11,400 Mk.

[4] Indløsningen skulde anmeldes ved Pinsetid og Summen udbetales den paafølgende Jul.

vilde beholde Livet. Og Kongen lovede ogsaa paa sin Side, at hvis der var blevet tilføjet nogen af Holstenerne Skade af de Danske i de forløbne Aar, skulde den Skade opskrives og hele Skaden erstattes efter Aarets Udløb. Og saaledes skete det. Thi nævnte Grev Henrik, der ikke vilde bryde sit Ord, skønt han var fri af Kongens Hænder og det tidt og ofte var blevet sagt ham, at Kongen og de Danske ikke var til at lide paa, og at de Danske aldrig frivillig vilde give Staden og Borgen tilbage, naar de var kommet i deres Hænder, brød sig ikke om dette, men vilde stole paa Kongen, der havde lovet ham at give Staden med Borgen tilbage, og at derpaa skulde følge evig Fred. Da Kongen nærmede sig Staden Flensborg med en stor Styrke, saa det for nogle ud, som om han kunde have taget Staden med Magt, hvis Staden ikke var blevet overgivet til ham. Grev Henrik overgav, som før er sagt, sit Løfte tro Staden til Kongen med Borgen Nyhus, der først var blevet opført af Grev Klavs til dens Forsvar og laa omtrent en halv Mil fra Staden[1]. Og den Gang overgaves Staden til Kongen. Stadens Raad og Menighed advarede vel tre Gange Greven og hans Folk mod saaledes letsindig at overgive Staden til Kongen og sagde, at naar de én Gang havde svoret Kongen Troskab, vilde de ikke let komme i Holstenernes Hænder igen. Men da Kongen havde faaet Staden og Borgen, lod han straks Staden omgive og befæste med en meget dyb Grav, som det ses den Dag i Dag, og en højere Mur, og lod ogsaa Bjærget, der er ovenfor Staden, paa lignende Maade omgrave med Grave og gøre utilgængeligt med Pæle og en Vold[2]. Men da Aaret var udløbet,

[1] Jfr. ovfr. S. 86.

[2] Denne Befæstning fandt først Sted senere og gav da Anledning til Byens Overrumpling af Holstenerne (ndfr. S. 115). Borgen kaldtes Mariebjærg. senere Duborg.

vilde Greven og Formynderne betale førnævnte Sum af 11000 Mark, som de havde lovet, og have Staden med Borgen tilbage, men ingen gav dem den[1]. Kongen glemte sine Ord og Løfter og gav hverken Staden med Borgen tilbage eller Erstatning for den Holstenerne tilgodeskrevne Skade, men fandt stedse fra Dag til Dag, medens han opholdt sig i Flensborg, ny Grunde til Tvist og Uenighed.

Dronning Margretes Træskhed.

35. Imidlertid nærmede Dronningen sig, som om hun var uvidende om dette, og kom til Hertuginden i Slesvig og gav mange gode Løfter og vilde bilægge alting, og lod, som om hun beklagede Kongens Handling og som det skulde gaa Hertuginden, hendes Sønner og alle hendes godt, hvis hun vilde have fuld Tillid til hende. Og hun forlangte paa Tro og Love at faa Borgen Gottorp overdraget, om det saa kun var for en Time, af den Grund, at de Danske, naar de hørte, at der var en saadan Enighed imellem dem, snarere vilde forsone sig med Holstenerne. Hertuginden, der stolede paa Dronningens Ord og Løfter, tillod hende at komme til Borgen med nogle af de fornemste Raader fra Riget Danmark. Og med et stort Følge, skønt det var imod Aftalen, drog Dronningen ind i Borgen, satte et Kors paa Taarnet og kyssede det og forlangte Nøglerne, og da de var blevet overgivet hende, holdt Dronningen og Hertuginden Maaltid sammen. Men Dronningen sagde

[1] Elisabet anmeldte ved Pinsetid 1410, at hun vilde indløse Pantet. Imidlertid udbrød der i Sommerens Løb Krig mellem de to Parter, og om Efteraaret henvistes Sagen til et Fredsmøde, der afholdtes i Marts 1411 og førte til en femaarig Stilstand, hvorved Hertuginden opgav sin Indløsningsret for dette Tidsrum.

afsides til en af sine Raader ved Navn Ridder Henning Skarpenberg: »Er det i Orden?« Denne Henning Skarpenberg vendte Blikket mod Taarnet og saa dèr nogle, som drak og spillede. Thi Borgfogden havde paa Grund af Dronningens altfor store Følge for Bekvemmeligheds Skyld ladet et Fad Øl bringe til Taarnet fra Huset. Og nævnte Skarpenberg, der mente, at Taarnet med Hensigt var blevet fyldt med Krigsfolk og Skytter, gik ind til Dronningen. Og Dronningen sagde til ham: »Er det i Orden?« Da han svarede nej, kaldte hun ham hemmelig til sig; han fortalte, at han havde set Taarnet fuldt af Mennesker. Da Dronningen hørte det, blev hun forskrækket og begyndte at græde bitterlig. Hun rejste sig og sagde til Hertuginden: »Du har ingen Tillid til mig; daarligt skal det gaa dig og dine«. Og hvis ikke de Folk i Taarnet var blevet set, vilde hun svigefuldt have beholdt Borgen for bestandig, men Gud ske Tak! trak hun sig altsaa tilbage med tomme Hænder[1]. Da Hertuginden endelig havde forstaaet Dronningens Træskhed, stolede hun ikke længer paa hende, og sendte Bud og forlangte sin Søn Hertug Henrik tilbage fra Danmark, og da han var sendt tilbage, blev der for Fremtiden aabenlyst Fjendskab mellem Dronningen, Kongen og Holstenerne. Dronningen opholdt sig igen længe i Riget Sverige, og imidlertid samlede Kongen en Hær foran Borgen Sønderborg. Dèr havde en meget mægtig Ridder, Abraham Brodersøn fra Sverige, ogsaa lagt sig med sine Folk foran nævnte Borg. Kongen anbragte Maskiner og Bombarder paa Volde foran Borgen, men kunde intet udrette. Da han saa det, lod han tilsidst paa Grund af den store Træskhed, som han i Hjærtet nærede mod nævnte Ridder Abraham, samme anklage for Utugt og derefter halshugge, fordi denne Ridder

[1] Om denne Begivenhed berettes intet i andre Kilder.

havde flere Tjenere i Sverige end Kongen[1]. Og Dronningen inddrog imidlertid under sig de Borge, som nævnte Ridder havde haft inde[2]. Og altsaa trak Kongen sig med Skam tilbage fra førnævnte Borg Sønderborg[3]. Derefter samlede de Danske fra Jylland, Skarpenberg[4] og Mogens Munk, meget mægtige Riddere, med mange andre Fæller i Flensborg en stor Hær foran Borgen Svavsted, som Biskop Johan havde overgivet Kongen[5], drog ind i Frisland og bortførte Bytte derfra.

Kamp om Sønderjylland.

Men paa den Tid drog Grev Adolf af Schauenburg, der var paa Gottorp som Beskytter for sine umyndige Broderbørn[6], da han havde hørt dette, i Marken mod de Danske med Holstenerne og nogle Bremere, og alle faldt med én Vilje over de Danske paa den flade Mark ved Landsbyen Eggebæk og dræbte mange af

---

[1] Anklagen imod ham lød paa, at han havde brudt den »Fred, som Kong Erik og hans Raad og Hr. Abraham selv havde lyst paa Landet Als«. Henrettelsen fandt Sted d. 27. Avg. 1410.

[2] Efter Margretes Død tilbagegav Kong Erik hans Arvinger »alt, hvad han ejede med Rette«, mod at de erklærede, at han var blevet »rettelig undlivet efter Landsloven for sin Brødes Skyld«.

[3] Det var Budskabet om Nederlaget ved Eggebæk (ndfr. S. 115), der voldte Tilbagetoget.

[4] Henneke Skarpenberg.

[5] De holstenske Stormænd havde overfaldet Biskop Johan, der var en Tilhænger af de Danske, og tvunget hans to Borge Stubbe og Svavsted til Overgivelse; den jydske Hær kom for sent til den sidstes Undsætning. Dette gik forud for Slaget ved Eggebæk og Tilbagetoget fra Als.

[6] Adolf X (død 1426), hvem Grev Henrik havde givet Borgen Haseldorf i Pant for hans Hjælp, var Slægtens Overhoved; hans og de umyndige Hertugers fælles Stamfader var Gerhard I (død 1290).

dem[1]. Men af Resten tog de saa mange til Fange, at de fangne for at indløse deres Liv betalte 60,000 Mark. Og en, der var rigere end alle andre, Mogens Munk, blev dræbt, Skarpenberg blev taget til Fange og udredte for sig alene 10,000 Mark. Da Byttet blev delt, var der de mest udsøgte Heste af de Danskes i et Antal af omtrent 1800, og mange Vaaben. Og saa mange var der af dem, at nævnte Biskop Johan af Slesvig, der holdt med Kongen og var i Flensborg, den Gang han saa dem drage ud til Plyndring sagde til dem, der stod ved Siden af ham: »Gud velsigne dem, der drager ud til Plyndring! thi de er saa mange og saa veludrustede og saa stridbare, at de kunde gaa uovervundne lige til Rhinen!« Dem sendte Gud den næste Dag tilbage uden Vaaben, uden Heste og med sammenlænkede Hænder. Og denne Sejr gav altid sidenefter Holstenerne et frimodigt Hjærte til at kæmpe mod de Danske. Thi én Holstener vejede i Slaget op mod 5 Danske.

Da endvidere Holstenerne saa, at Staden Flensborg var de Danskes Forpost og at de Danske ikke vilde give den tilbage, gik Erik Krummedige med nogle Holstenere hemmelig om Natten over Vandet ind i den og indtog først Klostret og derefter Staden[2]. Paa den anden Side lagde Kongen, der indehavde Bjærget ved Staden og Borgen derpaa, sig med en stor Sømagt foran Staden for at erobre Staden. Men Hertuginden tilkaldte sine Brødre Bernhard og Henrik, Hertuger af Brunsvig, som med en stor Hær, over 1400 Heste, kom deres Søster og hendes Sønner til Hjælp. Da sluttede Kongen og Dronningen, da de fornam, at saa stor en Mængde kom hid fra fjærne Dele af Jorden, en Overenskomst med Hr. Henrik, Hertug af Brunsvig, og lovede at give

[1] Slaget ved Eggebæk stod d. 12. Avg. 1410.

[2] Flensborgs Overrumpling af Holstenerne fandt Sted i 1412.

Bjærget tilbage til Flensborg. Men da den fremmede Hær drog bort, beholdt Kongen Bjærget bagefter som tilforn. Dog bevogtede Holstenerne, der ikke forlod Staden, det, og nævnte Hertug Henrik af Brunsvig, der atter var blevet tilkaldt, kom tilbage til Flensborg med nogle Folk, dog ikke saa mange som før. Paa den Tid opstod der en Pest eller Blodgang i Staden, saa at de maatte trække sig tilbage uden Afgørelse. Da tog Kongen Staden tilbage[1] og lod nogle af Raadet lægge paa Stejle paa Grund af det Forræderi, han mente de havde begaaet, og lod Staden tilligemed Borgen paa Bjærget stærkere befæste og bevogte.

36. Fornævnte Ridder Erik Krummedige, der var den mægtigste Høvedsmand blandt Formynderne og den fornemste Raadgiver, gjorde — maaske fordi han ikke var saa højt anskrevet hos Hertuginden som en anden, og fordi han ogsaa havde lagt en Del ud for hende, som han forlangte tilbage, maaske ogsaa i den Mening, at Landet Holsten ikke kunde staa imod Kongens Magt — sig tilligemed nogle fra Landet Holsten, Otto van Knop, Tønne og Ejler Rønnow, Riddere, og desuden andre Mænd af Vaaben, Markvard og Klavs von der Wisch og en Sehested, til Kongens Undersaatter og Mænd og fik af Kongen Borge og Fæstninger imod Holstenerne. I de Dage lod Kongen flere Borge opføre, en i Svans ved Slismünde, kaldet Kongsborg[2], ligeledes Wiltspang[3], ligeledes en Borg ved Floden Treaa paa Hertugdømmets Side[4].

[1] Begge Parter havde taget mod Voldgiftskendelse af Hertug Ulrik af Meklenburg, og denne havde tilkendt de Danske Flensborg; Kong Erik var ikke til Stede, men Margrete havde indfundet sig i Byens Havn i Anledning af Underhandlingerne og modtog d. 24. Okt. 1412 — fire Dage før sin Død — paa Kongens og Rigets Vegne Borgernes Hyldingsed.

[2] Voldstedet af »Kongsborgen« paa Kysten af Svans findes endnu.

[3] Vedelspang ved Langsø (Nord for Slesvig).

[4] Friserborgen eller Fredeborg, der opførtes 1415.

Da de Borge var befæstede, samlede han igen en stor Hær saa vel til Lands som til Vands foran Staden Slesvig og opslog sin Lejr paa Øen Jørgensborg[1]. Himlens Herre tilstod Holstenerne med Heste at gaa paa Vandet, og de kom til Skibene og til Øen Jørgensborg uden Skibe og plyndrede og dræbte alle. Af disse Danskes Skibe blev et, som tilhørte Ærkebiskoppen af Lund, taget af kielske Fribyttere paa Havet foran Slismünde, ladet med mange af de kostbareste Sager, og ført til Kiels Havn[2]. I det Skib var der mange Kister med de kostbareste Klæder og ærkebiskoppelige Prydelser, nemlig Bispehuer, Stave, Messeklæder, Balsam, Ædelstene, Bibler og Bøger og mange Skakspil og desuden mange smaa Bannere af Kongens. Og det maa antages, at der ogsaa var meget Guld og Sølv deri med dette Skib vilde Ærkebispen have været til Slesvig og dèr udført sit ærkebiskoppelige Embedes Pligter.

Paa samme Tid blev Borgen Wiltspang og derefter Borgen Frisenborg nedrevet[3]. Og Borgen Kongsborg rømmede de[4], og Borgen Lille Tønder blev ligeledes erobret tilbage fra de Danske[5]. Over den Ting var Erik Krummedige, der da havde vendt Kaaben, meget bedrøvet. Thi Dronningen og Kongen havde betroet ham denne Borg og han den igen til en vis Klavs von Tynen, fra hvem Holstenerne tog den. Derfor samlede

---

[1] Efter Indtagelsen af Femern d. 6. Juni 1416 (ndfr. S. 118).

[2] To biskoppelige Skibe med mange Kostbarheder erobredes d. 4. Avg. 1417 af Vitalianere, hvilket Presbyteren urigtig henfører til Slesvigs Belejring Aaret før.

[3] Friserborgen erobredes d. 13. Juli 1416 af Ejderfriserne, hvis Selvstændighed den truede; det skal have været Rygtet om dens Indtagelse, der jog de Danske bort fra Slesvig, hvorefter Holstenerne erobrede Vedelspang.

[4] Dette er tvivlsomt; den belejredes af Holstenerne i 1417, men var i Kongens Magt endnu d. 2. Sept.

[5] I Begyndelsen af 1417.

nævnte Erik paa Kongens Befaling tilligemed Tønne Rønnow en stor Hær og førte den til førnævnte Borg for at indtage den. Og da de var komne til Borgen, ramtes nævnte Tønne Rønnow, en Vendekaabe af en Ridder, i Graven af en Pil og udaandede, og da han var død, trak Resten sig tilbage[1]. Men derefter befæstede Holstenerne yderligere nævnte Borg.

Ligeledes samlede Kongen en anden Gang en anden stor Hær til Søs imod Indbyggerne paa Femern, hvis Land han erobrede ved første Angreb[2], og Folkene dèr i Landet aflagde Hyldingsed til ham. Og Borgen[3], hvorpaa Henneke Ratlow var Høvedsmand, gik han løs paa med Hæren og indtog den med Storm og tog desuden nævnte Henneke til Fange. Da den Borg var kommet i hans Besiddelse, lod han den gøre stærkere ved at omgive den med en Vold.

Forbund mellem Danmark og Hansestæderne.

Da Raadet i Lübeck i de Dage[4] var blevet fordrevet af deres Menighed og indgav Klage imod Menigheden til Kejseren og forlangte at blive genindsat ved hans Dom, var der ingen, der adlød Kejserens Dom og vilde udføre den. Men alene de Danskes Konge Erik tog en Dag paa én Gang alle Borgere fra Lübeck i Skaane[5] til Fange og bemægtigede sig med Vold deres

[1] Det var Friserne, der samlede sig og slog de Danske tilbage. Tønne Rønnows Fald tilhører et senere Angreb paa Tønder, nemlig i 1422.

[2] Pinseaften (6. Juni) 1416; den femaarige Stilstand var udløbet om Foraaret.

[3] Glambæk.

[4] I Aaret 1408.

[5] Nemlig dem, der var komne til Skaane for Sildemarkedets Skyld; det var sidst i Avg. eller i Begyndelsen af Sept. 1415. Tallet paa de tilfangetagne angives til 400.

Ejendom; hvis Borgerne fra Lübeck skulde slippe løs af Fangenskabet, maatte Menigheden tage sit Raad tilbage imod sin Vilje. Derfor indgik nævnte Raad[1] et Forbund og en Liga med Kongen imod hvemsomhelst paa denne Maade: at Borgerne i Lübeck, Hamburg, Lüneburg, Wismar, Rostock, Stralsund, Greifswalde og Anklam alle til evig Tid maatte og kunde besøge Rigerne Danmark, Sverige og Norge til Lands og til Vands med den gamle Frihed og at, hvis der paaførtes Kongen Krig af nogensomhelst og samme Konge var rede til at svare for Retten, samme Raad i førnævnte Stæder da skulde skaffe samme Konge 1000 Krigere paa deres egen Risiko og paa Kongens Bekostning, naar de stødte til ham. Paa samme Maade skulde Kongen, hvis der opkom Krig for førnævnte Stæder, komme dem til Hjælp med 1000 væbnede Mænd. Og hvert Aar skulde i Skanør Kongens Raadgivere og førnævnte Stæders Raader komme sammen og, hvis der var tilføjet nogen af Parterne Skade af den anden, paa begge Sider slette og sone samme[2]. Og denne Traktat eller Overenskomst bekræftede Kongen med sin Ed og Raaderne ligeledes og desuden med gensidigt Brev og Segl. Og i nævnte Forbund anstrængte Kongen sig ogsaa for at inddrage Ditmarskerne, som han lod kalde til sig. Men Ditmarskerne, der heri var klogere end Stædernes Raad, vilde ikke gaa ind derpaa, skønt Kongen ofte lod dem hente til sig og hædrede dem med Gaver og altid i den Hensigt, at de skulde forbinde sig med ham mod Landet

---

[1] Talen er om det gamle Raad, som kom tilbage d. 16. Juni 1416. Om Forbundsforhandlinger se flg. Anm.

[2] Der forhandledes vel i 1417 om et Forbund mellem Kong Erik og Hansestæderne; men det kom ikke i Stand. Derimod genfindes de af Presbyteren refererede Artikler i et senere Forbund af 6. Jan. 1423, hvor dog København sættes til Mødested i Stedet for Skanør, og hvori Hamburg ikke deltager

Holstens Fyrster[1]. Og de lovede at gøre det paa den Maade, at naar samme Konge med Magt faldt ind i Landet Holsten, vilde samme Ditmarskere lægge sig foran Borgen Hanrow og indtage den.

Grev Henrik og Hamburgerne.

37. Atter samlede nævnte Konge en Hær, større end nogen tidligere, nemlig 100,000 Mand, og slog Lejr foran Slesvig og Gottorp[2]. Men hvad skete? det guddommelige Forsyn, der altid var Holstenerne gunstigt, indgav ogsaa den Gang Grev Henrik, at han skulde drage til Staden Hamburg for at bede dem om en Hjælp paa en 300 Mark[3], som han kunde sende sin Brodersøn Hertug Henrik til Levnetsmidler til at holde Borgen Gottorp med. Og da han drog ind i Staden, havde han kun nogle faa Raader hos sig, da hele Landet Holstens Styrke var ved Gottorp og Slesvig for at forsvare dem. Hos ham var en vis Henrik Brokdorp[4] til Stede. Denne Henrik Brokdorp raadede ham og sagde: »Herre, jeg raader eder til ikke at stille et beskedent og ringe Krav til dem, men at kræve, at de med hele deres Magt, med Vaaben, Armbrøster, Krigsmaskiner, med alle deres Borgere i egen Person og paa egen Bekostning kommer eder og eders umyndige Brodersønner til Hjælp mod saa vældig en Konge, der skrider frem til Ødelæggelse for hele Landet. Og det er bedre, at dette sker ved Gottorp end foran deres egne Porte, og hvis de ikke

---

[1] I Juli 1409 var der blevet sluttet et nøje Forbund mellem Ditmarsken og de nordiske Riger mod den fælles Fjende Holstenerne; senere er Forholdet uklart.

[2] D. 15. Juli 1417 gik Kongen i Land efter i længere Tid at have ligget udenfor med sin Flaade.

[3] Summen angives til 3000 Mk. i den plattyske Oversættelse.

[4] Henrik Brokdorp var Grev Henriks Kansler.

gør det, formaar I ikke at forsvare eder længere. Og jeg tilraader, at I i egen Person taler disse Ord til dem«. Dette Raad behagede ham [endskønt han til Slut bestemte sig for at kræve Penge]. Men om Morgenen lod Greven sig i sin Vogn — thi han var lam og vanfør paa Lemmerne[1], skønt modig af Sind — føre hen foran Raadets Palads, hvor de den Gang til Førere for Borgerne udvalgte 60 Mænd[2] stod paa Broen Trostebrügge tilligemed Borgerne. Og foran Paladset stod Raaderne, og i deres Midte talte Grev Henrik fra Vognen og krævede, at de med hele deres Magt skulde hjælpe ham og hans Brodersønner mod Kongen. Raaderne sagde ubetænkt: »Dette er et stort Krav«. Borgerne sagde modsat, at man kunde kræve det store og finde Øre for hvad der var muligt og nødvendigt. Og langt nyttigere vilde det være at indtage Kongens Lejr foran Gottorp end foran Staden Hamburg. Og derpaa raadslog Raaderne indbyrdes og Borgerne for sig. Da Raaderne vendte tilbage, svarede de, at de vilde yde Hjælp med en Sum Penge. Men Greven, der havde faaet Tillid ved Borgernes Ord og opgivet sin første Plan, svarede blot, at det var nødvendigt at yde Hjælp med hele deres Magt. Paa deres Side beraabte Raaderne sig paa deres Frihed, at de ikke var pligtige til at gøre Følge eller yde Hjælp. Og de søgte at vinde Borgerne ved at forestille dem, at de let kunde miste de Privilegier, som sikrede dem imod at være Landets Fyrster undergivne i dette; og at det, naar de begyndte Krig mod Danmarks Konge og gjorde sig til Hovedmænd, kunde blive Stadens Ødelæggelse. Men hvad

[1] I en anden Krønike siges det, at »Henrik blev Biskop i Osnabrück og dog ikke Præst, fordi han var lam paa Hænder og Fødder«.

[2] Disse til Forhandling med Raadet valgte Folkerepræsentanter udnævntes første Gang i 1410.

end Raaderne anførte, svarede Borgerne altid tilsidst, at de alle var rede til at komme deres Herrer til Hjælp endog med hele deres Magt. Endelig blev det besluttet, at de vilde undsige Kongen og indtil Stridens Ende holde ud som Hjælpere, imod at omvendt Holstenerne paa deres Side aldrig svigtede dem. Og de om Forbundet skrevne og beseglede Breve var næppe forelagte samme Parter, før der kom Bud om, at Kongen havde vundet Staden Slesvig[1] og taget samme i Besiddelse, og at Hr. Albrecht, Hertug af Meklenburg[2], med sine Folk og mange holstenske Adelsmænd, der havde været i samme Stad, da de saa Kongens uhyre Overmagt havde friet sig selv og deres Ejendom og overgivet Staden til Kongen efter hans Vilje. Dog bandt Kongen, førend han tillod dem at gaa bort, dem med det Løfte, at de paa den Tid intet maatte foretage imod ham.

Men da Grev Henrik hørte dette, medens han endnu var i Staden Hamburg, lod han en Vogn forspænde, tog Hamburgernes Undsigelsesbrev tilligemed samme Brevs Overbringer med sig og skyndte sig til Borgen Gottorp til sine Brodersønners Hjælp. Da han kom til Rensborg, hvor Fru Hertuginden med sin Søn Hertug Henrik opholdt sig i et Herberge og ansaa Borgen Gottorp for tabt, fordi Staden Slesvig var taget, rejste Hertug Henrik sig bedrøvet for Hr. Grev Henrik som den ældre og hilste paa ham. Greven paa sin Side gik i Rette med Hertugen for hans Sørgmodighed og sagde: »Brodersøn, hvorfor sørger du? fat atter Mod; skønt Kongen har indtaget Staden Slesvig, skal han dog aldrig faa Borgen Gottorp. Naar den holdes og bevares, kan hele Hertugdømmet Slesvig vindes tilbage. Jeg forkyn-

[1] Forbundet mellem Holstenerne og Hamburgerne sluttedes d. 20. Juli 1417, Slesvig vandtes d. 18. Juli.

[2] Albrecht V af Meklenburg havde samme Aar sluttet Forbund med Holstenerne mod Kong Erik.

der dig gode Tidender. Se! her bringer jeg med mig Hamburgernes Undsigelsesbrev og Krigserklæring mod Kongen. Glæd dig derfor og vær glad!« Da den unge Hertug hørte denne Tale, blev han — da der den Gang ikke var andet Haab om at holde Borgen Gottorp — meget glad, og alle, der hørte disse Tidender, glædede sig. Den næste Dag red Hertugen til Gottorp tilligemed alle dem, der var med ham sammesteds i Rensburg, tog det hamburgske Sendebud med Brevet med sig og sendte ham gennem Hæren til Kongen for at tilkendegive ham Hamburgernes Beslutning. Dette Sendebud var meget listigt. Da han kom til Kongens uhyre store Hær paa 100,000 Mand, fastgjorde han det beseglede Brev paa en lang Stok og sagde til dem, der kom ham i Møde: »Gør Plads for mig og fører mig til Kongen; jeg bringer Brev om Fred«. Og saaledes kom han til Hest gennem Hæren til Kongen, og da Brevet var blevet afleveret og gennemlæst, forskrækkedes Kongen og lod Sendebudet omhyggelig bevogte. Efter at Rigets Raader straks var sammenkaldte, raadspurgte han dem om, hvad man skulde gøre. Rygtet gik nemlig, at Hamburgerne tilligemed Ditmarskerne og mange andre Lejetropper allerede var paa Vej med hele deres Styrke og nærmede sig. Derfor mente han, da han ogsaa saa Hamburgernes Undsigelsesbrev, at Rygtet var sandt. Den Nat brød han sin Lejr og sine Telte op og begav sig — efter at have overladt Staden Slesvig til Raadets Bevogtning — uden Tøven fra Borgen Gottorp over Danevirke til Byen Ekernførde for at indtage den, og efter at have taget Byen og brændt den tog han Flugten[1]

[1] Hele denne Fremstilling afviger i høj Grad fra de virkelige Forhold. Slesvig overgaves i Følge et Stilstandsforlig af 14. Nov. 1417 midlertidig til Hansestæderne, hvem Holstenerne paa deres Side overgav Tønder; Ekernførde plyndredes af Svenskerne i Eriks Hær, da denne som Følge af Forliget drog bort fra Sønderjylland.

over Floden Sli, hvor mange af hans Folk druknede, og vendte tilbage til sit eget. Og saaledes bevarede den Gang den almægtige Gud Borgen Gottorp. Hvor ofte end de Danskes Konger søgte at faa denne Borg, bevarede dog Gud den uskadt for Holstenerne til Værn for deres Land.

Margretes Død. Indre Splid i Holsten.

38. Hertug Henrik af Brunsvig, om hvem der er talt ovenfor[1], hvis Søster Hertuginden af Slesvig var, havde for Udgifterne og Omkostningerne ved at hjælpe Søsteren Borgen Gottorp, Pløn, Haseldorf og Hanrow i Pant. Og denne Hertug beregnede sit Udlæg til 60,000 lybske Mark. For at inddrive disse Penge lod han foretage store Udskrivninger og Indsamlinger i Landet Holsten. Da det ikke var tilstrækkeligt, forhandlede han om at pantsætte Borgen Gottorp til Kongen af Danmark for føromtalte Sum Penge, nemlig saaledes, at Hertug Erik af Sachsen-Lauenburg skulde holde den til Kongens Befaling og til de unge Hertugers tro Haand, indtil han betalte Pengene. Dette gik Kongen ind paa[2]. Men Ridder Erik Krummedige, der mente, at nævnte Borg kunde komme i Kongens Hænder ad en anden Vej, nemlig med Magt, raadede til ikke at overgive Hertug Erik Borgen, men selv at tage den. Førnævnte Dronning Margrete af Danmark, Anstiftersken af alle disse Ulykker, tre Rigers Herskerinde, havde dog ved

[1] S. 115 f.

[2] Hvis denne Beretning indeholder Sandhed, maa den i al Fald henføres til et tidligere Tidspunkt. Hertug Henrik af Brunsvig-Lüneburg traadte i Baggrunden, da hans Søstersøn blev voksen og søgte Støtte hos sin Farbroder; han døde d. 14. Okt. 1416 og stod den Gang i et uvenligt Forhold til Kong Erik.

sit Livs Ende, da det behagede Gud, at hun skulde forlade dette Liv, saa vidunderligt det er, ikke i sine Rigers saa vidtstrakte Lande en eneste Fodsbreds Jord, hvor hun kunde faa Lov til at dø; men medens hun opholdt sig paa et Skib foran Staden Flensborg, forlod under et mægtigt og forunderligt Uvejr med Lyn og Torden Sjælen hendes Legeme osv.[1]

39. Omtrent ved samme Tid foretog nævnte Hertug Erik af Sachsen mange frygtelige Ting mod Holstenerne med Plyndren og Brænden, og bestukket med Kong Eriks Penge afbrændte han Oldeslo[2]. Dog lod Gud ikke denne Hertugen af Lauenburgs Udaad forblive ustraffet; da han havde for Skik at samle Røvere og Stimænd sammen, efter hvad Ordsproget siger: »Krage søger Mage«, saa tog Lübeckerne og Hamburgerne med Magt to Borge fra ham[3]. Og ligesom denne Hertug af Sachsen saaledes gjorde ogsaa ofte andre Fyrster, af Stettin[4], Wolgast[5], Wenden[6] og Meklenburg. Thi da disse to, Johan og Albrecht, ikke havde nogen gyldig Grund til at undsige Holstenerne, søgte de en Anledning og tilbagefordrede Medgiften, som var 6000 Mark, efter Grev Adolfs Efterleverske Fru Anna, førnævnte Fyrsters Modersøster, skønt hun var død længe i Forvejen[7]. Og hvis nævnte Penge ikke betaltes dem paa

---

[1] Margrete døde Natten til d. 28. Okt. 1412.

[2] Hertug Erik, der var i Kong Eriks Tjeneste som Raad, erobrede Oldeslo d. 22. Sept. 1416.

[3] Bergedorf og Riepenburg; Belejringen af den førstnævnte begyndte d. 10. Juli 1420.

[4] Hertugerne Otto og Kasimir.

[5] Vartislavs og Barnim.

[6] Fyrst Baltasar (1416 gift med Hertug Henrik af Slesvigs Søster Hedvig, se ovfr. S. 94), var den næstsidste Fyrste af Wenden (el. Werle); hans Besiddelser gik ved hans Efterfølgers Død ind under Hertugen af Meklenburg.

[7] Anna af Meklenburg, g. m. Grev Adolf IX (død 1390) (ovfr. S. 71), var Søster til Johan III's og Albrecht V's Fædre. Hun døde i al Fald før 1415.

en vis, fastsat Dag, og hvis ikke Grev Henrik og Hertug Henrik svarede hertil paa den aftalte Dag i Priwalk ved Travemünde[1], vilde de fremtidig være deres Fjender.

Krig mellem Ditmarsker og Friser.

40. I Herrens Aar 1414 nærmeste Onsdag før St. Jakob Apostels Dag[2] brød Ditmarskerne mod deres givne Løfte hensynsløst den Fredsoverenskomst[3] med de højædle tre hertugelige Brødre i Fyrstendømmet Slesvig, som de havde svoret at holde ukrænket i den aftalte Stilstandstid. Thi medens Kong Erik af den umaadelige Mængde væbnede Mænd, han havde samlet fra sine tre Riger, samtidig sendte forskellige Hære over Havet og over det tørre Land for enten at hærge eller underlægge sig saavel Hertugdømmet Slesvig som Grevskabet Holsten[4], løb førnævnte Ditmarskere med en stor Styrke til Skibs med Vaaben og Krigsredskaber ind i Ejderen i den Tanke eller Hensigt at hævne 4 ditmarsiske Mænds Død, der for Tyveris Skyld længe i Forvejen var blevet retslig dømte efter Frisernes Ret og aflivede ved Hængning[5]. Da de havde landsat deres Skibe ved Flodbredden i Nærheden af Byen Tønning, rasede derfor omtalte Ditmarskere med Forbigaaelse af Rettens Vej, ad hvilken de burde have forlangt Retfærdighed for Uret, hvis der af Landets Indbyggere var

[1] D. e. paa Meklenburgs Kyst overfor Travemünde.

[2] D. 21. Juli.

[3] Af 23. Nov. 1404 (ovfr. S. 106). Krønikens Fremstilling af Krigen mellem Ditmarskerne og Friserne er bygget paa et Klageskrift, som Hertug Adolf fremlagde mod Ditmarskerne ved den ndfr. S. 130 nævnte Dagtingning i Lübeck 1447.

[4] Presbyteren sammenblander her Ditmarskernes første Indfald 1414 med et senere 1417 (ndfr. S. 128).

[5] Denne Begivenhed foregik i Juni eller Juli 1414, altsaa umiddelbart før Ditmarskernes første Indfald.

blevet tilføjet dem nogen, frygteligt imod dem og søgte at ødelægge hele samme Land med dets Indbyggere og affolke det. Men Friserne anstrængte sig for at tilbageslaa Ditmarskernes Angreb og tilskyndede kækt hverandre indbyrdes til dristigt at møde og modstaa Fjenderne og til Fædrelandets Forsvar og deres egen Frelse tilbagevise Magt med Magt. Og saaledes mødtes de og leverede et Slag, hvori mange fra begge Sider bukkede under; dog tilfaldt Sejren Friserne. Da de af samme Ditmarskere, der blev i Live, blev slaaede paa Flugt og i Angst og Fortvivlelse sprang i Ejderen, blev Skibene, hvorpaa de var kommet derhen, efterladt Friserne. Men da Indbyggerne i Ditmarsken fik Underretning om deres Landsmænds saa store Nederlag og Mandefald, der, som forud fortalt, lige havde fundet Sted i det mod Friserne leverede Slag, kom Ditmarskerne som én Mand sammen for at raadslaa om, hvad der burde gøres. Og efter at være blevet enige om skyndsomt at foretage en ny Krig eller Kamp mod Friserne, drog de straks til Skibs med hele deres Magt til Ejderen ved Borgsands[1] Grænse. Da Friserne saa dem allerede krigsfærdige og i stærk Stilling paa Marken for at begynde Slag imod dem, vendte de Ryg og tog Flugten. Men Ditmarskerne forfulgte uden Tøven de flygtende Friser, fangede og ihjelslog uden Skaansel dem, de kunde faa fat paa, og begyndte med Ild og Jærn at hærge og ødelægge næsten hele Landet i den Grad, at de med Brand eller Sværd ødelagde Frisernes Hjemsteder, nemlig Vollerwik, Welt, Kating, Katrinesogn[2], Kotzenbøl og Tønning[3] med Byen Tønning undtagen Tønning Bondelag[4]. Men

[1] Borgsand skal have ligget i Vollerwik Sogn i Ejdersted Indfaldet fandt Sted d. 16. Aug. 1414.

[2] Nu Katrineherd Sogn.

[3] Her og ved de foregaaende Navne er underforstaaet Sogn.

[4] Alle disse Steder ligger i Ejdersted.

Sognet Oldenswort[1] og hele Landet Everschop og Utholm[2] vilde undgaa Ditmarskernes Forfølgelse og Raseri og kom dem i Forkøbet og løskøbte sig for gode Ord og Betaling, idet de aftalte at give Ditmarskerne, hvad der paa Landets Sprog kaldes *Dingtal*. Indbyggerne i Everschop lovede nemlig enstemmig at give 500 Mark, men Indbyggerne i Utholm 700 Mark og Sognet Ulvesbøl[3] 600 Mark. Da dette var bedrevet, vendte Ditmarskerne skyndsomt tilbage til deres eget. Men det næste og det paafølgende, tredje Aar ilede Ditmarskerne for med Magt at inddrive de dem af førmeldte Friser lovede Penge om Natten til Sognet Witswort[1] og hærgede det[4]. Og den følgende Dag afbrændte de Sognene Oldenswort, Ulvesbøl og Store Alversum[5]. Da de, der boede i Tønning, mærkede det, løskøbte de sig for anden Gang med mange Penge og gode Ord. Ligeledes lovede Sognene Kating, Kotzenbøl og Vollerwik en stor Sum Penge for deres Løsning, medens Sognet Katrinesogn blev helt og Tetenbøl[1] delvis afbrændt osv. Da dette var bedrevet, viste oftnævnte Ditmarskere sig paany med deres grusomme Hær ved Sognet Gardings[6] Grænser, hvor de rasede med større Vildhed, end de endnu havde gjort paa de andre Steder, og ikke vilde skaane nogen. Derfor gik de Herrer Præster i det Haab at mildne deres Raseri dem i Møde med det hellige Sakramente, og da en stor Mængde af samme Friser fra

---

[1] I Ejdersted.

[2] I ældre Tid deltes det nuværende Ejdersted i de tre Landskaber Ejdersted, Everschop og Utholm.

[3] Ulvesbøl, der her nævnes i Stedet for Oldenswort ovfr., ligger lige ved dette Sogn.

[4] Dette Indfald fandt Sted d. 22. Sept. 1417 og det er det, der staar i Forbindelse med Kong Eriks Krig med Holstenerne (jfr. S. 126 og ndfr. S. 130 Anm. 1).

[5] Nu i Tønning Sogn.

[6] Garding Sogn hørte til Everschop.

Everschop, der havde samlet sig imod Ditmarskerne, blev ved Kirkegaarden bagved Præsterne, blev paa vidunderlig Maade ved Guds Kraft deres Vildskab og Raseri paa begge Sider mildnet. Men Friserne, der saa, at de var svage og uden Kraft til at staa imod og forsvare Fædreland og Ejendom, blev nødt til at indgaa et Forlig om Samdrægtighed eller Fred. Af den Grund forpligtede de sig efter Ditmarskernes Ord til at betale en stor og betydelig Sum Penge, nemlig 30,000 Mark, for de 500 eller 15 Gange 20 Ditmarskere[1], der havde mistet Livet i den tidligere Kamp ved Ejderen og i dennes Dyb. Men som Gidsel for Betalingen af denne udlovede Pengesum satte ovennævnte Friser frivillig én levende Friser for to dræbte, men for Friserne, der i Krigen var omkomne ved Ejderen som ved deres egen Arne i et Antal af omtrent 140, betaltes der ingen Penge af Ditmarskerne. Men dog blev der paalagt Sognene Simonsberg[2] og Lundenberg[3] en særlig Skat af Ditmarskerne, nemlig 94 Mark. Dertil blev dog, uden Hensyn til det foregaaende, Friserne i Ejdersted, skønt de, som det er fortalt, var blevet hærgede med Ild og Sværd, tvunget til i tre Aar hvert Aar at betale en særlig Skat af deres egne Huse efter dens Forgodtbefindende, der inddrev Skatten[4].

Foruden alt dette tvang Ditmarskerne Friserne til paa Tro og Love at forpligte sig til og give Brev og Segl paa, at Høvedsmændene fra Frisland skulde vælge og udtage 20 Mand fra Ditmarsken, blandt hvilke der

---

[1] Det andet Tal (300) er det rigtige.

[2] Simonsberg Sogn ligger ikke i Ejdersted, men udgør et eget Distrikt.

[3] Lundenberg Sogn paa Nordstrand gik til Grunde 1634.

[4] Herefter mangler i den latinske Tekst det følgende Stykke af Kap. 40, der er udfyldt efter den plattyske Oversættelse.

da skulde stilles en eneste Friser, og samme Friser skulde, saaledes stillet, foreskrive de 20 Ditmarskere en bestemt Tid til at dømme enhver, der klagede over Skade eller Foragt, han være saa fra Ditmarsken eller fra Frisland, efter Sagens Behov efter den ditmarsiske Ret[1]. Nu skal man høre en underlig Ting! Alt dette, som ovenfor er sagt, gjorde Ditmarskerne af deres egen Trodsighed, mod al Aftale og Ret, medens Tvisten endnu stod paa og vedvarede imellem Kong Erik af Danmark og Holstenerne, til stor Skade og Fordærv for Herrerne Henrik, Adolf og Gerhard, der var Frisernes Herrer og Fyrster. De førnævnte tre Herrer lod mange Gange Ditmarskerne drage for Retten derfor saavel i Freds- som i Krigstid og holdt mange Dagtingninger og lod dertil særlig hidkalde retskyndige fra Lübeck og Hamburg, for at Ditmarskerne skulde give sig under retslig Kendelse. Men Ditmarskerne vægrede sig ved at svare for Retten, vilde heller ikke lade sig nøje med, hvad gejstlige eller verdslige Personer kunde dømme, men vilde alene følge deres egne Hoveders Visdom, saalænge til den højædle Hertug Adolf efter sin Broder Hertug Gerhards Død[2], som nedenfor skal blive omtalt, ikke længere vilde finde sig i Ditmarskernes hoffærdige Adfærd og tilsidst i Aaret 1447 Onsdag efter Søndag Quasimodogeniti[3] nødte dem til ved Dagtingning i Lübeck at lade alle Tvistegrunde og Klager, som de mente at have overfor ham, og Hertugen ligeledes havde overfor og imod Ditmarskerne, af hvad Art de end var, forelægge for de retskyndige og andre kloge Mænd, som den vær-

[1] Forliget er af 5. Juli 1417 og gaar altsaa forud for det ovenfor nævnte Indfald d. 22. Sept. Dette begrundedes ved, at Friserne havde brudt Forliget ved i Avgust Maaned at underkaste sig de Danske, der da fra Østslesvig hærgede deres Land.

[2] Gerhard døde d. 24. Juli 1433.

[3] D. 19. April.

dige Herre Mester Middelman[1], Provst i Hamburg, og Borgmestre og Raadmænd i Stæderne Lübeck og Hamburg, for at Tvistighederne kunde blive bilagte for Retten eller ogsaa af Voldgiftsmænd, saaledes at der først fra begge Sider skulde forelægges de retskyndige og andre kloge Mænd fra Stæderne Klager og derefter ret Svar gives og billigt Gensvar høres, hvis Parterne havde noget at fremføre. Det skete ogsaa saaledes, da Parterne gik ind derpaa, og da Tvistepunkterne blev forelagte, vilde Grev Adolf hævne den Skade, som Ditmarskerne havde tilføjet Friserne i Ejdersted, og opgjorde Skaden til to Gange 100,000 Mark og foruden samme Sum Penge endnu 30,000 Mark, som de — som før er fortalt — havde tvunget Friserne til at erlægge for de ihjelslagne Ditmarskere[2]. For paa begge Sider at naa til en god og ønskelig Ende paa disse Tvistigheder og Stridspunkter lovede de endvidere endrægtelig og med begge Parters fri Vilje og bekræftede med Segl og en Slags Kontrakt, at alt, hvad de nævnte fra Stæderne bestemte i en Kendelse som Voldgiftsmænd, det vilde de fra begge Sider holde ukrænkelig under en Bøde af 1000 rhinske Gylden, der uden Eftergivelse skulde betales den anden Part[3].

Paa samme Tid, nemlig i Herrens Aar 1414, var der en Adelsmand ved Navn Otte Schinkel, kaldet Høvedsmand paa Borgen Tilen; han brød det Fredsforbund og Venskab, som han havde med Fru Hertuginde Elisabet og ligeledes med Grev Henrik, og viste Fjendskab og Troløshed imod dem, den Gang der endnu var Stridigheder mellem Kong Erik og Holstenerne[4].

[1] Mester Johan Middelman, Domprovst i Hamburg, kaldes han i Fredsforliget.

[2] Altsaa 100 Mark for hver (ovfr. S. 129).

[3] Dette Forlig af 19. April 1447 haves endnu i Original.

[4] Otto Schinkel traadte senere i Kong Eriks Tjeneste; men i Striden om Tielenburg havde denne ingen Del.

Denne holdt Ditmarskerne med og begunstigede, saa at han gennem deres Land foretog Plyndringstog, og han hærgede Sognene Schenefeld og Kellinghusen imod al Ret og med Ringeagt for Hertugerne af Holsten, ogsaa saaledes, at han fra Hr. Otte Swaff, Ridder, bortførte en stor Flok Heste, som han solgte i Ditmarsken efter sit Forgodtbefindende, gjorde ogsaa samme Otte mærkelig Skade ved Bornhøved. Denne Otte Schinkel og nogle Ditmarskere, som var hans Forbundsfæller, forjog Hertug Henrik paa kort Tid med nogle Holstenere, idet han drog gennem Ejderdalen fra Borgen Tilen. Og endskønt Grev Henrik var saare syg i Fødderne, endog i den Grad, at han lod sig bære fra det ene Sted til det andet i andre Folks Arme, fik han ikke desto mindre af Hertuginde Elisabet Hjælp med Bøsser og andet Krigsredskab fra Borgen Gottorp og slog mandelig samme Otte og hans Forbundsfæller paa Flugt og førte Striden til Ende. Af Angst og Bekymring for at miste sit eget Liv flygtede samme Otte derefter ud af Landet Holsten og gav sig for at sone sine Synder ind i et Karteuserkloster i Mergene[1] ved Rostock.

Kamp om Femern.

41. Men Grev Henrik, til hvis Part hørte Landet Femern, som Kongen havde besat med Vold i samme Herrens Aar 1416[2], sørgede over Tabet deraf og lod ganske hemmelig sine Folk samle, medens Rygtet gik, at han vilde indtage Borgen Pløn, som den Gang Frederik Schulte holdt og besad paa nævnte Hr. Hertug Henrik af Brunsvigs Vegne. Og efter at Hæren var samlet, kom den unge Hertug Henrik af Slesvig ogsaa til med

[1] D. e. Marienehe.
[2] Se ovfr. S. 118.

sine Folk, og i Landsbyen Groszenbrod foran Overfartsstedet over Havet til Landet Femern tilbragte de med Hæren Natten til Simon og Judas Dag[1]. Efter Midnat kom Greven og Hertugen sammen med deres Raader for at forhandle om, hvorledes de skulde tage Landet ustraffet. Dèr var der til Stede en klog og kyndig Mand, Hr. Hertugens Raadgiver, ved Navn Schack Rantzow, en meget rig Ridder, som sagde: »Herre Greve, dette er eders Forsamling, vi ved ingenting. Har I nogen, som ved, hvorledes dette Land skal erobres?« Da var der en Presbyter ved Navn Johannes Kedingh, der sagde, at alt var ordnet efter deres Ønske og at der ikke var nogen Vagt ved Overfartsstedet og at ingen Klokke vilde give Lyd den Nat. Atter talte nævnte Ridder Schack: »Mine Herrer, det er en alvorlig Sag paa én Præsts Ord at kunne miste vore Fyrster og to Lande. Thi Indbyggerne paa Landet Femern er Kongen af Danmarks Undersaatter ved Edsaflæggelse og vore Uvenner«. Men nævnte Presbyter svarede: »Den, der er bange for sit Liv, kan blive her! lad mig faa nogle kampfærdige Armbrøstskytter, saa vil jeg med dem betræde Landet«. Til denne Tale sagde mange Holstenere, at de, naar dette var nødvendigt, ikke trængte til ham, og at han ikke skulde gaa i Forvejen. Imidlertid kom en Ridder, Povl Breide, Høvedsmand i Oldenburg, tilligemed en Skipper fra Wismar ved Navn Tydeke Reeper, til. Denne Skipper bekræftede nævnte Presbyters Ord og tilføjede, at han i samme Time havde været i Land, og at Vagterne havde trukket sig tilbage fra deres Poster og at der endnu ikke var kommet noget Rygte om deres Ankomst til Landet Femern, og at hans Skib var nær ved dem og at Lyset fra det skulde lyse for dem, naar de gik over. Og saaledes kom før Dagens Frembrud

[1] D. 28. Oktbr.

den største Del af Hæren til det faste Land paa Femern, uden at Folkene i Landet vidste det. Men da det blev Morgen og man opdagede, at Holstenerne var der, blev der ringet med alle Klokker i Landet og Landets Indbyggere viste sig alle paa Marken til Hest. Holstenernes Skytter skred frem imod dem. Endelig blev der sendt Sendebud til dem, hvoriblandt Hr. Herman Buren, Præst ved Sognekirken i Burg[1], nævnte Grev Henriks Raadgiver, og begærede Fred og vilde underkaste sig og lovede dertil at betale 6000 Mark. Men Høvedsmanden paa Borgen[2] Iven Bryske, Ridder, som den foregaaende Dag havde faaet en Skude fra Travemünde med Kasser, hvori der var Bøsser og Krudt til dem og Armbrøster og Vaaben til deres Forsvar, efter sigende fra Borgmesteren Henrik Rapesulver[3] og andre Lübeckere, med et Brev om at holde Borgen, lod hele Natten igennem Øl, Malt, Mel, Havre og Byg føre til Borgen. Foran denne Borg slog Grev Henrik og Hertug Henrik Lejr og laa i 8 Uger foran den Borg[4], idet de hver Dag angreb den med Maskiner og Bombarder. Lübeckerne havde foran Borgen et stort Skib, kaldet *Holk* eller *Kogge*, paa hvilket Skib nævnte Iven Bryske en Nat hemmelig blev optaget og sendt til Landet Danmark efter sit Ønske. Han vendte siden tilbage med mange Skibe for at undsætte Borgen, men kunde ikke. Tilsidst, da de ikke havde flere Levnetsmidler, overgav de sig og Borgen.

42. Det følgende Aar[5] samlede Kongen igen en stor Skibshær for at tilbageerobre nævnte Laud. Han

[1] Hovedbyen paa Femern.

[2] Glambæk.

[3] Henrik Rapesulver var Raadmand og hørte til det i 1408 fordrevne og i 1416 tilbagevendte lybske Raad.

[4] Femern overgav sig d. 23. Okt. og Borgen Glambæk d. 13. Dec. 1416.

[5] Femerns Tilbageerobring fandt først Sted 1420.

sejlede afsted og omgav næsten hele Landet med Skibe og lagde ved Øen Flügge[1] de største Skibe, paa hvilke der saas mange væbnede Mænd, og kæmpede sammesteds en Tid lang. Og pludselig opgav han de store Skibe, anbragte de Krigere, som man havde set paa dem, i smaa Skibe, Snækker, og hastede til det almindelige Overfartssted, og ved dèr at gaa fra Skibene, førend alle fra Landet havde kunnet samle sig, naaede de Danske, efter at adskillige var blevet dræbt paa begge Sider, det faste Land[2]. Og efter dernæst at have hidført Heste, dræbte de skaanselsløst med Sværdspidsen, hvad de fandt af Mandkøn, men nogle tog Flugten til Kirkerne, især i Byen Burg. Efter at have trukket dem ud af disse og afført dem deres Klæder, førte de dem nøgne og grædende ud paa Kirkegaarden og dræbte dem grumt, ved hvilke uhørte Gærninger de — ak ve! — grovelig vanhelligede de hellige Steder, Kirker og Kirkegaarde tilligemed Sakramenterne og Herrens hellige Legeme, og hærgede hele Landet, idet de plyndrede alle Huse og tilsidst afbrændte alle Huse og Hytter i hele Landet. Og ingen tillod de at blive tilbage i det, men bortførte som Fanger alle de endnu levende Mænd, Kvinderne, Jomfruerne og Børnene, af hvilke mange — ak ve! — blev nedværdigede af Armod, idet Mændene blev Sørøvere og Kvinderne og Jomfruerne Ægteskabsbrydersker og Skøger. Saa stor en Umenneskelighed læses der intet Steds om hos Hedninger og Barbarer, som der i dette Land blev udvist af dem, der skulde kaldes Kristne.

---

[1] Flügge er nu en Landtunge paa Femerns Sydside.
[2] Borgen Glambæk faldt d. 9. Juli.

Grev Henriks Død.

Denne Henrik, den sidste Greve af Holsten[1], var, skønt han var skrøbelig af Lemmer, nemlig podagristisk og gigtsvag, dog nyttig for Landet. Han elskede Guds Ære og ogsaa sine Brodersønner, skønt de to Parters Raadgivere undertiden var af forskellig Mening. Han lod ogsaa sin Brodersøn Adolf, der var blevet sendt til Borggreven af Nürnberg[2], kalde tilbage og lod ham, medens han selv levede, overgive Borgene Segeberg og Rensborg. Ham elskede han ogsaa højere end de andre Brødre og troede og mente, at Fædrelandets Vel skulde fremmes ved ham. Om nævnte Hertug Adolf fortaltes det nemlig, at ovennævnte Dronning Margrete af Danmark, medens han endnu var Barn, en Dag lod Hertug Gerhards umyndige Sønner føre til sig og gav den ældste, Hertug Henrik, et Smykke til hans Hjælm og ligeledes Hertug Adolf et lignende til Hjælmen. Da den unge Herre saa det, vilde han ikke have Hjælmen paa Hovedet. Hun lod det samme Smykke hæfte paa hans Ærme, men han vilde ikke taale det dèr og rev det af med Hænderne. Endelig blev det fæstet bag paa hans Klæder; da satte Drengen gentagne Gange Ryggen mod Bænken og trykkede det itu. Da ovennævnte Dronning saa det, talte hun og ligesom spaaede: »Du vil blive en stor Fjende af mit Rige«.

Da Grev Henrik en Dag var i Klostret Bordesholm, blev der fortalt ham om en himmelsk Stemme, som man flere Gange havde hørt sammesteds mellem dem, der sang i Koret, og da han meget ønskede ogsaa at kunne høre denne Stemme, lod han sig føre til Kirken. Og da lovede han, at hvis Gud vilde forunde ham at høre

[1] D. v. s. den sidste, der kaldtes Greve og ikke Hertug.

[2] Borggreve Frederik VI, der 1415 forlenedes med Brandenburg som Kurfyrstendømme.

denne Stemme, vilde han skænke Klostret Gaver til Sjælemesser for sig og sine Forfædre, og da han havde hørt denne Stemme, opfyldte han sit Løfte og gav nævnte Kloster Herligheden over Landsbyen Loop[1] for en evig Sjælemesse for ham og hans Forfædre, der hvert Aar højtideligt skulde holdes særskilt med Vigilier og Messer. Og efter sine mange gode Gærninger døde nævnte Henrik som en mandig Forkæmper ikke blot for Fædrelandet og timelig Vinding, men for Gejstligheden, ved Herrens Aar 1421[2] i Fred og blev begravet i Itzeho i sine Forfædres Gravsted.

Kamp om Als. Retsstrid om Sønderjylland.

43. Kong Erik af Danmark, der i lang Tid havde været Holstens Fjende, lod ved førnævnte Tid samle en Hær for at ødelægge Landet Als ligesom Femern, og udnævnte til Høvedsmand nævnte Iven Bryske, en stor Tyran. Og da de vilde lægge til Land, udaandede pludselig nævnte Iven og en stærk Vind drev Skibene fra hinanden[3]. Og flere Gange var de Danske forsamlede for at lægge dette Land øde, men altid kæmpede Gud Herren for dem[4]. Thi Indbyggerne i Landet Als lovede hvert Aar at sende Gaver til det hellige Blod i Wilsnack[5] og sendte en Gang en Kalk derhen, der var 60 Mark værd, og samme opførte i deres Land et Kapel til Ære for Kristi hellige Legeme og Kristi Blod, til hvis

[1] D. 25. Marts 1413.

[2] D. 10. Febr.

[3] Dette Angreb fandt sandsynligvis Sted 1422; Iven Bryske nævnes i Aktstykker endnu i Sept. 1421.

[4] D. e. Indbyggerne paa Als.

[5] Wilsnack i Brandenburg nær Elben havde vundet Ry som Valfartssted fra sidst i det 14. Aarh., da man efter en Brand opdagede, at tre Hostier var ufortærede af Ilden og havde hver en Blodsdraabe paa sig.

stadige Dyrkelse enhver i det Land hvert Aar giver sine Gaver.

Kong Erik, der mærkede, at Hamburgerne var imod ham[1], udtænkte en anden Maade til at besejre Landet Holsten end ved sin egen Kraft, en Maade, hvorved han kunde udelukke Hamburgerne og kalde Stæderne og Fyrsterne til sin Hjælp, og lod Klager fremføre over, at Greverne af Holsten imod Retfærdighed besad Landet og Hertugdømmet Slesvig, der hørte til Riget Danmark. Denne Klage lod han fremføre ved Pavens Hof, og Paven optegnede den og optog Sagen, og det meldtes, at der fra den romerske Kurie vilde udgaa et Reskript om den Klage. Desuden lod han mange Klager fremføre ved den romerske Konges Hof[2] og hos Fyrster og Stæder og tillige hos Ditmarskerne. Raadene i Hansestæderne Lübeck, Lüneburg, Wismar, Rostock og Stralsund var paa Kongens Side, i den Grad, at Lüneburgerne en Dag offentlig forbød, at nogen af deres Borgere maatte hjælpe Holstenerne mod Kongen under Tab af deres Ret til at bo i Byen. Borgmesteren i Lübeck Jordan Pleskow, der tidligere var blevet fordrevet af Borgerne og for nylig genindsat af Kongen[3], udtalte i Nærværelse af Herrerne Grev Henrik og den unge Hertug Henrik og andre Raadgivere, nemlig Schack Rantzow, der var til Stede paa Hertugens Vegne, først, som Skik er, hemmeligt blandt Raaderne i Kirken i Eutin, derefter offentligt for alle, der var i Kirken,

[1] Presbyteren hentyder vel hermed til Forbundet af 1417 (ovfr. S. 122), men de i det følgende fortalte Begivenheder gik forud for dette.

[2] Af den romerske Konge, d. v. s. Kejseren, Sigismund, fik Kong Erik d. 14. Juni 1415 Stadfæstelse paa den af Danehoffet i Nyborg 1413 fældede Dom, hvorved Sønderjylland fradømtes Holstenerne.

[3] D. v. s. han hørte til det i 1408 fordrevne og d. 16. Juni 1416 genindsatte Raad; hans Sammenkomst med Grev Henrik og Hertug Henrik fandt Sted i Avgust samme Aar.

følgende: »Kongen af Danmark, min ophøjede Herre, har skrevet og anmodet os, Staden Lübecks Raad, om paa hans Vegne at give eders Herrer i Landet Holsten at forstaa, at de skal tilbagegive ham Hertugdømmet Slesvig med de derværende Stæder og Borge, som Fyrsterne af Holsten fordum med Vold har frarevet Riget Danmark og besiddet med Urette, og som eders Herrer den Dag i Dag besidder uden Ret, og til at svare hertil for Kejserens Domstol. Og jeg siger eder paa Hansestædernes Vegne, at naar Kongen ikke forlanger andet end Retfærdighed og eders Herrer ikke vil staa til Rette for en Domstol eller give det tagne tilbage, vil vi, Stædernes Raad, være dens Hjælpere, der kræver Retfærdighed. Thi vi vil ikke længere finde os i disse Krige til Lands og til Vands«. Hertil svarede nævnte Hr. Ridder Schack: »Jeg ved, at vore Herrer har og besidder Hertugdømmet Slesvig med Rette, og at deres Fader efterlod dem Hertugdømmet med Arvelighedens Ret, og jeg mener ikke, at vore Herrer kan tvinges til for Retten at forsvare Fædrenegods, som de har Besiddelsen af«. Paa den Maade, at han kun forlangte Retfærdighed og paastod, at Holstens Fyrster havde været og var uretfærdige Indehavere af Hertugdømmet, fik Kongen af Danmark mange Fyrster, Stæder og Lande over paa sin Side.

Thi han sammensvor sig med Ditmarskerne, hvem han kaldte til sig. Og Landets store gav han rige Gaver, Bægre, Kar, Smykker, Guld- og Sølvskeer, og nogle gav han Klæder, Kjortler og Kapper med broget For. Og en af Høvedsmændene, Hibbeken Hans, gav han et hurtigsejlende Skib, paa Landsmaalet en *Snække*, med alt Tilbehør. De skrev til den unge Hertug Henrik og hans Brødre, at de paa Kongens Vegne androg om, at han vilde give Hertugdømmet og Borgen Gottorp, som han besad med Urette, tilbage, og at det, hvis han

ikke gjorde det, tilkom dem at være Kongens Hjælpere. Da lod Hertug Henrik og hans Brødre hente til sig en af deres særlige Raadgivere og bad ham drage ind i Landet Ditmarsken og forhandle med dem om Fredsvilkaar. Da han kom ind i Ditmarskernes Land, begav han sig til dem, som han vidste var nogenledes paa Holstenernes Side og som endnu ikke havde modtaget Gaver af Kongen, og da han havde sikret sig dem, begyndte han aabenlyst den ham paalagte Forhandling med alle de store i Landet. Af dem var nogle saa enfoldige at svare denne Udsending og sige, at Hr. Kongen havde Ret, og om Hertugdømmet ogsaa en Gang var blevet forlenet en af Herrerne i Holsten, burde det dog gives tilbage, og de tilføjede som Eksempel: »Hvis vi laante eder en Hest, havde vi derfor givet eder den? Mon I ikke burde bringe den tilbage?« Udsendingen forestillede dem rigtignok, at Sagen forholdt sig anderledes, og at man ikke kunde sammenligne det at laane en Hest bort med at bortforlene et Hertugdømme. Tilsidst gav de det endelige Svar, at Kongen havde henstillet det hele Spørgsmaal, om Hertugdømmet skulde gives tilbage eller ikke, til dem, og at deres Svar var, at de Herrer Hertuger ogsaa burde lægge deres Ret i deres Haand. Derfor vendte Udsendingen tilbage til de Herrer Hertuger og udvirkede et Brev fra dem, at alle de omgivende Fyrster, Stæder, Lande og med dem i Særdeleshed samme Ditmarskere skulde være de førnævnte Herrer Hertugers Dommere, og en Afskrift af dette Brev tilstillede Ditmarskerne Kongen, idet de med deres egen Skrift føjede til, at naar de Herrer Hertuger var rede til at staa til Rette, kunde samme Ditmarskere ikke med Ære krige imod dem. Og saaledes ophørte ved Herrens Naade det Uvejr, som Kongen haabede at bringe over Holstenerne ved Ditmarskerne[1].

[1] Om Ditmarskerne virkelig har spillet denne Rolle i Striden mellem Kong Erik og Holstenerne, vides ikke. Jfr. ovfr. S. 120 Anm. 1.

Kejserens Dom.

44. Kong Erik, der ikke afstod fra sit Forsæt, indgav ved sine Sendebud til Hr. Sigismund, Romernes og Ungarns Konge, Klager imod de slesvigske Fyrster og Holstens Grever, — idet han ikke nogensinde i Brevet kaldte dem Hertuger, men Grever —. hvorledes de en Tid lang voldelig havde været i Besiddelse af en Del af hans Rige, Hertugdømmet Slesvig[1]. Men Romernes Konge afsendte med Fuldmagt en Hertug af Schlesien ved Navn Rumpold for at forhandle mellem Kongen af Danmark og de Herrer Hertuger af Slesvig. Denne af Kejseren udsendte Hertug bragte det med listige Ord saa vidt, at de Herrer Hertuger henstillede deres Ret til Hertugdømmet Slesvig til Kejseren, nemlig saaledes, at han med Rigets Fyrster skulde være Dommer i føromtalte Sag[2]. Hertugerne og deres Raadgivere mente, at der ved Rigets Fyrster skulde forstaas Rigets Kurfyrster, til hvilke de havde god Tro[3]. Men det gik anderledes, som det siden skal fortælles. Der blev til denne Voldgift fastsat en Tid og et Sted. Da Tiden nærmede sig, drog Hertug Henrik til Stedet i Landet Bøhmen, hvor det den Gang var meget farligt at begive sig hen, fordi Bøhmerne[4] var Kættere og de Kristnes Fjender. Men da samme Hertug kom til Stedet

---

[1] Overfor Danehoffet 1413 omtalte Kong Erik den faldne Gerhard som den, der »udgav sig for Hertug af Slesvig«. Til Sigismund sendte han første Gang sine Sendebud det følgende Aar, 1414; 1415 stadfæstede Kejseren Danehofsdommen (ovfr. S. 138 Anm. 2).

[2] Hertug Rumpold kom til Flensborg d. 10. Nov. 1422 og mæglede Nytaarsdag 1423 et Forlig, hvorved Sigismund anerkendtes som Dommer sammen med de »Kurfyrster, Fyrster, Herrer og Tjenere«, som han vilde tage med dertil.

[3] Jfr. forrige Anm. og ndfr. S. 144 Anm. 5.

[4] D. e. Hussiterne.

til den ham fastsatte Tid, traf han ingen, hverken Dommer eller Modpart, og vendte efter at have nedlagt Indsigelse imod dette, tilbage til sit Fædreland[1]. Derefter sendte Kongen af Ungarn en Doktor i den kanoniske Ret[2] til de slesvigske Hertuger med det Paalæg til dem, at de, hvis de havde nogen Dokumenter vedrørende Hertugdømmet, skulde fremlægge dem i Flensborg til Eftersyn og Afskrivning. Hertugerne svarede denne Udsending, at de gerne vilde fremlægge deres Privilegier i Slesvig og lade dem afskrive, men at de paa Grund af Faren derved ikke kunde sende eller bringe dem til Staden Flensborg, som var i deres Fjende Kongens Besiddelse[3]. Men denne Doktor og kejserlige Udsending drog efter at have modtaget Kongens Bevisligheder atter sin Vej. Derefter lod Kongen af Ungarn, der var Kejser, de Herrer Hertuger stævne for sig for at høre hans Kendelse til en bestemt Tid og paa et meget fjærntliggende Sted, Staden Ofen i Ungarn[4]. Men Hertugerne forsamlede deres Raadgivere paa Marken ved Bornhøved[5] for at spørge dem til Raads om, hvad de skulde gøre i saa vanskelig en Sag. Dèr var til Stede Johan Schele, Biskop af Lübeck, som tidligere i egen Person havde været hos Kejseren i dette Anliggende[6], og berettede de Herrer Hertuger dennes

[1] Denne Beretning stemmer næppe med de virkelige Forhold.

[2] Den italienske Doctor juris Ludovico de Cataneis afsendtes fra Ofen i Febr. 1424, efter at Kong Erik havde indfundet sig dèr (ndfr. Anm. 4).

[3] Dr. Ludovico forblev i Flensborg, fordi man ikke vilde give de danske Fuldmægtige Lejde til Gottorp; Hertugen fik derfor ikke sine Vidner afhørt af ham, men maatte nøjes med at lade deres Udsagn bekræfte af Bispen i Slesvig.

[4] Sigismund havde befalet begge Parter at møde for ham i Ofen, og her indfandt Kong Erik sig i Febr. 1424.

[5] Denne Forsamling fandt Sted d. 14. Maj 1424.

[6] I Efteraaret 1423 havde Hertug Henrik opgivet selv at indfinde sig for at høre Sigismunds Kendelse og afsendt Johan

Ord, nemlig at samme Kejser ikke vilde være tilbøjelig til at gøre de unge Fyrster, Hertugerne, arveløse, men at han snarere var til Sinds at arbejde paa en fredelig Overenskomst og paa at forsone Hr. Kongen af Danmark og gaa i Forbøn for dem. De slesvigske Hertuger stolede paa disse Ord af Kejseren og blev mere tilbøjelige til at give Møde for ham. Men en mægtig Mand blandt Raaderne ankom, skønt han ikke var tilkaldt, ogsaa til dette ved Bornhøved forsamlede Raadsmøde og gik hen til samme Herrer Hertuger, som stod sammen med de tre fornemste Raader Schack Rantzow, Johan Stake og Laurits Hesten, og sagde til dem: »Mine Herrer, jeg har hørt, at I paany er blevet stævnet til at svare for Kejseren i Ungarn i Følge den mellem Kongen af Danmark og eder gjorte Overenskomst om Hertugdømmet, og beder eder høre mine Ord. Mine Herrer, I har truffet Overenskomst om et bestemt Sted, om at staa til Rette paa et bestemt Sted, hvor I, Hr. Hertug Henrik, har givet Møde, og Dommeren og Modparten var ikke til Stede dèr. Det er efter min Opfattelse tilstrækkeligt fra eders Side; I har opfyldt Overenskomsten; hvis I ikke har nogen yderligere Overenskomst, er I ikke forpligtet til at drage til og give Møde paa det Sted, hvortil I nu er stævnet, eller gaa ind paa at gøre Kongen af Ungarn eller Kejseren til Dommer, af følgende Grunde: For det første er der ingen sikker Vej til det Sted paa Grund af Bøhmerne, de Kristnes Fjender, hvis Land I maa drage tæt forbi. Dernæst har jeg hørt som sandfærdigt, at Almaniens Fyrster, naar det sker at der anlægges Sag imod dem, har det Privilegium, at de ikke er forpligtede til udenfor Almanien at staa til Rette for Kejseren eller hans Stedfortræder. Og dette Privilegium har Greven

---

Schele (Biskop i Lübeck 1420—39) i sit Sted, men havde derefter modtaget Kejserens Stævning.

af Schwartzburg i Forvaring. Ydermere er Kongen af Ungarn og Kongen af Danmark blodsbeslægtede med hinanden i anden Grad, da Kongen af Ungarns Moder og Kongen af Danmarks Fader var Søster og Broder[1]. Og dette er en gyldig Grund til at afvise ham som Dommer. Derfor vil jeg, hvis min Tale behager eder, tilraade eder at appellere til Paven, da jeg mener, at Paven vil antage sig en saadan Sag«. Da han havde fremsat disse Ord, svarede ingen ham et eneste Ord derpaa. Men nævnte Henrik, den ældste Hertug, begav sig paa sine egne og sine Brødres Vegne tilligemed Hr. Johan Schele, Biskop i Lübeck, og Nils Sachow, den Gang Kannik, men senere[2] ligeledes udvalgt og bekræftet Biskop i nævnte Kirke, til Romernes Konge i Staden Ofen i Riget Ungarn for at staa til Rette[3], sandsynligvis i den Tanke ved sin Iver at vinde nævnte romerske Konges Velvilje, og frygtede efter nævnte Konges Løfter ikke, at der skulde afgives nogen Kendelse imod ham. Da Kong Erik af Danmark ogsaa var til Stede sammesteds, saa forblindede — hvis man tør sige det — Hensynet til Kongens Gaver og til Slægtskabet imellem dem nævnte Sigismunds, Romernes og Ungarns Konges, Syn paa Ret og Billighed, og uden tilbørligt Forhør og ikke med Rigets Fyrster, som det var tilsikret i Overenskomsten[4], men med nogle Baroner fra Riget Ungarn til Meddommere[5] besteg han Dommer-

[1] Sigismunds Moder Elisabet af Pommern, g. m. Kejser Karl IV, var Søster til Eriks Fader Vartislavs VII.

[2] Nemlig 1439. I 1424 var han Provst i Slesvig.

[3] I Beg. af Juni Maaned.

[4] Ovfr. S. 141 Anm. 2.

[5] Af tyske Fyrster raadførte Sigismund sig med Ærkebispen af Magdeburg, forresten kun med Ungarere og Italienere. Dommen fældedes d. 28. Juni 1424 og gik ud paa, at Sønderjylland tilhørte Kong Erik og Danmarks Rige, medens der ikke tilkom de tre Grever nogen Ret til det som Len.

sædet og afgav en uretfærdig og ubillig Kendelse mod de slesvigske Hertuger, nemlig at Henrik, Adolf og Gerhard, nævnte Grever af Holsten, besad Hertugdømmet Slesvig med Urette, og dømte dem til at give det tilbage til Kongen af Danmark.

45. Efter Domsafsigelsen tilbød Romernes Konge, der vilde lægge sig imellem for at tilvejebringe Enighed og Venskab, nævnte Hertug Henrik og hans Brødre paa Kongen af Danmarks Vegne, at der skulde gives dem en stor Sum Penge, nemlig 300,000 Gylden, og et Land, nemlig Laaland, for at afstaa fra Besiddelsen[1]. Alt dette afviste nævnte Hertug Henrik og appellerede den ubillige, uretfærdige og retslig ugyldige Dom til den romerske Kurie og Pave Martin V's apostolske Stol[2]. Da dette var blevet tilkendegivet nævnte Konge og tilbørligt forfulgt for den romerske Kurie af førnævnte Herre, den ærværdige Nils Sachow, som Generalprokurator eller rettere som en trofast Tilhænger af de faderløse Herrer, Hertugerne af Slesvig, og hele Fædrelandet Holsten, dømte Hr. Pave Martin V i Kraft af nævnte Appel nævnte slesvigske Hertuger, Henrik, Adolf og Gerhard, til at genindsættes. Og efter at denne Genindsættelse var blevet forebragt Parterne i Holsten og givet Fyrsterne og Stæderne rundtomkring og ligeledes Ditmarskerne tilkende, blev Sagen af nævnte apostolske Stol paa ny overdraget Ærkebiskoppen af Køln, Hr. Theodorik af Mortze, som skulde høre og afslutte den, og fik ingen yderligere Fremgang[3].

---

[1] Om dette Tilbud vides intet fra andre Kilder.

[2] D. 3. Juli 1424. — Man henviste til, at Henrik og hans Brødre endnu var umyndige, saa at Paven skulde værne om dem som om faderløse Børn.

[3] Pave Martin beskikkede en af sine Kardinaler, Ærkebisp Antonio af Akvileja, til at undersøge Sagen, og denne modtog Grevernes Klager og stævnede Modparten for sig. I Marts 1425 befalede imidlertid Kejser Sigismund de nordtyske Fyr-

Ny Krig. Hertug Henriks Død.

Derfor forenede Hansestæderne Lübeck, Lüneburg, Wismar, Stralsund, Rostock osv., der mærkede førnævnte Kongers og Herrers Svig, sig med nævnte Hertuger imod Kongen af Danmark og udsendte, da de var blevet Kongen af Danmarks Fjender, Fejdebreve paa alle Hansestæders Vegne[1]. Thi oftnævnte Kong Erik [belejrede] Borgen Gottorp med en stor Hærstyrke og anlagde foran dens Porte en anden Borg paa Bjærget Hesterbjærg[2], omgivet af dybe Grave og lange Pæle som af en Mur, i hvilken Borg han lagde Mængden af mægtige Mænd fra næsten hele Riget Danmark til at vogte nævnte ny Borg og bekrige Borgen Gottorp og Staden Slesvig. Hertug Henrik befæstede ligeledes med tæt sammenføjede Pæle denne Stad som med en Mur og omgav den desuden paa den ene Side med meget dybe Grave til størst mulige Sikkerhed, saaledes at Kongen ikke paa nogen Maade kunde erobre den, som han før havde gjort, og der blev ogsaa anbragt mange Krigere i Staden og desuden Skytter, der var sendt derhen til Værn af Staden Hamburg. Og denne Kongens ny Borg var i høj Grad fast og uindtagelig. Men Gud, der stedse beskyttede Holstenerne, naar der ikke var noget Haab, hjalp dem ogsaa denne Gang. Thi Hansestæderne, der tid-

---

ster at hjælpe Erik og ikke taale nogen Indblanding af den pavelige Kurie, hvorpaa Paven i Maj tilbagekaldte sin Befaling til Kardinal Antonio og nøjedes med at opfordre Ærkebispen af Bremen — ikke Didrik af Mors, Ærkebiskop i Köln — til at mægle i Sagen.

[1] Et Forbund mellem de tre Hertuger og de ovennævnte fem Stæder samt Hamburg var blevet sluttet i Lübeck d. 27. Sept. 1426, og i Beg. af Oktober udfærdigede de seks Stæder deres Fejdebreve til Kong Erik. Det følgende Foraar sluttede flere Byer i det indre Tyskland sig til dem.

[2] Borgen fik det betegnende Navn Avindsborg, paa Tysk Hatesborch. Slesvig var blevet indesluttet d. 21. Juli 1426.

ligere, som ovenfor fortalt, havde været Kongens Forbundsfæller mod Hertugerne, stillede sig nu paa Hertugernes Side og blev Kongens og hans Folks Fjender. Og da de Danske havde set deres Fejdebreve, forlod de Borgen og alt hvad der var i og foran Borgen, ogsaa Bøsser, Bombarder og Maskiner, flygtede fra Staden Slesvig og Borgen Gottorp og kom tilbage til Staden Flensborg og befæstede derpaa Borgen og Staden stedse stærkere.

Derpaa belejrede imidlertid Stædernes Øvrighed, der var blevet Fjender af Kongen og hans Folk, for at hjælpe Hr. Hertug Henrik af Slesvig Staden Flensborg for at indtage den. Omsider, da de en Tid lang havde belejret den og ved Djævelens Indskydelse Stædernes Lejetropper Aftenen til Kristi Himmelfartsdag[1] gjorde Allarm om Natten, kom Hertug Henrik hastig til Lejren for at forsvare og hjælpe sine Folk, uden at vide hvad der var paa Færde, og blev gentagne Gange i Graven saaret af de Danske og opgav, da det behagede Gud, kæk og mandig Aanden som en anden Makkabæer. Denne Hertug Henrik, der ved sin Død endnu var en ung Mand paa 30 Aar, havde levet i høj Grad prisværdigt. Thi han var kysk, blufærdig, over al Maade ædruelig, endog i den Grad, at han hverken drak eller tillod sine undergivne at drikke i fulde Drag. Med at give Gaver og ved sit Bord mod Gæster var han gavmild over al Maade, og en stor Ven af Retfærdighed, saa at han forlangte, at hans Raadgivere ikke maatte raade ham til nogen Ting imod Ære og Ret, og hvad han havde lovet eller hans Forfædre beseglet, vilde han fuldt ud overholde. Han lod sig trolove med en Frøken

[1] D. 28. Maj 1427. De hamburgske Lejetroppers Fører, Raadmanden Johan Kletze, havde uddelt Øl til sine Folk, som derpaa imod Aftalen begyndte Stormen, der skulde have været opsat til den følgende Dag.

af det brunsvigske Hus[1], som, da hun hørte, at han var død, ikke vilde troloves med nogen anden, men af Kærlighed til den ædle Fyrste forblev Jomfru til sin Død. Mange andre Gaver var givet ham af den almægtige Gud, som han i rigt Maal havde Nytten af i sin korte Livstid. Og i Herrens Aar 1427 vandrede han, værdig til enhver Ros, bort fra Jordelivet og blev begravet i sine Fædres Gravsted i Itzeho.

Krig mellem Danmark og Hansestæderne.

46. Da denne Hertug Henrik var død, drog alle de fra Stæderne, der laa sammesteds, bort til Søs. Og da de fremfor alt vilde sørge for Købmændenes og de søfarendes Sikkerhed paa Østersøen, samledes de paa ét Sted med mange meget store Skibe. Og ved Havnen foran Borgen København og dèr i Nærheden samledes de med vældig Magt, og Kongen af Danmark og hans Folk, der den Gang ogsaa havde store Skibe, løb med Hertugen af Wolgast til Anfører ud fra Borgen Helsingborg og København for at møde Stædernes Flaade. Den Gang var paa Stædernes Øvrigheds Vegne Henrik Hoyer, Borgmester i Hamburg, og Tideman Sten, Borgmester i Lübeck, Høvedsmænd, hvilke to Borgmestre, da de saa de Danskes Styrke nærme sig, indbyrdes aftalte at ville angribe de Danske. Da gik Henrik Hoyer, Borgmester i Hamburg, der var mest kampivrig, løs paa de Danskes Styrke med sine Skibe, og efter at have kæmpet længe med de Danske blev samme Henrik, der ingen Hjælp fik af den lybske Borgmester og de andre Stæder, besejret tillige med sine Folk og taget til Fange[2].

[1] Vistnok Hertug Otto af Brunsvigs Datter Elisabet, der døde ugift.

[2] Slaget i Øresund fandt Sted omtr. d. 20. Juli 1427. Henrik Hoyer og hans Medfanger udløstes først af Fangenskabet i 1432.

Og de øvrige Høvedsmænd fra Stæderne vendte Ryg, da de saa, at de Danske blev Sejrherrer, og drog med stor Skam hjem til sit. Paa Grund af denne Stædernes Flugt og de Danskes Sejr var de Danske Herrer paa Søen alle Vegne og plyndrede og fangede paa én Dag Købmænd fra Lifland, Preussen og nogle andre, der med rige Købmandsvarer og 30 store Skibe kom fra Flandern og Bayen[1]. Derfor lod førnævnte Stæders Menighed, der mente, at deres egne Borgmestre var Kongen af Danmarks Tilhængere, den lybske Borgmester Tideman Sten sætte i Fængsel, fordi han ikke hjalp den hamburgske Borgmester i Slaget mod de Danske, og forlangte, at samme skulde føres bunden for Domstolen som en Forbryder og dømmes til Døden. Den Dom, der blev fældet over ham, appellerede han til Raadets Domstol paa Raadhuset og forblev, da han paa Grund af den indgivne Appel blev ført tilbage til Fængslet og Raadet vilde forhandle grundigt om dette, en Tid lang i Fængsel. Dog blev han senere benaadet paa Grund af Bispen i Lübeck Hr. Johan Scheles og samme Kirkes Provst Bartold Riikes Bøn, og efter at være ført ud af Fængslet med Befaling til at gaa ind i sit Hus[2] og ikke gaa ud deraf, forblev han indespærret til sit Livs Ende. Den hamburgske Menighed lod Raadmanden Johan Kletze, der paa den Tid, Hertug Henrik af Slesvig døde, var Høvedsmand foran Flensborg, fængsle og halshugge[3], da han kom tilbage til Hamburg, fordi han tillige med de andre havde opgivet samme Stads Belejring og ikke

---

[1] Denne Handelsflaade, »Bayflaaden«, bestod af Skibe baade fra de krigsførende og fra nevtrale Stæder; den sejlede Nord fra ind i Øresund uden at ane Nederlaget og stødte ud for København sammen med de danske Skibe.

[2] D. 10. Nov. 1430 blev Tideman Sten ført til sit Hus fra Fængslet.

[3] Johan Kletze henrettedes i Jan. 1428. Jfr. ovfr. S. 147 Anm. 1.

overholdt det ham givne Paalæg, nemlig under alle Omstændigheder at forblive hos Holstens Fyrster. Den wismarske Menighed lod ligeledes Hovedet hugge af en Borgmester Banskow og en anden, der var Raadmand[1], fordi de mod dens Vidende havde forbundet sig med Kongen af Danmark.

Da dette var fuldbyrdet, kom førnævnte Stæders Øvrighed paa Menighedens Bud det følgende Aar til Skibs med Hertug Gerhard af Slesvig til Høvedsmand og nogle Holstenere ad Søvejen til Havnen København for at tilspærre samme Havn og nedsænkede i den mange Skibe ladede med Kalk og Sten[2]. Men dog kunde Havnen ikke helt tilspærres, og de vendte atter for den Gang tilbage derfra til deres eget efter til ingen Nytte at have haft meget Arbejde og store Udgifter, uden at bringe noget Udbytte hjem og med tilintetgjorte Forhaabninger, efter at have holdt det for sandsynligt, at Skibshavnen foran Borgen København kunde tilspærres; og ligeledes stræbte de af alle Kræfter at ødelægge den ny Borg Helsingør[3], der var opført af Kongen for at afpresse de søfarende en uvant Told for Gennemfarten fra Østersøen til Havet. Og dette siges at have været Hovedgrunden til, at Stædernes Øvrighed paa deres Borgeres Tilskyndelse sammen med Holstens Fyrster rejste sig imod ovennævnte Konge af Danmark, nemlig at de vilde bevare deres Frihed saavel til Lands som til Vands og at de foretrak Hertuger og Grever til Naboer fremfor Kongen af Danmark, der var altfor mægtig og fratog dem deres Privilegier. Og denne

---

[1] Borgmesteren Johan Banskow og Raadmanden Henrik van Haren henrettedes d. 7. Dec. 1427.

[2] I April 1428; et nyt Forsøg blev gjort i Juni samme Aar.

[3] D. e. Ørekrog ved Helsingør; herfra begyndte Erik af Pommern, sandsynligvis først i 1429, at opkræve Øresundstold af de forbisejlende Skibe.

Grund forenede ikke alene den Gang førnævnte Stæders Indbyggere med Holstens Fyrster, men havde gjort det i lange Tider og vil uden Tvivl fremdeles gøre det. Thi vel véd Lübeckerne, at de vilde være daarlig stillede, hvis Porten til Holsten blev lukket for dem enten til Vands eller til Lands, og at de i førnævnte Land har ligesom deres eget Hjemland, efter hvis Ødelæggelse ogsaa deres Stad uden Tvivl ikke længe kunde bestaa.

Navneliste.

Aabenraa 109.
Aalborghus 67.
Aarhus 21.
Abraham Brodersøn, dansk Adelsmand, 113 f.
Adalbert, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 26, 53.
Adeldag, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 21, 23.
Adelgar, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 20.
Adolf I, Greve af Holsten, 25, 28, 39, 53 f.; — II 28, 30 f., 35, 54; — III 30, 35, 38, 53; — IV 38—43, 47, 54, 88 f.; — V 44; — IX 71 f., 77, 88 f., 93, 125.
— VI, Greve af Schauenburg, 44; — VII 47 f., 58; — VIII 89; — X 114.
—, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, 94, 106, 126, 130 f., 136, 145.
—, Søn af Johan II af Holsten, 45 ff., 55; —, Søn af Gerhard den store af Holsten, 54, 63.
Agnes, Erik Klippings Dronning, 44, 58; — af Holsten, g. m. Erik Valdemarsøn af Slesvig, 45.
Ahrensbøk i Holsten 56.
Albersdorf i Ditmarsken 99.
Albrecht af Meklenburg, Konge i Sverige, 65, 71, 90.
Albrecht I, Hertug af Brunsvig, 44.
— I, Hertug af Meklenburg, 65, 71, 77 f.; — III 109; — V 122, 125.
— I, Hertug af Sachsen, 18 f.
— I af Sachsen-Wittenberg, Kurfyrste, 18; — II 87 f.; — III 18.
—, Søn af Jærnhenrik, 55, 78, 91, 95 ff., 101.
Aldenburg se Oldenburg.
Alefeld, Benedikt, holstensk Adelsmand, 67, 83 f.; —, Henrik, 97, 102 ff.; —, Klavs, 102 ff.
Alexander den store 4, 7, 13 f.
Alheid, Kristiern I's Søster, 95.
Almanien 4, 73, 78, 143; Almaner 36.
Als 57, 114, 137.
Alten-Lübeck 25, 35.
Alversum, Store, i Ejdersted 128.
Ambrosius, Biskop i Milano, 12.
Angel 57, 68.
Angelsachser 1.
Anklam 119.
Anna af Meklenburg, g. m. Grev Adolf IX af Holsten, 71, 77, 125.
Ansgar, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 19 f., 34, 53.
Antiokos IV, Konge i Syrien, 39.
Antonio, Ærkebisp i Akvileja, 145 f.

Antonius, Helgen, 43; —, Minoriterbroder, 43.
Apulien 79 f.
Ararat 14.
Armenien 14.
Arndesburg i Brandenburg 77.
Arnulf, tysk Kejser, 17.
Assens 66.
Assyrer 4.
Augustin, Biskop i Hippo, 1, 12, 26.
Avindsborg (Hatesborch) i Sønderjylland 146.

Babylon 3, 5 ff.
Baltasar, Fyrste af Wenden, 94, 106, 125.
Banskow, Johan, Borgmester i Wismar, 150.
Bardowik i Hannover 28.
Barnim, Hertug af Wolgast, 125.
Bayen i Frankrig 149.
Bayern 18 f.; —, Hertug af, 24, 27, 31 ff., 39.
Benedikt af Nursia 12, 56.
Benno, Hertug af Sachsen, 22.
—, Biskop i Oldenburg, 23.
Berengar, Konge af Italien, 17.
Bergedorf i Lauenburg 125.
Bernhard, Hertug af Brunsvig, 94, 115.
—, Hertug af Sachsen, 19, 22.
—, Greve af Schauenburg, 89.
— af Clairvaux 54.
Billunger, sachsisk Hertugslægt, 22, 24.
Birgitta, den hellige, 66, 95, 106.
Bishorst i Holsten 28.
Bogislavs VIII, Hertug af Pommern, 78.
Bokelnburg i Ditmarsken 23, 31, 99.
Bokwold (= Richtewalde) i Ditmarsken 32.
Bologna 79, 82.
Borch, Kloster i Lübeck, 35.
Borchholt i Ditmarsken 32 f.
Bordesholm i Holsten 53, 136; Bordesholmersøen 53.
Borgsand i Ejdersted 127.
Bornhøved i Holsten 30, 40, 48, 85, 132, 142 f.
Bozow i Holsten 30.
Bramhorst i Holsten 44, 46.
Bramstedt i Holsten 47, 85, 107.
Brandenburg 18, 34, 71, 77, 136 f.; —, Markgreve af, 46, 77.
Bredenberg i Holsten 89.
Breide, Povl, holstensk Adelsmand, 133.
Bremen 19 f., 26, 29, 45, 53; —, Ærkebisp af, 32 f., 45, 49, 51, 53, 58 f., 95, 146; Bremens Stift 30; Bremere 114.
Brobjærg i Fyn 67, 84.
Brodersby se Grødersby.
Brokdorf Sogn i Holsten 60.
Brokdorp, Henrik, holstensk Kansler, 120.
Brunkhorst i Westfalen 58 f.
Bruno, Præst, 29.
Brunsbüttel i Ditmarsken 99.
Brunsvig 27, 29; —, Hertug af, 18 f., 35, 44, 88, 94, 115 f., 124, 132, 148.
Bryske, Iven, dansk Adelsmand, 134, 137.
Buntzing (Bünzerau), Bæk i Holsten, 48.
Buren, Herman, Præst, 134.
Burg i Ditmarsken 23.
— paa Femern 134 f.
Busen i Ditmarsken 99.
Butve, Slaverfyrste, 23 f.
Bünzen i Holsten 48.
Büttel i Holsten 60.
Bæda, angelsachsisk Forfatter, 1 ff., 7.
Bøhmen 18, 34, 71, 141; —, Konge

af, 73 f.; Bøhmere 25, 74, 141 143.

Calais 73 ff.
Cataneis, Ludovico de, italiensk Retslærd, 142.
Champagne, fransk Grevskab, 82.
Cismar i Holsten 56.
Cisterciensere 53 f.
Colonna, romersk Adesslægt, 25.
Corvey (Ny-), Kloster i Westfalen, 19.
Crecy i Frankrig 74.
Cæsar, Julius, 25.

Dalenburg i Lüneburg 71.
Danevirke 36, 44, 59, 123.
Danmark 20 f., 24, 34, 53, 57 f., 60, 62, 68 f., 90, 93, 107 ff., 112 f., 119, 134, 138 f., 144; —, Konge (Dronning) af, 35 f., 39 f., 42, 44—47, 49, 54, 59, 64, 67, 71, 73, 86, 88, 95, 104, 121, 124, 130, 133, 136 f., 141, 143, 145 f., 148 ff.; Danske 19—22, 35, 37—40, 43 f., 47, 51 f., 55, 67, 60—64, 68 f., 83, 110 ff., 114 f., 117 f., 124, 130, 135, 137, 147 ff.
Dargun, slavisk Distrikt i Holsten, 30.
Deestz, holstensk Adelsfrue, 38.
Delfbrügge i Ditmarsken 97, 101, 105.
Demmin i Pommern 31.
Desiderius, Longobarderkonge, 17.
Detmold 13.
Didrik (Theodorik) den lykkelige, Greve af Oldenburg, 94.
— (Theodorik) af Mors, Ærkebisp i Køln, 145 f.
Ditmar (Thetmar), Kantor el. Dekan, 26, 29.
Ditmarsken 16, 27, 31 f., 34, 40, 46, 49, 55, 91 ff., 97 ff., 101 ff., 105 f., 120, 127, 129 f., 132, 140; Ditmarskere 23, 31 ff., 40 f., 48 ff., 55, 59, 63, 83, 91, 95 ff., 99—106, 108, 119 f., 123, 126—32, 138 ff., 145.
Dominikanere 41.
Donau 14.
Duborg (Mariebjærg) i Sønderjylland 111.
Dänischwold 57.

Eckernförde 72, 123.
Eddelack (Eddeslande) i Ditmarsken 99.
Edvard III, Konge af England, 72—77.
Eggebæk i Sønderjylland 114 f.
Ejderen 14, 21, 26, 33 f., 40, 50, 57, 92, 97 f., 105, 126 f., 129; Ejderdalen 132; Ejderkanalen 57.
Ejdersted 128 f.; —, Del af det nuværende E., 127 f., 131.
Elben 14, 19, 22, 28, 33 ff., 44, 50, 54, 89, 98 f., 137.
Elisabet af Brunsvig, trolovet med Hertug Henrik af Slesvig (?), 148; — af Brunsvig, g. m. Hertug Gerhard af Slesvig, 94, 106—110, 112 f., 115 f., 122, 124, 131 f.; — af Holsten, g. m. Albrecht III af Meklenburg og Erik V af Sachsen-Lauenburg, 108 f.; — af Lüneburg, g. m. Grev Klavs af Holsten, 87; — af Pommern, g. m. Kejser Karl IV, 144; —, Gerhard den stores Datter, 54; —, se Wawurgis.
Elten i Kleve 54.
England 68, 77; —, Konge af, 67, 72—75; Englændere 74 f.
Eresburg i Westfalen 13.
Erfurt 95.
Erik Klipping 36, 44, 58; —

Menved 46; — af Pommern 107—120, 122 f., 124 ff., 128, 130 f., 134, 137—44, 146, 148 ff.
— Abelsøn, Hertug af Slesvig, 44; — Valdemarsøn 45, 51.
— IV, Hertug af Sachsen-Lauenburg, 95 f.; — V 108 f., 124 f.
Ernst, Greve af Hohenstein, 95.
Eusebius, Biskop i Nikomedia, 10.
Eutin i Holsten 30, 138.
Everschop, Del af Ejdersted, 128 f.
Eziko, Biskop i Oldenburg i Holsten, 22.

Faaborg 84.
Faldera (= Wippendorf) i Holsten 26—30, 34, 53.
Falen i Sverige 90.
Falster 50.
Fausta, romersk Kejserinde, 11.
Femern 34, 50, 117 f., 132—35, 137.
Filip IV, Konge af Frankrig. 73.
Finland 65 f.; Finlændere 66.
Flandern 30, 149.
Flemhude i Holsten 50; Flemhudersøen 50.
Flensborg 68, 85 f., 109—12, 114 ff., 125, 141 f., 147, 149.
Florenz, Greve af Brunkhorst, 58.
Flügge, Landtunge paa Femern, 135.
Franciskanere 41.
Franciskus af Assisi 41 f., 89.
Franken, Hertug af, 20.
Franker 17.
Frankrig 4, 17, 19 f., 68, 73; —, Konge af, 72, 74, 79.
Fredeborg se Friserborgen.
Frederik I, Kurfyrste af Brandenburg, 136.
—, Hertug af Brunsvig, 94.
—, Markgreve af Meissen, 18.
Frederiksgave i Fyn 66.
Friserborgen i Sønderjylland 116 f.
Friser 13, 19, 30; (= Nordfriser) 99, 108, 118, 126—31; Ejderfriser 117. Frisland 20, 30; (= Nordfrisland) 36, 40, 57, 108, 114, 129 f.
Fyn 61, 63, 66 f., 83 f., 90, 110.

Gaasebæk i Sønderjylland 72.
Galler 17.
Gamborg i Fyn 67.
Garding Sogn i Ejdersted 128.
Genua 79.
Gerhard I, Greve af Holsten, 41, 43 f., 54, 89, 102, 114; — II 46, 58; — III (den store) 45—52, 54, 57—63, 70, 87.
—, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, 32, 55 f., 57, 77, 90 f., 93—97, 102—106, 108 f., 136, 141, 145.
—, Søn af Hertug Gerhard, 94, 106, 130, 150; —, Kristiern I's Broder, 95.
Germaner 17; Germanien 4, 12.
Gerold, Biskop i Lübeck, 35.
Gertrud, Knud VI's Dronning, 34.
Ghemene i Westfalen 58 f.
Giselbert, Ærkebisp i Bremen, 45; —, Søn af Henrik I af Holsten, Domprovst i Bremen, 45, 49, 51, 58 f.
Glambæk paa Femern 118, 134 f.
Godfrid, Greve af Holsten, 25.
Godskalk, Slaverfyrste, 23 ff.
Gotland 65.
Gottorp 36, 45, 51, 57, 59, 61, 83, 112, 114, 120—24, 132, 139, 141, 146 f.
Gregor den store, Pave, 12.
Greifswalde 119.
Groszenbrod i Holsten 133.
Grækenland, 4, 7, 13; Grækere 6, 17.

Grødersby i Sønderjylland 109.
Gutzkow, Greve af, 49.
Gykow, holstensk Adelsslægt, 41.
Götland 20.

Hadeby se Slesvig.
Hademarschen Sogn i Holsten 47, 85, 91.
Haderslev 72.
Hagenskov paa Fyn 66 f., 83.
Hakenspiker i Rensborg 58.
Hakon, Konge af Norge, 54, 90.
Halberstadt 45.
Hamburg 19—23, 25 f., 34, 36, 39—42, 53 f., 56, 72, 89, 95 f., 101, 108, 119—22, 130 f., 146, 148 f.; Hamburgere 45, 78, 122 f., 125, 138.
Hamme i Ditmarsken 99, 103 f.
Hannover 28, 87.
Hanrow (Hanerau) i Holsten 32, 44, 89, 97, 103, 120, 124.
Hansestæderne 119, 123, 138 f., 146—51.
Harald Blaatand 21.
Harburg 88.
Haren, Henrik van, Raadmand i Wismar, 150.
Harzbjærgene 14.
Hase, Ove, dansk Adelsmand, 62.
Haseldorf i Holsten 114, 124; Haseldorfermarsken 28.
Hebræer 3.
Hedvig (Helvig) af Brunkhorst, g. m. Henrik I af Holsten, 45, 58; — af Holsten, Kristiern I's Moder, 94 f., 125.
Heide i Ditmarsken 97, 104.
Helmold, Præst, Krønikeskriver, 17, 30 f.
Helsingborg 148.
Helsingør 150.
Hemme i Ditmarsken 99.
Hemmingstedt i Ditmarsken 49 f., 99.
Henrik I Fuglefænger, tysk Konge, 20 ff.
— II, tysk Kejser, 22.
— den stolte, Hertug af Bayern, 24, 27.
— Løve, Hertug af Bayern og Sachsen, 19, 24, 27 f., 31—35, 39.
— Hertug af Brunsvig-Lüneburg, 94, 115 f., 124, 132.
— I, Greve af Holsten, 44 ff., 54, 58; — II (Jærnhenrik) 54 f., 63—67, 72, 74—83, 87, 90; — III 25, 55, 78, 95, 106 f., 109—12, 114, 120 ff., 126, 131—34, 136 ff.
—, Greve af Meklenburg, 49 f., 65, 71, 77 f.
—, Hertug af Meklenburg, 107.
—, Pfalzgreve, 32.
—, Greve af Schwerin, 39.
—, Slaverfyrste, 23 ff.
—, Hertug af Slesvig, 72, 86.
—, Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, 25, 94, 106, 109, 113, 120, 122 f., 125 f., 130, 132 ff., 136, 138 f., 140—49.
— af Orlamünde, Greve af Thüringen, 31.
Heridag, Biskop i Hamburg, 19.
Herman Billung, Hertug af Sachsen, 22.
—, Præst, 29.
Herpe (= Herpstede) i Ditmarsken 32.
Hesten, Hartvig, holstensk Adelsmand, 107; —, Laurits 106, 143.
Hesterbjærg i Sønderjylland 51 f., 59, 146.
Hibbeken Hans, Ditmarsker, 139.
Hieronymus, Kirkefader, 12.

Hindsgavl 110.
Hoger, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 20.
Hohenwestedt (Westedt) Sogn i Holsten 47, 85.
Holland 30; Hollændere 30.
Holsten 16, 18, 20, 25—28, 31, 34—40, 43 f., 47 f., 52 f., 56 ff., 62, 65, 69, 71 f., 82, 86, 88 f., 91 f., 95, 99, 101—108, 116, 120, 124, 126, 132, 136—41, 145, 149 f.; —, Greve af, 32, 66, 85, 90, 94; Holstenere 23, 30, 37—41, 43, 48, 51 f., 58—64, 67, 69, 72—75, 84 ff., 88, 91 f., 97, 101, 104 ff., 108—118, 120, 122—25, 128, 130—34, 138, 140, 146, 150; Holsterland 14.
Hoyer, Henrik, Borgmester i Hamburg, 148.
Hussiter 141.

Indien 4.
Ingeborg, Datter af Valdemar Atterdag, g. m. Hertug Henrik af Meklenburg, 107; —, Datter af Hertug Gerhard, Abbedisse, 95; — af Meklenburg, g. m. Jærnhenrik, 77.
Italien 4, 6, 11, 17, 22, 29, 41, 79; Italienere 144.
Itzeho 20, 23, 36 ff., 43 f., 47, 52, 54 ff., 83, 89, 93 f., 97, 105, 137, 148; Itzehomarsken 38.
Itzehude, Borkard af, holstensk Adelsmand, 59 ff.
Ivenfleth (Ivlete) i Holsten 54.

Jago, St., di Compostella 73.
Jerusalem 4, 73.
Johan, Konge af Bøhmen, 73 f.
— den gode, Konge af Frankrig, 73.
— I, Greve af Holsten, 41, 43 ff., 54, 58, 89; — II, 44—47; — III (den milde) 44—48, 50 f., 59 ff., 64, 71, 88.
— I, Hertug af Meklenburg, 65; — III 125.
— I, Hertug af Sachsen-Lauenburg, 18; — II 49.
—, Søn af Henrik I af Holsten [eksisterer ikke], 45—48, 54, 58; —, Søn af Gerhard den store [eksisterer ikke], 54, 63; —, Biskop i Lübeck, 56; —, Biskop i Slesvig, 114 f.
Johannes Krysostomos, Biskop i Konstantinopel, 12.
Johanneskirken i Lübeck 35.
Jyder 51, 61, 63, 67 ff.; Jylland 61 f., 67, 69 ff., 114.
Jærnhenrik se Henrik.
Jøder 5, 67 ff.
Jørgensborg ved Slesvig 117.

Kaldæa, Kaldæer 4—7.
Kallundborg 64.
Kalmar 65.
Kaltenkirchen Sogn i Holsten 48, 85.
Kalv, Erland, dansk Adelsmand, 67.
Kalø Slot 70.
Karl den store, frankisk Kejser, 12 f., 17, 19 f., 22; — den skaldede 17; — den tykke 17.
— IV, tysk Kejser, 65, 71, 78, 82, 144.
— III, Konge af Neapel, 79.
Kartago 4.
Karteusere 56.
Kasimir, Hertug af Stettin-Pommern, 125.
Kating Sogn i Ejdersted 127 f.
Katrineherd Sogn i Ejdersted 127 f.
Kedingh, Johannes, Præst, 133.

Kellingdorp i Holsten 38.
Kellinghusen Sogn i Holsten 47, 85, 132.
Kenter 49.
Kiel 26, 34, 42 ff., 47—51, 54, 71 f., 117; Kielere 44, 48, 50 f., 60, 72, 89.
Klavs, Greve af Holsten, 54 f., 63, 66 f., 71 f., 83—94, 108, 111.
Kletze, Johan, Raadmand i Hamburg, 147, 149.
Kleve 54.
Knop, Otto van, holstensk Adelsmand, 116.
Knud Magnussøn 34; — VI 34 ff., 39 f., 42, 88.
— Lavard 25, 27.
Kobjærget (Kuhberg) ved Kiel 48.
Kolding 57, 109.
Kongsborg i Sønderjylland 116 f.
Konrad af Franken, tysk Konge, 20.
Konstantin den store 10 f., 17.
Kotzenbøl Sogn i Ejdersted 127 f.
Krempermarsken i Holsten 38. 44, 54, 71, 89.
Kristiern I 95.
Kristoffer I 36, 45 f.; — II 44, 46 f., 50 f., 59—62, 71.
—, Søn af Johan II af Holsten, 46; —, Abbed i Stade, 32.
Krito (Kruto), Slaverfyrste, 23 f.
Krumbeck, Jakob, Kannik, 56.
Krummedige, Erik, holstensk Adelsmand, 106, 109, 115—18, 124; —, Lyder, 87.
Kudensee i Ditmarsken 33.
Kunigunde, g. m. Hertug Henrik af Slesvig, 72.
København 119, 148 ff.
Køln 18, 20, 82; —, Ærkebisp af, 145 f.

Laaland 50, 57, 145.
Ladislavs, Prins af Neapel, 79.
Langeland 57.
Langsø i Sønderjylland 116.
Lateranet i Rom 11.
Lateranus, romersk Adelsslægt, 11.
Latiner 6.
Lauenburg (Sachsen-Lauenburg) 18. —, Hertug af, 95, 108 f., 124 f.
Lembek, Henneke, holstensk Adelsmand, 72, 86, 104, 109; —, Klavs d. æ., 69 f., 72; —, Klavs d. y., 109.
Lembek i Holsten 70.
Lene, dansk Adelsfrue, 110.
Leo III, Pave, 17.
Levensaa i Holsten 57.
Libentius I, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 23; — II 23.
Lifland 149.
Lindern i Ditmarsken 32.
Lithauen 66.
Lockum i Hannover 53.
Lohede 36, 43 f.
London 68.
Longobardien 17, 68.
Loop i Holsten 137.
Lothar, tysk Kejser, 17.
—, Hertug af Sachsen, senere tysk Kejser, 24 f., 27 ff.
Luchow i Lüneburg 71.
Ludolf, Præst, 27, 29.
Ludvig den fromme, Kejser, 17, 19; — II 17.
— Romeren, Markgreve af Brandenburg, 77.
Lund, Ærkebisp af, 54, 117.
Lunden i Ditmarsken 99, 103.
Lundenberg Sogn paa Nordstrand 129.
Lutter i Brunsvig 29.
Lübeck 21 f., 25—29, 34 f., 39, 44, 47, 50, 54, 56, 72, 78, 82, 95 f., 101, 108, 118 f., 126, 130 f., 138 f., 146, 148; —, Biskop af,

142 ff., 149; Lübeckere 40, 47, 125, 134, 151.
Lüneburg 71, 87, 119, 138, 146; —, Hertug af, se Brunsvig; —, Borg, 88; Lüneburgere 88, 138.
Lütjenburg i Holsten 26 f., 30, 34, 44, 89.

Macbeth, Konge af Skotland, 49.
Mähren 34.
Magdeburg 20 f.; —, Ærkebisp af, 144.
Magnus, Hertug af Sachsen, 23 f. — Smek, Konge af Sverige, 54, 65.
— Torquatus, Hertug af Brunsvig, 88, 94.
Magyarer se Ungarer.
Mainz 18.
Makedonien 14.
Malcolm, Konge af Skotland, 49.
Malorka 73.
Manberg i Fyn 55, 84.
Margrete Fredkulla, Nils's Dronning, 36; — Sambiria, Kristoffer I's Dronning, 36, 39, 44; —, Valdemar Atterdags Datter, Dronning, 54, 90, 95, 106—109, 112—17, 124 f., 136; —, Kristoffer I's Datter, 45.
Margretevold 36.
Maria af Meklenburg, g. m. Vartislavs VII af Pommern, 107.
Mariebjærg se Duborg.
Marieklostret i Stade 32.
Marienehe ved Rostock 132.
Marko, Biskop i Slesvig, 21.
Marne i Ditmarsken 99.
Martin, Biskop i Tours, 12; — V, Pave, 145.
Mechtilde af Thüringen, g. m. Adolf II af Holsten, 31.
Medien, Meder 4, 7, 14.
Meissen 34; —, Markgreve af, 18.
Meklenburg 65, 126; —, Hertug (Greve) af, 25, 49 f., 71, 77, 107, 109, 116, 122, 125.
Meldorf i Ditmarsken 32, 97, 99, 105.
Merseburg 13, 21.
Mesopotamien 4.
Meyner, Biskop i Oldenburg, 23.
Middelman, Johan, Domprovst i Hamburg, 131.
Milano 82.
Minden 53.
Minoriterordenen 54, 89.
Morits, Kristiern I's Broder, 95.
Moritsklostret i Magdeburg 21.
Munk, Mogens, dansk Adelsmand, 114 f.
Münster 53.
Münsterdorf se Welna.
Møgeltønder 108.

Navarra 73.
Neapel 73, 79.
Nedersachser 62.
Nero, romersk Kejser, 9,
Neuenkirchen i Ditmarsken 99.
Neukirchen i Holsten 43.
Neumünster 26 f., 34, 48, 53; se ogsaa Nykloster.
Neustadt i Holsten 44.
Nikolaus, Biskop i Myra, 12.
Nikæa 12.
Nils, Konge i Danmark, 36.
— Ebbesøn 62 f.
Nordalbinger 23, 34.
Nordhamme i Ditmarsken 97 ff.
Nordhastedt i Ditmarsken 32, 99.
Nordstrand 49, 99, 129.
Nordsøen 33.
Norge 53, 90, 107, 119.
Normandiet 20.
Nortorp Sogn i Holsten 47 f., 85.
Nürnberg 136.
Nyborg 90, 138.

Nyhus i Sønderjylland 86, 110 f.
Nykloster i Holsten 26, 28 f., 34, 43, 53.

Ofen 142, 144.
Oldenburg i Holsten 21 ff., 25—28, 30, 34 f., 43 f.; —, Borg, 25, 133; —, Del af Holsten, 43, 56, 71, 89.
—, Greve af, 25, 94, 106.
Olden Herpe se Herpe.
Oldenswort Sogn i Ejdersted 128.
Oldenwöhrden i Ditmarsken 49, 99, 105.
Oldeslo 44, 89, 125.
Oluf, Konge af Danmark og Norge, 90, 107.
Orleans 82.
Orsini (Ursinier), romersk Adelsslægt, 25.
Orsino (Ursinus), Jordanus, Kardinal, 25.
Osnabrück, Bisp af, 95, 106, 121.
Osten, Wedeke van der, 60.
Osterhof i Holsten 94.
Otto I den store, tysk Kejser, 17, 20 ff.; — II 17, 21 f.; — III 17, 22; — IV (af Brunsvig) 19.
—, Hertug af Brunsvig, 148.
—, Hertug af Sachsen-Wittenberg, 87.
— II, Hertug af Stettin-Pommern, 125.
—, Kristoffer II's Søn, 62.

Paris 20, 68.
Pavia 17.
Perleberg i Brandenburg 77.
Persien, Perser 4, 14.
Pfalz 18.
Pipin den lille 17.
Pleskow, Jordan, Borgmester i Lübeck, 138.
Pløn 24—27, 43 f., 71, 89, 124, 132; Pløner sø 30.
Pogwisch, Wulf, holstensk Adelsmand, 104; —, Wulf d. y., 105.
Polen 34.
Pommern 31; —, Hertug af, 78, 107.
Prag 71.
Preetz i Holsten 56.
Preussen 14, 34, 149.
Priwalk i Meklenburg 126.

Ralef Boykenson, Ditmarsker, 101.
Randers 62, 67.
Rantzow, holstensk Adelsslægt, 105; —, Schack, 133, 138 f., 143.
Rapesulver, Henrik, Raadmand i Lübeck, 134.
Raspe, Holstener, 86.
Ratlow, Henneke, holstensk Adelsmand, 118.
Reeper, Tydeke, fra Wismar, 133.
Reinfeld i Holsten 53.
Remus 6, 8.
Rensborg 40, 44 f., 47, 58 ff., 70, 84, 87, 89, 109, 122 f., 136; — Sogn 60.
Reventlow, holstensk Adelsslægt, 46; —, Hartvig, 46, 55, 58; —, Henrik, 55.
Reymbert, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 20. —, Biskop i Oldenburg, 23.
Reynward, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 20.
Rhinen 4, 12, 18, 54, 58 f., 62, 115.
Riade i Nordtyskland 21.
Ribe 21, 57; Riberhus 67.
Richtewalde se Bokwold.
Ricklingen i Hannover 87.
Riepenburg i Lauenburg 125.
Riike, Bartold, Provst i Lübeck, 149.
Riparius, Albertus, fra Cremona, 76.

Rodenburg, Albertus, Kannik i Lübeck, 56.
Roland, fransk Kriger, 78.
Rom 5 f., 8 f., 11 f., 17, 55, 66, 68, 73, 79 ff.; Romere 4, 7, 9 f., 17, 80; Romernes Konge 18, 32 f., 65, 78, 141, 144 f.; Romerske Rige 21.
Romulus 6, 8.
Rostock 119, 132, 138, 146.
Rudolf II, Markgreve i Ditmarsken, 31.
Rumpold, Hertug af Schlesien, 141.
Rupin, Greve af, 49.
Russere 65.
Rygen 27, 35.
Rønnow, Ejler, holstensk Adelsmand, 116; —, Tønne, 116, 118.

Sachow, Nils, Provst i Slesvig, 144 f.
Sachsen 13, 18 ff., 22 f., 27, 29; —, Hertug af, 24 f., 31 ff., 35, 39, 49, 87; Sachser 12—16, 18 f., 23, 27, 34 f., 69.
— -Lauenburg se Lauenburg.
— -Wittenberg se Wittenberg.
Satissee (Satesow) i Holsten 60.
Schanzhaus i Ditmarsken 102.
Schauenburg 25, 44; —, Greve af, 24, 31, 38 f., 47, 53, 58, 89, 114.
Schele, Johan, Biskop i Lübeck, 142 ff., 149.
Schinkel, Otte, holstensk Adelsmand, 131 f.
Schlesien, Hertug af, 141.
Schulte, Frederik, holstensk Adelsmand, 132; —, Gerhard, Adelsmand, 105.
Schwale (Saale), Flod i Holsten, 26.
Schwartzburg, Greve af, 144.
Schwerin 34; —, Greve af, 39.
Schönefeld Sogn i Holsten 47 f., 85, 91, 132.
Segeberg 29 f., 34, 37 f., 44—47, 55, 58, 89, 107, 136.
Sehested, holstensk Adelsslægt, 116; —, Sigfrid, 106.
Sehested i Holsten 60.
Sicilien 4.
Siggem, Henrik, holstensk Adelsmand, 104; —, Ove, 104.
Sigismund, tysk Kejser, 18, 32 f., 118, 138, 141 f., 144 f.
Simonsberg Sogn i Nordfrisland 129.
Sixtus, Helgen, 20.
Sjælland 62 ff.
Skaane 118.
Skanderborg 63.
Skanør 119.
Skarpenberg, Henning, dansk Adelsmand, 113 ff.
Skytien 4.
Slamerstorp, Johannes, Ærkebisp af Bremen, 32 f.
Slaver 19, 21 ff., 25—33, 35, 69, 94; Slavien 34, 53.
Slavina, slavisk Fyrstinde, 24.
Slesvig (Sønderjylland) 25, 44 f., 47, 51, 55, 57, 59, 69, 72, 86, 90 f., 94 f., 104, 106—10, 122 f., 126, 138 f., 141, 144 f. —, Hertug af, 50 f., 72, 125, 132, 149 f.; Vestslesvig 108; Østslesvig 130.
— (By) 21, 51, 57, 68, 109, 112, 116 f., 120, 122 f., 142, 144, 146 f.; —, Biskop af, 115, 142.
Sli 21, 36, 57, 124.
Slismünde 116 f.
Soest 35.
Sofia af Holsten, g. m. Bogislavs VIII af Pommern, 78.
Spanien 4, 73.
Splid, holstensk Adelsslægt, 45 f.

Stade 32.
Stake, Johan, Holstener, 143.
Starigard se Oldenburg.
Sten, Tideman, Borgmester i Lübeck, 148 f.
Stettin, Hertug af, 125.
Stormarer 23, 30, 34; Stormarn 16, 25, 27 f., 31.
Stralsund 119, 138, 146.
Stubbe i Sønderjylland 114.
Stør, Flod i Holsten, 14, 36 f., 48, 54, 58 f.
Sude (Itzehude) i Holsten 59 f.
Swaff, Otte, holstensk Adelsmand, 132.
Svans 116.
Swartow i Holsten 25, 27.
Svavsted 57, 97, 114.
Sven Tveskæg 22; — Estridsøn 25; — Grathe 34.
Sverige 53, 65 f., 90, 95, 106 f., 113 f., 119; —, Konge af, 54, 71; Svenske 19, 123.
Südenfeld i Ditmarsken 32.
Süderhamme i Ditmarsken 32, 49, 102.
Süderhastedt i Ditmarsken 32, 99.
Süderstrand i Ditmarsken 99.
Süsel, Distrikt i Holsten, 30.
Sylvester, Pave, 9 ff., 17.
Sønderborg 51, 113 f.
Sønderjylland se Slesvig.

Tellingstedt i Ditmarsken 32, 99.
Tetenbøl Sogn i Ejdersted 128.
Theutunica 18.
Thüringen 14, 31; Thüringer 15 f.
Tiber, Flod, 68.
Tielenburg i Holsten 97, 99, 131 f.
Tipperslo i Holsten 91.
Titus, romersk Kejser, 5.
Trave 25, 36, 47.
Travemünde 47, 126, 134.
Treaa 92, 105, 116.
Trier 12, 18, 20.
Trittow i Holsten 44.
Troja 6.
Trostebrügge i Hamburg 121.
Tynen, Klavs von, 117.
Tyskland 4, 18, 25, 62, 146; Tyske 17, 20.
Tønder 67, 72, 108, 117 f., 123.
Tønning i Ejdersted 126 f.; — Bondelag 127; — Sogn 127 f.
Tørning 69, 86, 109.
Tøtel, Ø i Nordsøen, 33.

Ulendam i Ditmarsken 97.
Ulvesbøl Sogn i Ejdersted 128.
Ungarer 21, 144; Ungarn 4, 14, 73, 142 ff.; —, Konge af, 141—44.
Unni, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 20.
Unwan, Ærkebisp i Hamburg-Bremen, 23.
Urban VI, Pave, 78 f., 82.
Utholm, Del af Ejdersted, 128.
Utin, Distrikt i Holsten, 30.
Utrecht 20, 30.

Vadstena 66, 95, 106.
Vagrien 21, 24—31, 44 f., 47, 53, 71, 89.
Valdemar Sejr 34 ff., 39, 88; — Atterdag 54 f., 61, 63 ff., 67, 70 f., 73, 83—86, 88, 90.
—, Markgreve af Brandenburg, 46.
—, Hertug af Slesvig, Konge af Danmark 1326—30, 45, 50 f., 57, 59, 61, 86.
Waltburgow (Wawurgesow) i Ditmarsken 31.
Vartislavs VII, Hertug af Pommern, 107, 144.
— IX, Hertug af Wolgast, 125.
Wawurgis (Elisabet), Markgreviinde af Ditmarsken, 31.

Weddingstedt i Ditmarsken 99,103.
Welna (Welanao) i Holsten 20, 45.
Welt Sogn i Ejdersted 127.
Venceslavs, tysk Kejser, 82.
Wenden, Fyrste af, 94, 106, 125.
Venezia 73.
Verden 53.
Werle se Wenden.
Vertus, fransk Grevskab, 82.
Weser 25.
Weslingburen i Ditmarsken 99.
Vespasian, romersk Kejser, 5.
Westedt se Hohenwestedt.
Westensee, Hartvig, holstensk Adelsmand, 87; —, Markvard, 87.
Vesterhavet 98.
Westfalen 30, 58 f., 62; Westfaler 12 f., 19, 30, 51.
Vicelin, den hellige, 26—30, 34 f., 53.
Wilhad, Biskop i Bremen, 19.
Vilhelm Erobreren 49.
Wilsnack i Brandenburg 137.
Wilstermarsken i Holsten 44, 47, 58, 60, 85, 88 f., 99.
Wiltspang i Sønderjylland 116 f.
Vindland (Vendland) se Finland.
Wippendorf (= Faldera) i Holsten 26, 34, 53.
Wisch, von der, Klavs, holstensk Adelsmand, 116; —, Markvard, 116.
Visconti, Giovaani Galeazzo, Hertug af Milano, 82.
Wismar 119, 133, 138, 146, 150.
Vitalianere 117.
Witswort Sogn i Ejdersted 128.
Wittenberg (Sachsen-Wittenberg) 18; —, Hertug af, 87.
Wolgast, Hertug af, 125, 148.
Wolkard, Præst, 27.
Vollerwik Sogn i Ejdersted 127 f.
Volqvard, Biskop i Oldenburg, 23.
Vordingborg 70.
Wulfhild, sachsisk Hertugdatter, 24.
Wunstorf 58 f.; —, Greve af, 49.

Zeeland 68.

Ægypten 4.
Æneas 6.
Ærø 57.
Ætiopien 4.

Ørekrog ved Helsingør 150.
Øresund 148 f.
Østersøen 148, 150.

INDHOLD.

	Side
Indledning. De fem Verdensaldre før Kristus	1
Den sjette Verdensalder. Kristi Rige	7
Konstantin. Kirkens Vækst	10
Sachserne	13
Kejserdømmet	17
Kristendomsforkyndelse for Slaver og Danske	19
Schauenburgerne	24
Den hellige Vicelin	26
Adolf II	30
Ditmarskerne. Henrik Løve	31
De Danskes Herredømme i Holsten	35
Adolf IV	38
Holstens Deling mellem Adolf IV's Efterkommere	43
Krig mod Ditmarskerne	48
Kristoffer II og Valdemar af Slesvig	50
Kirke- og Klosterindstiftelser; Itzeho	52
Gerhard den stores Kamp mod Danmark	57
Jærnhenrik i Danmark og Sverige	64
Valdemar Atterdag. Klavs Lembek	66
Jærnhenrik i engelsk Tjeneste	72
Jærnhenrik i Italien	77
Grev Klavs og Valdemar Atterdag	83
Dronning Margrete og Hertug Gerhard	90
Grev Klavs og Ditmarskerne	91
Hertug Gerhard og Ditmarskerne	94
Ditmarskernes Land og Folk	98
Hertug Gerhards Fald	101
Holstens Vaade. Dronning Margrete	105
Kong Erik. Strid om Flensborg	109

Side
Dronning Margretes Træskhed 112
Kamp om Sønderjylland 114
Forbund mellem Danmark og Hansestæderne 118
Grev Henrik og Hamburgerne 120
Margretes Død. Indre Splid i Holsten 124
Krig mellem Ditmarsker og Friser 126
Kamp om Femern 132
Grev Henriks Død 136
Kamp om Als. Retsstrid om Sønderjylland 137
Kejserens Dom 141
Ny Krig. Hertug Henriks Død 146
Krig mellem Danmark og Hansestæderne 148

Navneliste 153